

24—27 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 november

	Sid.
Minnesord över avlidna ledamöter av kammaren.....	05
Svar på frågor av:	
herr Lindkvist ang. av sovjetiska myndigheter beviljade utresetill- stånd till Sverige.....	06
herr Börjesson i Falköping ang. tidpunkten för framläggande av proposition i anledning av lokaliseringsutredningens betänkande rörande statlig verksamhet.....	07
herr Magnusson i Nennesholm ang. spritservering över bardisk i samband med dans.....	07
herr Hamrin i Kalmar ang. lagförslag om sammanföring av järnvägs- mark med annan fastighet.....	08
herr Elmwall ang. arrendelagsutredningens arbete.....	08
Svar på interpellation av herr Anners ang. sammanräkning av post- rösterna på valdagen.....	09
Interpellation av fru Nettelbrandt ang. rätten till tillägssjukpenning i visst fall.....	11
Meddelande om enkel fråga av herr Jönsson i Ingemarsgården ang. åtgärder för att utrusta flygplatser med instrumentlandningssystem ILS.....	13

Onsdagen den 25 november

Ökat rättsskydd i skatteärenden.....	14
Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.....	24
Ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder....	30
Förfarandet i kommunal besvärnämnd.....	33
Huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.....	34
Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London.....	38

	Sid.
Ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m....	47
Överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.....	50
Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner.....	52
Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper ..	61
Återväxtåtgärder inom skogsbruket	86
Interpellationer av:	
herr Svanberg ang. planerna beträffande beredskapsarbeten under den kommande vintern.....	87
herr Braconier ang. tillgodoräknande i tjänstepensionshänseende av tjänstgöring i offentlig tjänst i annat nordiskt land.....	88
Meddelande om enkel fråga av herr Larsson i Borrby ang. åtgärder för att stärka trafiksäkerheten inom inrikesflyget	89

Torsdagen den 26 november

Svar på frågor av:	
fru Gunne ang. tidpunkten för framläggande av proposition om er- sättning åt polisman för vissa skador.....	89
herr Hagberg ang. utlänningskommissionens verksamhet.....	90
Svar på interpellation av herr Persson i Heden ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn och på fråga av fröken Elmén ang. tillämpningsföreskrifterna för bi- drag till vård av handikappat barn i hemmet.....	91
Svar på interpellationer av:	
herr Börjesson i Falköping ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv.....	99
herr Westberg ang. verkningarna av SJ:s nya volymtariffering.....	106
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Larsson i Borrby ang. trafikledningsbestämmelserna och in- flygningshjälpmedlen vid vissa flygfält.....	112
fru Forsling ang. anonymitetsskyddet vid anmälan om barnmiss- handel.....	112

Fredagen den 27 november

Interpellation av herr Fälldin ang. rekryteringen av reservbefäl.....	113
---	-----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 25 november

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 26, om kontroll genom riksdagens justitieombudsman över taxeringsmyndigheterna.....	14
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 61, om ökat rättsskydd i skatte- ärenden.....	14

	Sid.
<i>Bankuskottets</i> utlåtande nr 42, om ökat rättsskydd i skattefrågor genom förstärkning av JO-ämbetet, m. m.....	14
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 31, ang. ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning...	24
nr 32, ang. suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.....	24
— nr 33, om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder.....	30
— nr 34, om förfarandet i kommunal besvärsnämnd.....	33
<i>Statsuskottets</i> utlåtande nr 163, ang. huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.....	34
— nr 164, ang. avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m.....	38
<i>Första laguskottets</i> utlåtande nr 37, ang. avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m.....	38
<i>Statsuskottets</i> utlåtande nr 165, om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London.....	38
— nr 166, om erosionsskydd på ön Ven.....	47
— nr 167, ang. ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.....	47
— nr 168, om överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.....	50
— nr 169, om femdagarsvecka inom försvaret.....	52
— nr 170, rörande förflyttning av Moderna museet till Sergels torg, m. m.....	52
— nr 171, om utbildning och fortbildning av företagare.....	52
— nr 172, om rätten till statsbidrag för anläggande av semesterby..	52
— nr 173, om utbildning av idrottsledare m. m. och om instruktörsverksamheten inom idrottsrörelsen.....	52
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. beslutanderätten i pensionsärenden vid riksdagens verk.....	52
<i>Första laguskottets</i> utlåtande nr 43, ang. revisorer i aktiebolag.....	52
— nr 44, om jämkning av rättegångskostnad, m. m.....	52
— nr 45, ang. ändrad lydelse av 12 § lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.....	52
<i>Andra laguskottets</i> utlåtande nr 67, ang. korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner.....	52
— nr 68, om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper	61
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. återväxtåtgärder inom skogsbruket.....	86
— nr 27, ang. statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av vissa maskiner m. m. åt domänverkets skogsarbetare.....	87
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 49, om inrättande av en statlig riksbyrå för konstutställningsverksamheten.....	87

Tisdagen den 24 november

Kl. 15.00

§ 1

Minnesord över avlidna ledamöter av kammaren

Herr TALMANNEN yttrade:

Meddelandet om den svåra flygkatastrofen vid Ängelholm, som krävde 31 människoliv, fyllde oss alla med sorg och bestörtning. Vi hyser den varmaste medkänsla med alla dem som nu förlorat sina närmaste. Våra deltagande tankar går också till dem som skadades vid den fruktansvärda olyckan. Tragiken i det skedda blir för oss i denna kammare särskilt påtaglig genom att två av våra kamrater, Tore Bengtsson i Halmstad och Eva Karlsson, var med bland dem som så brutalt rycktes bort.

Tore Bengtsson innehade redan i unga år en mängd förtroendeuppdrag såväl inom den fackliga rörelsen som i det politiska livet. I den kommunala verksamheten intog han en framskjuten plats under en tioårsperiod fram till år 1949, då han blev ledamot av denna kammare. Hans kapacitet togs också i anspråk i landstinget och för expert- och sakkunniguppdrag i statliga utredningar.

Tore Bengtssons handlande kännetecknades av idealitet, duglighet och gott omdöme, hans personliga uppträdande av anspråkslöshet och vänlighet. Hans väsentliga intresseriktning framgår av hans utskottsplacering i riksdagen; han var ledamot av utrikesutskottet och konstitutionsutskottet. Hans med åren allt starkare engagemang i mellanfolkliga frågor gjorde honom synnerligen väl skickad att företräda Sverige såsom ombud i Europarådets rådgivande församling, och hans insatser i denna församling väckte allmän respekt.

Eva Karlsson bevistade i år sin trettonde riksdag. Även hon hade under en

lång följd av år tjänat sin hemstad som stadsfullmäktig och inom olika styrelser och nämnder. I riksdagen kom hon speciellt att ägna sig åt skolfrågor, och hon var verksam inom statsutskottet och inom de särskilda utskott, som under de senaste åren behandlat ärenden rörande utformningen av det svenska skolväsendet.

Eva Karlsson var självständig och viljekraftig. Hennes beredvillighet och förmåga att påtaga sig arbetskrävande uppgifter var mycket stor. Den starka personliga övertygelsen förenades hos henne alltid med en djup respekt för andras åsikter, och hon visste alltid att skilja på sak och person. Dessa egenskaper gjorde att hon blev varmt uppskattad även av sina meningsmotståndare.

Våra bortgångna kamrater Tore Bengtsson och Eva Karlsson lämnar ett stort tomrum i vår krets. Vi betygar vår aktning för deras livsgärning och lyser frid över deras minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Föredrogs och lades till handlingarna följande telegram:

Riksdagens talmän, Riksdagen, Stockholm

På folketingets vegne beder jeg Sveriges riksdag modtage vor dybe medfølelse i anledning af den tragiske flyveulykke.

Julius Bomholt

Talman Fridolf Thapper, Riksdagens andra kammare, Stockholm

Jag ber att genom Eder, Herr Talman, till Riksdagen få framföra Linjeflygs

Svar på fråga ang. av sovjetiska myndigheter beviljade utresetillstånd till Sverige

djupa beklagande av den förlust som drabbat Riksdagen genom de i samband med flygolyckan omkomna riksdagsledamöterna.

Sven Östling

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Hammarsten enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 23 innevarande november tills vidare.

Herr Hammarsten beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 4

Svar på fråga ang. av sovjetiska myndigheter beviljade utresetillstånd till Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindkvist har till mig riktat en fråga om hur många utresetillstånd till Sverige som beviljats av sovjetiska myndigheter efter Chrustjovs besök i juni i år samt hur många av de personer som sålunda erhållit utresetillstånd som anlänt till Sverige.

Som svar vill jag meddela följande. Ambassaden i Moskva har från och med 1 juli i år från sovjetiska utrikesministeriet för istämpling av svensk inresevisering mottagit 60 pass försedda med sovjetiska utresetillstånd avseende besök eller bosättning i Sverige. Av innehavarna av dessa har 46 till dags dato anlänt till Sverige. — Jag kan dessutom meddela, att för några minuter sedan ingick ett telegram från vår ambassad i Moskva med uppgift om att ytterligare 17 sovjetiska utresetillstånd i dag har beviljats.

Vidare anförde

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Närmaste orsaken till att jag framställt denna fråga till utrikes-

ministern är den alltjämt pågående debatten om värdet av Chrustjovs Sverigebesök i somras. Jag bortser från den aktivitet som utvecklades innan besöket ägde rum, men även efter besöket har det förekommit ett slags upplysningsverksamhet på samma tema, där det påstås att antalet beviljade utresetillstånd från Sovjet till Sverige sedan Chrustjovbesöket begränsar sig till ett fåtal. Den s. k. junikommittén har med seg energi hävdad att sedan Chrustjovs besök endast ett utresetillstånd har beviljats av de sovjetiska myndigheterna.

Nu meddelar utrikesministern att antalet beviljade utresetillstånd uppgår till 77 och att 46 personer hittills har anlänt till vårt land. Mätte det vara av ren okunnighet som junikommittén bedriver denna underliga och närmast pinsamma form av opinionsbildande verksamhet! Jag kan inte inse att någon är betjänt av den.

I utrikesministerns svar vill jag gärna — även med tanke på de nyligen genomförda personskiptena i Kreml — inlägga en varm förhoppning, att de sovjetiska myndigheterna i kanske ännu högre grad än hittills måtte beakta värdet av en human och positiv behandling av ansökningar om utresetillstånd från Sovjet till Sverige.

Flera i Sverige numera bosatta och verksamma personer med nära, oftast äldre anhöriga i Sovjet visar en beundransvärd ambition när det gäller att få hit sina mödrar eller andra närstående släktingar. Dessa försök måste självfallet uppmuntras, och jag tyder den svenska regeringens aktivitet som att den även i fortsättningen med all kraft ger sin medverkan, så att dessa äldre sovjetmedborgares önskan att få komma till Sverige och sina anhöriga här kan vinna den nya sovjetregeringens samtycke. Det kan inte stå i överensstämmelse med god internationell sedvänja att förhindra en sådan utveckling. Därvidlag har Sovjet alltjämt mycket att lära av andra nationer.

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av proposition i anledning av lokaliseringsutredningens betänkande rörande statlig verksamhet — Svar på fråga ang. spritservering över bardisk i samband med dans

Jag tackar utrikesministern för ett klarläggande, välkommet och värdefullt svar på min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av proposition i anledning av lokaliseringsutredningens betänkande rörande statlig verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat, när proposition kommer att föreläggas riksdagen i anledning av det betänkande som avgivits av lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet.

Remissbehandlingen av betänkandet är inte helt avslutad. Det kan därför ännu inte bedömas om tillräckliga förutsättningar föreligger för avlämnande av proposition till riksdagen. Om så är fallet, kan proposition i ämnet framläggas tidigast år 1966.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få frambara ett tack för svaret på min enkla fråga. Jag tillåter mig dock, herr talman, att uttala en förhoppning om att finansministern måtte finna skäl till att framlägga en proposition i detta ärende och att denna i så fall måtte föreläggas senast 1966 års riksdag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. spritservering över bardisk i samband med dans

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Magnusson i Nennesholm har frågat mig, om jag vill verka för att åtgärder vidtages för att nykterhetslagstiftningens intentioner beträffande spritservering över bardisk i samband med dans ej förfuskas genom diverse bordsarrangemang i anslutning till bardisk.

De av frågeställaren åsyftade arrangemangen för servering av rusdrycker i s. k. drinkbar i samband med dans torde ofta vara överträdelser av gällande föreskrifter och kan då beivras. Det kan dock tänkas fall där formellt lagbrott inte föreligger. Huruvida en ändring av förevarande stadgande i rusdrycksförsäljningsförordningen bör ske får övervägas i samband med en mera allmän översyn av utskänkingsbestämmelserna.

Vidare anförde

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (cp):

Herr talman! Jag vill först till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet rikta ett tack för svaret på min fråga.

Orsaken till att riksdagen antog lagen om förbud mot att i samband med dans servera sprit från en intill danslokalen befintlig drinkbar var, att man ansåg att en lättåtkomlig och kanske i vissa fall svårkontrollerbar spritservering i samband med dans dels lättare skulle vänja ungdom, som ej förut använt sprit, att nyttja densamma, dels skulle förmå dem som tidigare använt sprit att öka sin spritkonsumtion. Personligen tror jag också att detta blir fallet.

Svar på fråga ang. lagförslag om sammanföring av järnvägsmark med annan fastighet — Svar på fråga ang. arrendelagsutredningens arbete

När därför herr statsrådet säger, att en ändring i förevarande stadgande enligt rusdrycksförsäljningsförordningen bör komma under övervägande i samband med en mera allmän översyn av utskänkningsbestämmelserna, utgår jag från att statsrådet är villig att medverka till att lagstiftningen på detta område får den effekt, som åsyftades vid lagens tillkomst.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. lagförslag om sammanföring av järnvägsmark med annan fastighet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Som svar på fråga av herr Hamrin i Kalmar om lagförslag rörande sammanföring av järnvägsmark med annan fastighet snarast kommer att föreläggas riksdagen, vill jag meddela, att jag räknar med att proposition med förslag till lag i ämnet kommer att avlämnas till 1965 års vårriksdag.

Vidare anförde

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det kan förefalla onödigt att besvara andra kammaren och justitieministern med en fråga i ett ämne av denna art. Men det är faktiskt flera än jag som är intresserade av detta ämne. Runt om i Sverige finns det för närvarande nedlagda järnvägar, och både markägare och myndigheter är bekymrade över hur man skall kunna handlägga sådana ärenden som jag här berört och vill gärna få till stånd enkla regler för att klara av dem.

Jag är tacksam för att justitieministern ger löftet — ty jag tolkar det som ett löfte — om en proposition till 1965 års vårriksdag och att vi alltså skall

få en lagstiftning, som träder i kraft den 1 juli 1965. Jag är fullt på det klara med att justitieministern och justitiedepartementet har mycket propositionsskrivande och annat arbete framför sig, men jag hoppas att den utlovade tidtabellen skall kunna hållas, eftersom det betyder mycket för lantbruksnämnder, inskrivningsdomare, markägare och lantmätare ute i landet att vi får denna lagstiftning till stånd.

En särskild lagstiftning behövs inte om fastighetsbildningskommitténs betänkande leder till lagstiftning inom den närmaste framtiden. Men även om vi nu snabbt genomför den sak det här gäller är det mycket angeläget att fastighetsbildningskommitténs förslag snarast resulterar i en ny fastighetsbildningslag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Herr talmannen meddelade, att följande frågor, nämligen av herr Persson i Heden angående fullföljande av vissa vägbyggnadsföretag, fru Ryding angående åtgärder mot bristen på läroböcker, fru Gunne angående tidpunkten för framläggande av proposition om ersättning åt polisman för vissa skador, herr Holmberg angående åtgärder mot arbetslösheten i Norrland och herr Hagberg angående utlänningskommis-sionens verksamhet, icke komme att besvaras vid dagens sammanträde.

§ 9

Svar på fråga ang. arrendelagsutredningens arbete

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Elmwall har frågat när förslag kan väntas föreligga från den pågående arrendelagsutredningen.

Svar på interpellation ang. sammanräkning av poströsterna på valdagen

Till svar vill jag meddela att utredningen räknar med att kunna avge sitt betänkande under början av 1966.

Vidare anförde

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Självfallet tar en utredning av detta slag sin rundliga tid, men många frågor sig med spänning när utredningen om arendelagstiftningen kan vara färdig, detta just med hänsyn till de stora frågor som eljest är aktuella inom jordbruket. Vi har frågor som rör jordlagstiftningen, och vi väntar en uppgörelse om jordbrukets målsättning. Många anser att arendelagstiftningen — eller åtminstone ett förslag därom — bör komma före, så att både jordägare och arendatorer får möjlighet att i alla avseenden bedöma de framtida förutseendena.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. sammanräkning av poströsterna på valdagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Anners frågat mig, om jag vill medverka till att en undersökning göres av möjligheterna att avsluta röstningen enligt 70 § vallagen i så god tid, att räkning av de inför röstmotagare avgivna rösterna kan ske i samband med den preliminära sammanräkningen å valdagen.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Som bekant har vi sedan länge den ordningen hos oss, att poströsterna icke ingår i den preliminära röstsammanräkningen. Olägenheterna härav var i allmänhet föga framträdande, så länge poströstningsfrekvensen var jämförelse-

vis låg. Numera förhåller det sig emellertid annorlunda. Till följd av olika reformer i syfte att underlätta valdeltagandet har antalet poströster efter hand stigit avsevärt och är nu så stort, att en preliminär röstsammanräkning utan dem lätt ger en mindre rättvisande bild av den faktiska valutgången. Detta är givetvis otillfredsställande. Intresset att snabbt få ett tillförlitligt besked om valutgången talar därför otvivelaktigt för en sådan reform, att den preliminära röstsammanräkningen kommer att omfatta jämväl poströsterna. Å andra sidan är det tydligt, att en dylik reform, såsom interpellanten också påpekat, icke låter sig genomföra utan den konsekvensen, att poströstningen måste avslutas redan någon tid före valet. Härigenom går vissa fördelar med nuvarande poströstningssystem förlorade. Hur pass stora olägenheterna härav kan bli, är svårt att utan närmare undersökning överblicka. Med hänsyn till sakens vikt bör en sådan undersökning komma till stånd. Som jag nyligen tillkännagivit i första kammaren, har jag för avsikt att låta göra en teknisk översyn av vissa valbestämmelser. Den i interpellationen berörda frågan torde lämpligen kunna upptagas till behandling i samband med denna översyn.

Vidare anförde:

Herr **ANNERS** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för hans svar på min interpellation. Svaret är från mina utgångspunkter i huvudsak tillfredsställande. Jag skall därför begränsa mig till några kommentarer och en fråga.

I statsrådets svar heter det: »Till följd av olika reformer i syfte att underlätta valdeltagandet har antalet poströster efter hand stigit avsevärt och är nu så stort att en preliminär röstsammanräkning utan dem lätt ger en mindre rättvisande bild av den faktiska valutgången.» Detta är nästan det minsta

Svar på interpellation ang. sammanräkning av poströsterna på valdagen

man kan säga. Årets preliminära röst-sammanräkning gav en alldeles vilseledande bild av valutslaget beträffande mandatförskjutningarna partierna emellan. Det slutgiltiga valresultatet påverkade denna gång icke den allmänna politiska bilden på något avgörande sätt, men det kan bli fallet en annan gång. Det är alldeles givet att själva förfarandet vid t. ex. ett regeringsskifte eller en ombildning av regeringen kan influeras av en för någon tid bestående ovisshet om det slutgiltiga valresultatets allmänna politiska innebörd. Detta skulle ju vara högst otillfredsställande. Hänsynen till de värderingar, som vårt folkstyre bygger på, kräver att folkviljans utslag fastställs så snabbt som det någonsin är möjligt och att de politiska konsekvenserna av folkviljans utslag också inträder så snabbt som möjligt. Brister i dessa hänseenden kan för övrigt tänkas minska intresset för själva valet.

Statsrådet har vidare anmärkt att om poströstningen avslutas redan någon tid före valet, går vissa fördelar med nuvarande poströstningssystem förlorade. Det är riktigt. Men såvitt jag kan se är den största politiska nackdelen att de poströstande icke då kan låta sig vägledas av sina intryck av valrörelsens slutskede. Den stora debatten partiledarna emellan i television och radio t. ex. kommer för de poströstandes del att sakna betydelse. Men den saken kan ju avhjälpas genom att debatten äger rum tidigare.

I England tillmäter man rentav valrörelsens sista dagar stor betydelse, eftersom erfarenheten där visat att opinionsförskjutningar av avgörande betydelse för valutgången kan inträda mycket kort tid före valet, något som sammanhänger med engelsmännens politiska traditioner och valsysteem. Ändock anser sig engelsmännen kunna tillämpa ett poströstningssystem som gör det möjligt att räkna också poströsterna vid valnattens preliminära sammanräkning.

Den ståndpunkten har man intagit just av de principiella skäl jag nys berörde.

Starka skäl talar för att i Sverige övergå till en sådan poströstningsmetod. Med desto större tillfredsställelse kan jag konstatera att statsrådet avser att ta initiativ till en utredning av frågan inom ramen för den tekniska översyn av vissa valbestämmelser som statsrådet avser att låta göra.

Jag vill då bara ställa denna fråga till statsrådet: Avser statsrådet att ge utredningsmännen sådana direktiv att en eventuell ny poströstningsmetod som möjliggör att poströsterna kan tas med i den preliminära sammanräkningen skulle kunna tillämpas vid 1966 års kommunalval?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det är alltid mycket vanskligt att sia om när en utredning skall bli färdig, i varje fall i ett skede när direktiven för utredningen ännu inte är skrivna.

Poströstning innebär alltid problem som tekniskt är ganska besvärliga. Om man verkligen skulle kunna lösa frågan om en sammanräkning på valdagen, förutsätter kanske detta en apparatur som det tar tid att ordna. Därför vågar jag inte i dag ge något löfte om när en ny metod skulle kunna börja tillämpas.

Herr Anners tog här upp frågan om den engelska rösträkningsmetoden. Det är alldeles riktigt att poströsterna i England räknas på valdagskvällen. Och eftersom jag var, herr Anners, mycket förvånad över detta, så reste jag — under intrycket av den diskussion som uppstod efter valet härhemma — till England för att ta reda på hur det i praktiken gick till vid poströstningen. Jag konstaterade därvid att det visat sig möjligt att göra en sammanräkning redan valdagens kväll, men jag konstaterade också att poströstningen i England praktiskt taget är en chimär. I allmän-

Interpellation ang. rätten till tilläggsjukpenning i visst fall

het hinner man inte ordna det så, att poströsterna kan nå fram till valförrätaren i tid, d. v. s. senast klockan 9 på valdagskvällen. Detta beror på den korta tiden mellan valets kungörande och valdagen.

Jag tror därför inte att engelsmännens metod är något för oss, men det finns kanske andra metoder.

Herr ANNERS (h):

Herr talman! Jag delar statsrådets uppfattning om den engelska poströstningsmetoden. Den kan vi inte utan vidare kopiera; jag är väl medveten om dess nackdelar.

Men jag åberopade inte metoden som sådan, utan det förhållandet att man trots den speciella politiska traditionen i England, med den stora betydelse de sista dagarna av valrörelsen där har, anser sig över huvud taget kunna principiellt acceptera en poströstningsmetod.

Jag delar också statsrådets uppfattning om de tekniska svårigheterna. Jag kanske får tillägga att jag tyckte mig av statsrådets tonfall förstå att ett beslutsamt försök ändock kommer att göras. Detta är jag mycket tacksam för, och det tror jag väljarna kommer att vara också.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande november.

§ 12

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 198, angående organisationen av delgivningsverksamheten efter förstatligandet av polisväsendet m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg vid propositionen fogat lagförslag, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 200, angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till underrätterna, m. m., och

nr 201, angående personalstater för viss personal i teknisk tjänst vid marinen m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 202, med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

§ 13

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 26 och 31—34, statsutskottets utlåtanden nr 163—173, bevillningsutskottets betänkande nr 61, bankoutskottets utlåtanden nr 42 och 43, första lagutskottets utlåtanden nr 37 och 43—45, andra lagutskottets utlåtanden nr 67 och 68, jordbruksutskottets utlåtanden nr 26 och 27 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 49.

§ 14

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att på morgondagens föredragningslista dels bevillningsutskottets betänkande nr 61 och bankoutskottets utlåtande nr 42 skulle i angiven ordning uppföras närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, dels första lagutskottets utlåtande nr 37 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 164.

§ 15

Interpellation ang. rätten till tilläggsjukpenning i visst fall

Ordet lämnades på begäran till

Fru NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! Enligt lagen om allmän

Interpellation ang. rätten till tilläggsjukpenning i visst fall

försäkring 3 kap. 13 § utgår under vissa förhållanden tilläggsjukpenning till kvinnlig försäkrad, som i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete. Syftet med denna lagregel är, som framhålls i förarbetena, att kvinnan för sin egen och för barnets skull bör få en tids vila från sitt dagliga arbete utom hemmet.

Under de senaste åren har flera fall aktualiserat vissa verkningar av stadgandets utformning, vilka inte kan anses skäligen. En sjuksköterska, som under havandeskap ombetts tjänstgöra vid ett lasarett, som befann sig i en situation av akut personalbrist, hörsammade personalföreståndarinnans begäran. Sjuksköterskan tjänstgjorde vid två tillfällen i tillsammantaget 14,5 timmar. Både sjukkassan och, efter besvär, riks-försäkringsanstalten ansåg att sjuksköterskan genom sitt arbete vid lasarettet gått förlustig sin rätt till tilläggsjukpenning. Hon hade, menade man, inte utan avbrott avhållit sig från förvärvsarbete. Efter fullföljd fann Kungl. Maj:t år 1961 att besvären lagligen ej kunde bifallas, men att med hänsyn till i målet förekommande omständigheter sjuksköterskan ändock borde tillerkännas ersättning för den uteblivna tilläggspenningen.

Detta utslag, som får tillmätas prejudicerande verkan, måste innebära att ifrågasvarande lagrum inte ger någon som helst legal möjlighet att utge tilläggsjukpenning i de fall en kvinna i anledning av barnsbörd uträttat förvärvsarbete av så begränsad omfattning, som i det ovan relaterade fallet.

Här bör tilläggas, att det i fall som de ovan nämnda regelmässigt inte torde stå klart för kvinnan i fråga, att hon genom ett begränsat förvärvsarbete går miste om sin tilläggsjukpenning.

Denna tolkning av Kungl. Maj:ts beslut bekräftas av en dom som 1964 i ett likartat fall givits av försäkringsdomstolen. Majoriteten ansåg sig där sakna stöd för att tolka förevarande lagstad-

gande annorledes än i överensstämmelse med ordalagen och kunde på denna grund icke lagligen bifalla besvären. Två ledamöter av domstolen var av skiljaktig mening. De ansåg det i sista hand bli en bedömningsfråga, när enligt lagen ett sådant avbrott inträffat, att vederbörande förlorar rätten till tilläggsjukpenning..

Enligt mitt förmenande kan det inte vara rimligt att en kvinna, som är tjänstledig på grund av havandeskap eller barnsbörd, skall förlora hela eller en stor del av tilläggspenningen för att hon i mycket begränsad utsträckning förvärvsarbetat under tid då hon uppburit tilläggsjukpenning. Att ifrågasvarande lagrum — av utslag från högsta instans att döma — inte rymmer någon möjlighet att utge tilläggspenning, om förvärvsarbete i ens mycket begränsad omfattning förekommit, torde inte vara förenligt vare sig med billighet eller den allmänna rättskänslans krav.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att de myndigheter, som har att tillämpa 3 kap. 13 § första stycket lagen om allmän försäkring, får möjlighet att, med större iakttagande av vad som prövas skäligt, bedöma när enligt lagen ett sådant avbrott i förvärvsarbete inträffar, att vederbörande förlorar rätten till tilläggsjukpenning?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 334, till Konungen i anledning av väckta motioner om översyn av det statliga kommittéväsendet.

§ 17

Tillkännagavs, att följande Kungl.

Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 197, angående godkännande av konvention om kontinentalsockeln m. m., samt

nr 203, angående godkännande av ett tilläggsavtal till överenskommelsen den 16 november 1949 mellan svenska regeringen och polska regeringen angående ersättning för de svenska intresena i Polen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m., motionerna:

nr 1076, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*,

nr 1077, av herr *Eskel* *m. fl.*,

nr 1078, av herr *Heckscher* *m. fl.*,

nr 1079, av herr *Hedlund* *m. fl.*,

nr 1080, av herr *Hermansson* *m. fl.*,

nr 1081, av fru *Holmberg* *m. fl.*,

nr 1082, av fru *Hörnlund* *m. fl.*,

nr 1083, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*,

nr 1084, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*,

nr 1085, av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*,

nr 1086, av herr *Nilsson* i Tvärälund,

nr 1087, av herr *Nilsson* i Tvärälund

m. fl.,

nr 1088, av herrar *Nyström* och *Trana*,

nr 1089, av herr *Ohlin* *m. fl.*,

nr 1090, av herr *Ståhl*,

nr 1091, av herrar *Ståhl* och *Tågmark*,

nr 1092, av herr *Svanberg* *m. fl.*,

nr 1093, av herr *Westberg*,

nr 1094, av herr *Westberg*,

nr 1095, av herr *Westberg*,

nr 1096, av herrar *Östlund* och *Nordgren*, samt

nr 1097, av herr *Östrand* *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 195, med förslag till lag om ändring i 6 kap. strafflagen, motionen nr 1098, av fru *Gärde Widemar*; samt

i anledning av en till bankoutskottet från fullmäktige i riksbanken inkommen framställning angående Tumba pappersbruk, m. m., motionen nr 1099, av herr *Hagberg* *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 19

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Jönsson* i Ingemarsgården till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att utrusta flygplatser med instrumentlandningssystem ILS.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.32.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 25 november

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs var efter annan och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 197, angående godkännande av konvention om kontinentalsockeln m. m., samt

nr 203, angående godkännande av ett tilläggsavtal till överenskommelsen den 16 november 1949 mellan svenska regeringen och polska regeringen angående ersättning för de svenska intressena i Polen.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet motionerna nr 1076—1097;

till behandling av lagutskott motionen nr 1098; och

till bankoutskottet motionen nr 1099.

§ 3

Föredrogs den av fru *Nettelbrandt* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående rätten till tilläggssjukpenning i visst fall.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Ökat rättsskydd i skatteärenden

Föredrogs i ett sammanhang konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om kontroll genom riksdagens justitieombudsman över taxeringsmyndigheterna;

bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd i skatteärenden, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet; och

bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd i skattefrågor genom förstärkning av JO-ämbetet, m. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 26

I de till konstitutionsutskottet hänvisade likalydande motionerna nr 454 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 544 i andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Eliasson* i Sundborn hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till de lagändringar som erfordrades för att taxeringsmyndigheterna skulle vara underkastade samma kontroll av riksdagens justitieombudsman som statens tjänstemän.

Utskottet hemställde att riksdagen med anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ville giva till känna vad utskottet anförde.

I utskottets yttrande anfördes sammanfattningsvis följande:

De i förevarande motioner till behandling upptagna spörsmålen är sålunda i skilda sammanhang under utredning eller övervägande. De resultat, vartill dessa utredningar och överväganden kan leda, bör så snart sig göra låter underställas riksdagen för bedömande. Med hänsyn till ämnets principiella vikt finner utskottet denna uppfattning böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Reservation hade avgivits av herrar *Damström*, *Georg Pettersson*, *Dahlberg*, *Spångberg*, *Bengtsson* i Halmstad och

Nilsson i Östersund, fru *Thunvall* samt herr *Johansson* i Trollhättan, vilka ansett att utskottet bort hemställa att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Bevillningsutskottets betänkande nr 61

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 16 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 19 av fröken *Elmén m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden»; samt

2) de likalydande motionerna I: 453 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 545 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning beträffande möjligheterna till stärkning av den enskilde medborgarens rättsskydd i skattefrågor genom tillsättandet av en särskild befattningshavare vid JO-ämbetet, beredande av full insyn för JO-ämbetet i samtliga skattemyndigheters verksamhet samt beträffande ökade möjligheter för allmänheten att i skattefrågor erhålla råd och anvisningar t. ex. av tjänstemännen vid länsstyrelsernas skatteavdelningar, i enlighet med vad i motionerna anförts».

De ovan under 2) upptagna motionerna hade hänvisats till bankoutskottet såvitt avsåge förstärkning av personalen hos JO-ämbetet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 16 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 19 av fröken *Elmén m. fl.* om ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden, även som

2) de likalydande motionerna I: 453

Ökat rättsskydd i skatteärenden

av herr *Bengtson m. fl.* och II: 545 av herr *Hedlund m. fl.* om ökat rättsskydd i skattefrågor genom förstärkning av JO-ämbetet, m. m., i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Yngve Nilsson*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Billman*, *Mattsson*, *Magnusson* i Borås, *Nilsson* i Svalöv och *Vigelso*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Broberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 16 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 19 av fröken *Elmén m. fl.* samt de likalydande motionerna I: 453 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 545 av herr *Hedlund m. fl.*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden.

Bankoutskottets utlåtande nr 42

Bankoutskottet hade behandlat ovan i redovisningen av bevillningsutskottets betänkande nr 61 upptagna motioner nr 453 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 545 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, såvitt motionerna avsåge förstärkning av personalen hos JO-ämbetet.

Utskottet hemställde att motionerna I: 453 och II: 545, såvitt desamma hänvisats till bankoutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad utskotten hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Trollhättan (s):

Herr talman! Det verkar måhända egendomligt att konstitutionsutskottet inte har kunnat nå fram till någon enighet i den fråga som behandlas i utlåtande nr 26.

I långa stycken följer utskottsmajoriteten och reservanterna varandra. Vi följer varandra t. o. m. så långt, att våra

Ökat rättsskydd i skatteärenden

yttranden inte går isär förrän mot slutet. Vi är eniga om att den enskilde medborgaren bör beredas rättsskydd i skatteärenden. Vi har tillsammans konstaterat att flera utredningar arbetar på området och att frågorna är ytterligt komplicerade.

Sedan går emellertid meningarna isär. Vi reser vanter menar att det i detta läge räcker med att hänvisa till de utredningar som pågår och föreslår riksdagen att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Majoriteten anser däremot att riksdagen skall ge till känna sin mening hos Kungl. Maj:t. Man motiverar detta med ämnets stora principiella vikt, och vad riksdagen enligt utskottsmajoritetens mening skall ge till känna är att de utredningar och överväganden som görs så snart sig göra låter skall underställas riksdagen för bedömning.

Jag har svårt att förstå denna brådska. Ärendet är föremål för en rad utredningar. I den del som konstitutionsutskottet har granskat gäller det närmast att ta bort 113 § regeringsformen, som praktiskt taget oförändrad har funnits där ända sedan 1809. Paragrafen har varit föremål för behandling av författningsutredningen, som föreslagit att den skall utgå ur grundlagen. Jag kan dock inte förstå hur man skulle kunna bryta ut denna paragraf ur sitt grundlagsenliga sammanhang, utan jag anser att den bör behandlas i samband med författningsfrågan i dess helhet. Har paragrafen funnits ända sedan 1809, bör man inte ha så bråttom att ta bort den eller revidera den att man inte kan vänta ytterligare några år.

De regler vi har att tillämpa i fråga om grundlagsändring gör ju också att paragrafen inte utan vidare kan tagas bort. Jag vill tillägga att jag delar författningsutredningens uppfattning, att bestämmelsen inte hör hemma i grundlagen, men de bestämmelser som där finns om taxeringsmän — för att använda grundlagens uttryck — bör i nå-

gon form återfinnas i andra sammanhang.

Man har också tänkt sig att frågan skall tagas upp sedan problemet om statstjänstemännens förhandlingsrätt har lösts. I detta sammanhang blir det anledning att närmare granska tjänstemannansvaret, och då kommer även denna fråga upp till behandling, men enligt min mening har motionärerna tagit alldeles för lätt på den. De talar egentligen om ordförande och kronombud och de hänvisar till att dessa har tillsatts av offentlig myndighet och att alltså tjänstemannaansvarigheten skall tillämpas.

Nu blir som sagt denna fråga föremål för prövning. Men i taxeringsnämnd ingår också förtroendemän valda av kommunala fullmäktigeinstitutioner. Då uppkommer den mycket komplicerade frågeställningen: Skall dessa jämföras med de av offentlig myndighet tillsatta förtroendemännen? Skall samma ansvarighet gälla för dem, eller skall här finnas olika former av ansvarighet? Skall tjänstemännen ha ämbetsansvar och kunna ådömas skadestånd, medan däremot de förtroendevalda inte skall falla under denna dom? Vilka skäl finns för en sådan uppdelning? Och om nu skadeståndsanspråk reses i vissa fall, hur skall då dessa utdömas? Är det rimligt och riktigt att taxeringsnämndsledamöter skall kunna ådömas stora skadestånd därför att de har medverkat vid värdesättning av fastighet eller vid bestämning av inkomstpost?

Dessa frågor är ytterst komplicerade och kräver en ingående prövning innan man tar slutlig ställning till dem. Skulle vi få en lagstiftning som verkar på det sättet, att en taxeringsnämndsledamot kan ådömas stora skadestånd på grund av att en högre instans finner att han har varit med om att bestämma en inkomstpost felaktigt enligt denna högre instans uppfattning, då finns det väl risk för att knappast någon vågar åtaga sig uppdraget att vara taxerings-

nämndsledamot, vilket skulle betyda en försvagning av vår kommunala självstyrelse. Detta är en aspekt på ärendet som man inte får se bort ifrån. Låt mig också erinra om att riksdagen så sent som i fjol begärde en utredning rörande justitieombudsmannens ämbetsuppgifter. Det är helt naturligt att denna utredning ännu inte har kunnat avslutas. Till grund för utredningen ligger det utlåtande som ett sammansatt konstitutions-, banko- och första lagutskott avgav. Enligt direktiven har denna utredning att pröva frågan om tillbörligt rättsskydd för den enskilde medborgaren i skatteärenden.

Man kan alltså konstatera att det pågår en rad utredningar på området. Det behövs därför inte fler utredningar, i varje fall inte i dagens situation, innan de pågående utredningarna slutfört sitt arbete och innan man bedömt frågan om författningen och om tjänstemannansvaret.

Nu fattar jag utskottets framställning på det sättet, att man skall be pågående utredningar att skynda på. Jag tror att det är farligt att här kräva för stor brådska. Dels tillsattes JO-utredningen så sent som i fjol, dels är frågorna komplicerade, dels kan jag så att säga inte se några kor på isen, som gör att man här bör hasta mer än som är tillbörligt med hänsyn till ärendenas komplicerade natur.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Damström m. fl. avgivna reservationen till konstitutionsutskottets utlåtande nr 26.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Den fråga som berörs i konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, vilket nu behandlas samtidigt med ett par andra utskottsutlåtanden, rör den bekanta 113 § regeringsformen om taxeringsmäns rättsliga ansvar. Det är en paragraf av mycket gammalt datum. Frågan om dess moderniserande har

Ökat rättsskydd i skatteärenden

redan förut vid olika tillfällen varit föremål för riksdagens prövning.

Nu säger reservanternas talesman, herr Johansson i Trollhättan, att han i likhet med författningsutredningen gärna vill vara med om en modernisering av paragrafen i fråga. Att en modernisering bör ske anser ju också utskottsmajoriteten.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på vad det är som utskottet har skrivit i denna fråga. Vi har inte orservererat tillstyrkt de i ärendet väckta motionerna, utan vi yrkar i vår kläm, som väl är bekant för kammaren, »att riksdagen med anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ville giva till känna vad utskottet ovan anfört». Vi har använt oss av denna milda formulering därför att vi hoppades att det med sådan skrivning och en sådan redovisning av ärendet, som har presterats, skulle bli möjligt att ena utskottet. Detta har tyvärr inte lyckats, utan utskottets socialdemokratiska ledamöter har reserverat sig. Jag vet inte hur man skall tolka deras reservation. Jag är ledsen att behöva säga, att jag tycker att det verkar som om man vore ointresserad av själva saken, när man staplar upp alla dessa svårigheter för en kommande utredning. Men saken, herr talman, är i alla fall utomordentligt betydelsefull. Det gäller ju att göra en riktig avvägning mellan statens fiskaliska intressen och de enskilda medborgarnas rättmätiga anspråk i förevarande frågor. Därvidlag har situationen radikalt förändrats under bara några få decennier.

Reservanternas talesman pekade på en hel rad svårigheter, som tornar upp sig när man skall försöka få fason på denna fråga. Jag vill då påpeka, att utskottsmajoriteten inte alls varit blind för att det finns verkliga svårigheter. Vi har visst inte velat kräva några bestämmelser om ett rigoröst straffansvar även för smärre avvikelser i deklARATIONER; detta framhålls mycket be-

Ökat rättsskydd i skatteärenden

stämt i utlåtandet. Det är inte alls meningen att alltför hårt binda vare sig de förtroendevalda ledamöterna i taxeringsnämnderna eller tjänstemännen. Men vi tycker att frågan är så pass viktig att vi velat ge den viss prioritet genom den försiktiga skrivning som utskottet här har presterat.

Jag tycker, herr talman, att det borde vara möjligt för kammaren att biträda utskottets hemställan, och jag yrkar bifall till den.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga till vad herr von Friesen yttrade, men eftersom herr Johansson i Trollhättan tog upp författningsproblemet över huvud taget kan det finnas anledning att beröra den frågan.

Det är alltid en avvägningsfråga vilka delreformer man skall genomföra och vilken total revision av författningen det kan bli fråga om. I början av 1950-talet — jag tror det var redan år 1950 — hade vi den uppfattningen att vi skulle få en total författningsrevision åtminstone senast i slutet av 1950-talet. Följden blev att riksdagen uppsköt en rad konstitutionella reformer, vilket medfört att man delvis arbetar under mycket ineffektiva former. En hel rad åtgärder, som var ägnade att åstadkomma en rationell behandling av riksdagsärendena, har uppskjutits.

Om jag fattade herr Johansson rätt menade han, att denna fråga borde kopplas samman med frågan om en total författningsrevision. Men det är ju detta som lurat riksdagen under alla dessa år. 15 år har gått utan att vi åstadkommit reformer som vi trodde skulle åstadkommas i början eller mitten av 1950-talet. Vad man än må säga om den metoden, så inte är den rekommenderande för riksdagen. Den är inte heller att rekommendera ur skattebetalarnas synpunkt eller ur några andra synpunkter. Den ådagalägger att riksdagen beträffande sitt eget arbete

är ganska ointresserad av att åstadkomma en lösning av frågorna.

Herr Johansson sade att det är fråga om olika ansvar, det är fråga om vem som utser taxeringsmännen. För den medborgare som drabbas av en felaktig åtgärd blir den dock betydelsefull. Jag förutsätter då att det rör sig om en kännbar åtgärd; meningen är ju inte att man skall hjälpa skatteifflare som tyvärr finns i vårt samhälle och som — det vill jag gärna medge — kan göra taxeringsnämndernas uppgift mycket besvärlig.

Utskottsmajoriteten har hävdat att det är orimligt att ha kvar en paragraf, som dock också författningsutredningen vill ha bort. Jag tror inte som herr Johansson att vi får en författningsrevision som berör dessa förhållanden inom de närmaste åren. Därför ser jag, herr talman, med skepsis på det betraktelsesätt som är herr Johanssons. Hade jag kunnat acceptera det i ett större sammanhang, skulle jag också ha kunnat följa honom i denna fråga. Med de erfarenheter jag har från konstitutionsutskottet tror jag emellertid att vi här måste gå fram på delreformernas väg, och jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort gemäle:

Herr talman! Skillnaden mellan reservanterna och utskottsmajoriteten i denna fråga hänför sig närmast till den takt i vilken man anser att dessa ärenden skall behandlas. Med anledning av herr von Friesens anförande vill jag gärna för egen del deklarerera, att jag är mycket intresserad av den fråga det här gäller och är villig att medverka till en revision av 113 § regeringsformen. Denna fråga hör emellertid intimt samman med frågorna om tjänstemanaansvarigheten och JO:s ställning, vilka för närvarande är föremål för utredning. En framställning till Kungl. Maj:t skulle väl i denna situation endast kunna upp-

Ökat rättsskydd i skatteärenden

fattas så, att riksdagen anser att dessa utredningar skall påskyndas så mycket som möjligt. Man lägger så att säga revolvern på bordet och säger: Här är det förfärligt bråttom, här måste något göras. På grund av frågornas komplicerade karaktär anser jag det är fel att försöka framkalla en sådan brådska.

Till herr Braconier vill jag säga, att vi får väl se om det blir någon allmän författningsreform eller inte. En reform av 113 § kan ändå inte göras inom den allra närmaste framtiden på grund av gällande grundlagsbestämmelser och på grund av att de andra utredningarna inte är slutförda, vilket jag anser att de bör vara innan 113 § ändras.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan berörde i sitt senaste yttrande den metodik som skall användas i fråga om författningsändringar. Han menade kanske att man skall vänta med att uttala sin mening till året före ett val. Jag tror inte att det är en rationell ordning. Om riksdagen är positivt inställd till en reform, vinner man säkerligen mera på att uttala sig härom i god tid före ett val. Samlar man på dessa frågor och tar upp dem inför ett val blir de lätt infekterade av valpolitiska synpunkter. Jag ställer mig skeptiskt till herr Johanssons hela betraktelsesätt.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag endast stillsamt fråga herr Braconier: Herr Braconier menar väl inte att vi för att få bort 113 § ur regeringsformen eller revidera den skall upplösa riksdagens andra kammare?

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns ingenting i mitt yttrande om upplösning. Tvärtom framhöll jag att om man fattar ett beslut nu får vederbörande, som överväger en total revision, mera tid på sig.

Det har ingenting med frågan om upplösning att göra.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Mitt anförande kommer närmast att beröra bevillningsutskottets betänkande nr 61, och jag ber att med några ord få motivera reservationen till detta som jag varit med om att under-teckna.

Frågan om den enskildes rättsskydd, som behandlas i utskottsbetänkandet har varit föremål för behandling redan vid 1962 och 1963 års riksdagar samt vid 1964 års vårriksdag. De framställningar som motionsledes gjorts här i kammaren vid dessa tillfällen har emellertid inte lett till något resultat.

I de motioner som nu behandlats av bevillningsutskottet har framställning gjorts om en särskild befattningshavare knuten till JO-ämbetet vid prövning av ärenden på skatteområdet. Motionärerna liksom reservanterna framhåller nödvändigheten av att utöver vad som redan gjorts i här berörda avseende fortsätta arbetet på att stärka den enskildes rättsskydd i skatteärenden. Av JO:s i utskottsbetänkandet återgivna remissyttrande i frågan torde också klart framgå nödvändigheten av den förstärkning som föreslagits i motionerna och även i reservationen.

Nu har emellertid bevillningsutskottet med lottens hjälp avstyrkt motionerna i ärendet. Den motivering lottvinnaren anför till stöd för sin ståndpunkt i frågan synes mera ge stöd för den ståndpunkt som företrädes av reservanterna. Det anförs nämligen att en hel del redan pågående skatterättsliga utredningar har denna fråga under behandling. Herr Johansson i Trollhättan har ju redovisat den mängd utredningar som pågår i ärendet. Att så många utredningar sysslar med frågan ger vid handen hur nödvändigt det är att snabbt och definitivt få till stånd en lösning. Det går inte att skjuta på lösningen.

Ökat rättsskydd i skatteärenden

En gammal vis regel lyder: Ju flera kockar, desto sämre soppa. Utan underkännande av någon av de instanser eller utredningar som nu sysslar med denna fråga måste man väl ändå allvarligt ifrågasätta, huruvida inte frågans slutgiltiga avgörande kommer att i onödan fördröjas genom detta bollande mellan olika instanser. Av utskotts-majoritetens motivering liksom av JO:s remissyttrande i ärendet torde klart framgå att frågan har en mycket hög angelägenhetsgrad. Frågans vikt synes starkt påkalla att den blir föremål för en speciell utredning och sålunda utbrytes ur det komplex av frågor som behandlas av andra kommittéer och instanser samt att frågan fortast möjligt kan föreläggas riksdagen till avgörande behandling och beslut.

Herr talman! Jag hemställer således med denna motivering om bifall till den reservation av herr Yngve Nilsson m. fl. som är fogad vid utskottets betänkande.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga skulle jag bara vilja tillägga några ord utöver vad herr Vigelsbo anfört. Jag vill helt instämma i hans anförande och i det yrkande han ställde.

Motionen som sådan är ju en gammal bekant, och herr Vigelsbo har också nämnt att frågan varit uppe till behandling vid tidigare riksdagar. Jag vill bara understryka angelägenhetsgraden av denna fråga. Det är en fråga som blir mer och mer betydelsefull för den enskilde individen i samhället. Vi beslutar i denna riksdag reformer, och även på det kommunala planet genomdrives en hel del reformer som kräver allt större skatteuttag av den enskilde. Samtidigt gör också inflationen och löneutvecklingen att skatteuttaget blir större för den enskilde. Jag anser att det är vår absoluta skyldighet att se till den enskildes rätt i detta avseende. Det kan ifrågasättas om man inte från början från samhällets sida har sett

den enskilde medborgaren som en skattesmitare och därför huvudsakligen tillgodosett de fiskaliska intressena från statens sida.

De alltmer komplicerade förhållandena i samhället medför att skattereglerna blir mer och mer finslipade. Därmed blir det allt svårare för den enskilde att bevaka sin rätt i dessa frågor. Jag tänker bl. a. på att det ofta nog är mycket svårt för den enskilde att klara sin deklaration själv. Han måste många gånger anlita experter. Det är också svårare att bevaka att skatteuttaget inte blir orättmätigt stort. Vi anser alla att var och en skall bära sin skattebörd i enlighet med rättvisans krav och att skatterna inte får vältras över från den ene till den andre. Därför är denna fråga av utomordentligt stor betydelse.

När dessa frågor har varit uppe i utskottet har man lika väl som denna gång pekat på att utredningar rörande olika delproblem är i gång på skilda håll. Hela frågan har därigenom blivit kolossalt splittrad. Samtidigt erkänner också utskottsmajoriteten att vissa delproblem inte är under utredning. Jag anser att frågan är brådskande på grund av hela skatteutvecklingen i samhället och att den därför borde få en koncentrerad belysning. Denna skulle kunna arbetas fram på ett annat sätt, om frågorna toges upp i en samlad utredning.

I motionen har vi yrkat att det skulle tillsättas en befattningshavare som företräder den enskilde skattedragaren gentemot taxeringsintendenten. Utskottsmajoriteten menar att taxeringsintendenten också skulle företräda den enskildes intressen. Men förhåller det sig så? Företräder inte i många fall taxeringsintendenten i första hand samhällets intressen, medan den enskilde får lov att själv ta upp sina problem och ta initiativet för att över huvud taget få någon rätt?

Även andra problem föreligger, såsom det framgår av motionen, men jag

skall kanske inte trötta kammaren med dem i detta sammanhang. Jag tror emellertid att de enskilda medborgarna ute i landet skulle känna sig lugnare, om vi toge upp denna fråga mera från deras synpunkt. De skulle då känna sin rättsliga ställning bevakad på ett annat sätt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är knuten till bevillningsutskottets betänkande nr 61.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det råder inte några delade meningar om att vi skall ha en taxeringskontroll som syftar till att alla människor skall betala den skatt som de är skyldiga att erlægga, men naturligtvis är det lika angeläget att man bevakar den enskilda människans rätt, så att ingen behöver betala mera än vad han eller hon är skyldig att göra.

Bevillningsutskottet framhåller nu att även om man har försökt att skapa förordningar och bestämmelser i denna riktning är reformarbetet på detta område ännu inte avslutat. Det är framför allt detta som vi reserverar oss på. Vi menar att det är angeläget att man gör mera i detta avseende. De myndigheter som är satta att i första hand se till att samhället får ut sina skatter har kanske i vissa fall litet svårt att samtidigt tillvarata den enskilda människans rättigheter.

Vad som gör att det är ytterligt angeläget att denna rättssäkerhet ytterligare stärkes är först och främst det förhållandet att samhället i dag lägger större och större skattebördor på den enskilda människan. I och med att skattetrycket blir allt hårdare är det naturligtvis också nödvändigt att man ser till att ingen behöver betala mera än vad vederbörande skall göra. Inte minst bevillningsutskottets yttrande att det är angeläget att taxeringsnämnderna noggrant iakttar de föreskrifter som finns när det gäller att tillgodose även den

ökat rättsskydd i skatteärenden enskilde skattebetalarens intressen styrker att det är av stort värde att en fråga som denna blir föremål för debatt i riksdagen. Min förhoppning är därför att alla de utredningsförslag som tydligen föreligger skall kunna sammanfattas och att vi inom en mycket snar framtid skall få se ett förslag i den av mig önskade riktningen på riksdagens bord.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid bevillningsutskottets betänkande nr 61.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Såsom framgått av de föregående ärade talarnas inlägg har denna fråga, eller rättare sagt detta frågekomplex, varit föremål för riksdagens bedömning vid ett flertal tillfällen. Trots detta har bevillningsutskottet vid behandlingen av årets motioner studerat frågan mycket seriöst och ägnat ett stort intresse åt att se vilka vägar man skulle kunna gå. Detta kommer för övrigt till uttryck i bevillningsutskottets föreliggande betänkande, som är mycket omsorgsfullt utformat och i vilket man redovisar allt som hittills finns att redovisa. Utskottet har till exempel skickat motionerna på remiss till justitieombudsmannen och till 1963 års JO-utredning.

Inom utskottet har man sedan gjort en sammanfattning av vad som har framkommit. Jag skall inte gå in i några detaljer utan hänvisar till bevillningsutskottets skrivning på de olika punkterna. Sammanfattningsvis kan jag dock säga att ingenting som har framkommit vid årets behandling har föranlett bevillningsutskottet att inta en annan ställning än vid föregående behandlingar. Jag hoppas att riksdagen skall förfara på samma sätt.

Den utförliga motivering som utskottet har byggt upp leder alltså fram till att det inte kan anses skäligen att gå på reservanternas linje, d. v. s. att trots att det pågår ett flertal utredningar som berör dessa problem en alldeles spe-

Ökat rättsskydd i skatteärenden

ciell utredning nu skulle startas beträffande rättsskyddet. Om vikten av denna fråga råder det givetvis inte någon tvekan.

Det är klart att både fröken Elmén och herr Magnusson i Borås, bevillningsutskottets vice ordförande, har rätt när de säger, att man skall se till att den enskildes rätt tillvaratas. Men jag kan inte följa med de ärade talarna när de påstår att eftersom vi nu får högre och högre skatter är det ett mycket större intresse att man ser till att rättsskyddet bevaras. Jag har en annan uppfattning härvidlag. Alldeles oavsett skatternas storlek skall, anser jag, den enskildes rätt tillvaratas. Rättsskyddet skall alltså inte vara sammankopplat med skatternas storlek.

Jag tror inte heller att de ärade talarna menar att en sammankoppling därvidlag skall ske, utan de har använt argumentet därför att de inte hittar något annat. Jag skulle bli ledsen om de steg upp och sade att det inte är så viktigt med ett rättsskydd vid låga skatter men att man vid höga skatter måste se till att ingen taxeras felaktigt.

Det framgår för övrigt av bevillningsutskottets betänkande att det finns brister, men de remissinstanser som yttrat sig har ändå inte ansett att dessa brister — liksom man konstaterar i de utredningar som pågår — har varit av den storleken att det finns skäl att nu företa en särskild utredning. Det har egentligen inte framkommit något nytt vare sig i reservanternas skriftliga utlåtande eller i deras muntliga uttalanden här i dag.

Jag skall bara fästa kammarens uppmärksamhet på ytterligare en sak. Det var visst fröken Elmén som sade, att taxeringsintendenten ändå på grund av sin ställning mest ser på den fiskaliska sidan av saken och glömmer bort de enskilda. Min mångåriga erfarenhet som ledamot av en prövningsnämnd säger mig inte detta. Det är många gånger så, att taxeringsintendenten anför besvär,

varvid dessa kommer att innebära en justering nedåt, d. v. s. ett tillrättaläggande som är till förmån för den skattskyldige. Det är inte alls så, att taxeringsintendenten bara arbetar för det fiskaliska intresset och vill se till att staten får så mycket som möjligt i form av skatter. Man får nog säga att taxeringsintendenterna försöker — i varje fall är detta min erfarenhet — att så gott det nu går tillvarata allas intressen på ett behörigt sätt.

Herr Vigelsbo som gjorde en bedömning i fråga om antalet utredningar och påminde om att det finns ett gammalt ordspråk som lyder: Ju fler kockar, desto sämre soppa. Ja man skulle också kunna tänka sig att ju fler motioner vi får i denna fråga är efter år, desto sämre blir resultatet.

Herr talman! Jag ber att med detta korta anförande till alla delar få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i betänkande nr 61.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! När det gäller taxeringsintendenterna sade jag, att det nog i många fall blir så att de i första hand företräder statens intressen. Jag kan gratulera Gävleborgs län till att de har en taxeringsintendent som tydligen företräder den enskildes rätt. I samband med detta talade utskottets företrädare om att vi kanske inte tänkte på de lägre inkomsttagarna. Jag tyckte emellertid det var detta jag framhöll. Inflationen och inkomstutvecklingen gör att skatterna kommer att hårt drabba alla människor i alla inkomstlägen, så att de många gånger blir illa ställda.

Jag hade nyligen tillfälle att ta del av ett fall med en kvinnlig tjänsteman. Hon hade egentligen en mycket låg lön. Hon hade själv fått bevaka sin rätt. Det gällde kanske att få tillbaka 60—70 kronor, men hon sade sig ha ett intresse av att bevaka den rätt hon hade och överklaga. Men hur går det med alla dem som ger upp, som inte vågar

Ökat rättsskydd i skatteärenden

överklaga eller som tycker, att det är för invecklat och besvärligt att över huvud taget göra någonting?

Vad taxeringsintendenterna beträffar tror jag det finns flera som ser till både den enskildes och det allmännas rätt, men i vissa fall gör kanske arbetsbördan att de inte hinner med allt.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Beträffande taxeringsintendenterna har nu fröken Elmén sagt ungefär detsamma som jag, nämligen att det finns taxeringsintendenter som bevakar även de skattskyldigas intressen. Den utveckling fröken Elmén gjorde på slutet, nämligen att arbetsbördan är stor, är väl knappast något argument.

Jag tror att fröken Elmén missuppfattat mig då hon menar att jag sagt, att det kanske gällde de lägre inkomsttagarna. Jag sade att herr Magnusson i Borås och fröken Elmén sammankopplade skatternas höjd med angelägenheten av att stärka rättsskyddet. Det var då jag sade att dessa problem inte har någonting med varandra att göra, eftersom ett rättsskydd för den enskilde skattebetalaren är befogat oavsett om skatterna är höga eller låga. Nu hoppas jag att fröken Elmén förstår vad jag menar. Jag menar kort och gott, att om vi har låga skatter i landet har ändå samhället och vi som företräder samhället lika stort intresse av att se till att rättsskyddet blir betryggande som om vi har högt skatteläge. Att det är andra krontal har inte med saken att göra.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det tycker jag har framgått av vad jag sade, herr Kärrlander. Men med hela den utveckling som nu pågår kommer även de enskilda skattebetalarna i de lägsta inkomstgrupperna att drabbas allt hårdare av skatterna. Det var det jag ville komma till, och jag har inte kopplat ihop detta med

olika krontal eller någonting sådant. Jag tycker att den enskildes rätt skall bevakas oavsett skattens storlek, även när det gäller de lägsta inkomsttagarna.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Mycket kort konstaterar jag att fröken Elméns senaste inlägg har gjort klart att vi är överens om att det är rättsskyddet det gäller och inte skattens storlek.

Härmed var överläggningen slutad.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 26

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Trollhättan begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Damström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr von Friesen begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 108 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Damström m. fl.

Bevillningsutskottets betänkande nr 61

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Bankoutskottets utlåtande nr 42

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

I motionen nr 119 i andra kammaren av herr *Johansson* i Trollhättan hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag beträffande införande av suppleantinstitution för stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och kyrkofullmäktige».

Utskottet hemställde att motionen II: 119 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg* samt herrar *Dahlén*, *Magnusson* i Tumhult, *Braconier*, *Keijer* och *Boo*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 119, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande införande av suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Trollhättan (s):

Herr talman! Den motion jag väckt i detta ärende avser en detalj inom den kommunala självstyrelsen, men det är en viktig detalj. När jag väckte motionen var jag väl medveten om att jag ingalunda gav mig ut på jungfrulig mark. Jag kände till att ärendet hade behandlats tidigare, och jag visste att konstitutionsutskottet vid några tillfällen hade intagit en negativ hållning till ifrågakvarande suppleantskap. Jag befarade också att en enskild motionär inte skulle lyckas med konststycket att förmå konstitutionsutskottet att ändra mening.

Men å andra sidan var jag också förtrogen med att konstitutionsutskottet vid andra tillfällen hade ställt sig positivt, och jag hyste en förhoppning om att ut-

Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

skottet skulle ha sådan vördnad för utskottets fäder av år 1913 att det skulle inta samma ståndpunkt som utskottet gjort vid den tidpunkten och sålunda anse att det borde finnas suppleanter. Nu konstaterar jag emellertid att utskottet har följt 1950-talets och inte 1913 års ståndpunkt. Hur diskussionen har gått känner jag inte till, eftersom jag på grund av arbetet i särskilda utskottet inte har haft tillfälle att lyssna till den.

Utskottet har anfört ungefär samma skäl mot suppleantskapet som man tidigare åberopat. Skälen är väsentligen tre. Det första är en hänvisning till kommunernas ställningstagande omkring 1950. Jag skall villigt erkänna att det vid den tidpunkten inte fanns så särskilt stort intresse för saken inom remissinstanserna, men varken utskottet eller jag vet hur det därmed förhåller sig i dag. Det har ju ändå hänt en del sedan dess.

Det andra skäl som åberopas är att man undergräver ansvarskänslan hos ledamöterna av fullmäktige, om man har suppleanter. När det kommer upp ett ärende av litet mera komplicerad natur eller en fråga som man av ena eller andra anledningen inte vill ta ställning till, så kallar man in suppleanten. Det sägs också att en ledamot av andra skäl kan strunta i att gå på ett sammanträde och i stället låta suppleanten rycka in.

Jag vill inte förneka att sådana svårigheter kan uppkomma, och därför gäller det också att omgärda detta suppleantinstitut med sådana bestämmelser att vi inte uppammar en känsla av oansvarighet hos ledamöterna.

Men å andra sidan har vi erfarenheter av suppleantinstitutionen i de kommunala organen. Herr talmannen känner helt säkert till att vi har suppleanter i landstingen. Och även om jag vet att det är speciella skäl som lett till att man där på sin tid införde suppleantinstitutionen, så har jag ändå som le-

damot av landstingsutredningen kunnat konstatera att institutionen har fungerat på ett mycket tillfredsställande sätt, och man menar i dag inte i något landsting att suppleantinstitutionen skall slopas. Tvärtom anser man att det är en stor tillgång att ha suppleanter för de ordinarie ledamöterna. Systemet har inte heller framkallat någon känsla av oansvarighet.

Låt mig också påminna om att vi på det primärkommunala stadiet har suppleanter i styrelser och nämnder. Trots ett flitigt botaniserande i riksdagstrycket har jag inte kunnat finna någon motion, där man yrkat att detta suppleantskap skall upphöra, därför att det skapar en oansvarig inställning hos ledamöterna i kommunalnämnd, drätselkammare, skolstyrelse och övriga styrelser och nämnder.

Ett tredje skäl mot införande av suppleantskap är, att man anser att det blir besvärligt att besätta suppleantplatserna — det finns så få personer att välja bland ute i kommunerna. Ja, det ligger någonting i det. Å andra sidan finns det en rad personer upptagna på de listor som vi har över fullmäktigevalen. Man sätter inte bara upp dem som man på ett ungefär vet skall bli invalda, ty man räknar med att några av dessa kan försvinna under mandatperioden och gör därför upp en lång lista. Jag utgår från att man också provar halten hos de personer som på det sättet placeras såsom suppleanter.

När jag fört fram denna tanke, så har det framför allt varit av praktiska bevekelsegrunder. Jag har sett de vakanser som kunnat uppstå i fullmäktigeför-samlingar på grund av långvarig sjukdom och utlandsresor i tjänsten. En person kan ju vara sjuk under något år, men han kanske gärna vill stanna kvar inom fullmäktige. Han kanske då känner ett tryck på sig att lämna fullmäktige, och det kan uppstå svårigheter. Det kan vara en resemontör som tillfälligtvis vistas i något annat land och

Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

kan vara borta ett halvår. Han står då inför valet att avsäga sig ledamotskapet i fullmäktige eller att hans plats skall stå tom. Det kan i vissa situationer leda till besvärligheter inom fullmäktigeförsamlingar, därför att avgörande i en fråga kan hänga på en enda röst.

Från konstitutionsutskottets sida sägs nu att det inte har skett något sedan man tog ställning i denna fråga i början av 1950-talet. Jag tror att det är en felbedömning. Det har hänt åtminstone två saker, som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på. Den första är att vi har fått en rörligare arbetsmarknad jämfört med tidigare. Det gör att personer ofta tillfälligtvis arbetar på andra orter än hemorten. Om en sådan är ledamot i fullmäktige får han antingen avträda sitt medlemskap eller också får hans plats stå tom. I nämnder och styrelser behöver vi inte uppleva detta. Den andra saken är att vi går mot allt större kommuner. Jag kan villigt erkänna, att jag som bakgrund till min motion har haft de strävanden mot större kommuner som ligger i tiden. Det bör inom dessa större kommuner finnas möjligheter att få intresserade personer att stå såsom suppleanter för att vid extraordinära tillfällen kunna rycka in.

Egentligen skulle man, om man bifölle min motion och det utredningskrav som där ställes, kunna skapa något av en beredskap inför den situation som kommer att inträda när kommuner i kommunblock slås ihop till stora kommunblockskommuner i vilka det kanske är av särskild betydelse att det finns suppleanter.

Det finns ytterligare en lösning av detta problem. Jag antydde den inte i motionen, ty jag trodde närmast att utskottet skulle göra det. När så inte har skett får jag väl göra det själv. Man kan tänka sig den möjligheten, att de kommuner, som så önskar, tillämpar ett system med suppleanter, medan de kommuner, som anser att detta är onödigt

eller ej har tillgång till ett tillräckligt antal personer för att kunna besätta suppleantskapen i fullmäktige, slipper det. Jag tycker även den möjligheten bör prövas. Det kan hända att jag någon gång i framtiden återkommer till saken i denna form, om det nu skulle vara så att man i vissa kommuner anser det absolut onödigt med suppleanter i fullmäktige.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som finns fogad till utskottets utlåtande nr 32.

I detta anförande instämde herrar *Börjesson* i Falköping (cp) och *Löfroth* (fp), fru *Jäderberg* (s), herrar *Lundmark* (s), *Ringaby* (h), *Johansson* i Dockered (cp), *Eskel* (s), *Eskilsson* (s), *Blomkvist* (s) och *Johansson* i Torp (s), fru *Lindskog* (s) samt herrar *Hæggblom* (h) och *Zetterberg* (s).

Herr BOO (cp):

Herr talman! Efter motionärens ingående redovisning och efter de många instämmandena i hans anföranden kanske det inte finns så mycket att anföra för bifall till motionen och reservationen. Jag vill, herr talman, ändå understryka några som jag tycker väsentliga saker i detta ärende.

Frågan om suppleantinstitutionens införande i de kommunala församlingarna har ju upptagits till prövning åtskilliga gånger under de senaste 50 åren. Detta är i och för sig uttryck för att gällande bestämmelser inte är tillfredsställande. De skäl som anförts för och emot suppleanter har vid samtliga tillfällen då frågan prövats varit i stort sett enahanda, vilket också redovisas i utskottsutlåtandet.

Som jag ser är det en självklar sak att, om en kommunal fullmäktigeförsamling skall bestå av 40 ledamöter, så är det önskvärt att då avgörandena skall träffas, så många som möjligt av de 40 också är närvarande. Vid sådana tillfällen fattas ju beslut i frågor av avgöran-

Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

de betydelse för bygdens framtid och invånarnas möjligheter i kommun.

Den kommunala representationen väljs ju i regel politiskt och det är då utomordentligt nödvändigt att se till att den politiska sammansättningen i fullmäktigeförsamlingen vid så många tillfällen som möjligt verkligen blir den som valet gett uttryck för.

I landstingen har vi ju suppleantinstitutionen införd, och erfarenheterna därifrån — låt vara att de inte i alla hänseenden är jämförbara — är enbart positiva. Författningsutredningen föreslår också, som utskottsutlåtandet omnämner, att suppleanter skall kunna inkallas för riksdagsmän. Även om det ju föreligger vissa skillnader mellan riksdag och landsting å ena sidan samt primärkommunernas församlingar å den andra, är grundproblemet likartat, att se till att vad valmännen har uttalat i val så långt möjligt också kommer till uttryck i den beslutande institutionen.

Skälen för suppleanter i de kommunala församlingarna är enligt mitt sätt att se starkare nu än tidigare. Herr Johansson i Trollhättan har redovisat sådana skäl som att den rörligare arbetsmarknaden numera gör att människor i större utsträckning arbetar på annan ort än hemorten, vilket ofta kan betyda frånvaro från hemkommunen under längre tid. Bland skäl som alltid har funnits är att längre sjukdom kan omöjliggöra fullföljandet av ett fullmäktigeuppdrag.

Det måste vara oriktigt att människor som av en eller annan anledning förhindras att fullfölja sitt fullmäktigeuppdrag skall, för att representationen skall bli den i valet fastställda, tvingas avsäga sitt ledamotskap. Jag tror att dessa skäl väger tyngre nu än tidigare för införandet av suppleantinstitutionen. Det är ingen tvekan om att många personer redan vid valnomineringen avstår att kandidera till kommunala uppdrag därför att de i förväg vet att de under

längre eller kortare tid kan få svårt att utföra uppdraget. Därmed går samhället miste om många goda insatser. I en demokrati bör alla goda krafter få tillfälle att göra sig gällande, och det får inte göras undantag i det hänseendet i de kommunala församlingarna.

Vid de tillfällen då frågan har varit föremål för prövning har som skäl mot suppleanter bl. a. anförts att suppleantinstitutionen skulle minska ansvarskänslan hos de valda och kanske också nedsätta värdet av det uppdrag som ett fullmäktigeledamotskap utgör. Men finns det över huvud taget bättre kontroll över hur något uppdrag utförts än då en, som är vald, inför nästa val redovisar sitt fögderi för att eventuellt erhålla förnyat mandat? Jag tror att det är den bästa »domstol» över utfört uppdrag som vi någonsin kan tänkas få, och jag tror också att den prövningen fungerar lika bra i kommunala sammanhang som i landstings- och riksdagssammanhang.

Utskottsmajoriteten har inte redovisat skälen mot en utredning av ifrågasvarande spørsmål och således inte heller prövat om dessa skäl blivit mindre betydande nu än de varit förr. Utskottsmajoriteten nöjer sig med att redovisa att inga nya omständigheter har framkommit som bör föranleda annat ställningstagande i frågan än tidigare. Man skulle ha önskat att utskottet gjort en värdering av de skäl som tidigare har bedömts som starkast för att icke biträda ett förslag om en suppleantinstitution i de primärkommunala sammanhangen. Så har icke skett.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till den reservation som är fogad till detta utlåtande.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Tvärålund (cp) och Jonsson (fp).

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Motionären började sitt anförande med att vädja till konstitutionsutskottet att slå vakt om gamla

Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

ståndpunkter. Han hade, sade han, hoppats att konstitutionsutskottet i denna fråga skulle inta samma ståndpunkt som det gjorde 1913. Jag tror nu inte att han på allvar hoppades det, allra helst inte som riksdagen sedermera vid flera tillfällen haft anledning att ta ställning till denna fråga. Man kommer inte förbi det ställningstagande som gjordes under 1950-talet, då de nya kommunallagarna tillkom. I stort sett har här i debatten redovisats de synpunkter som talar för och emot ett suppleantinstitut. Herr Johansson i Trollhättan menade att ett av skälen som talade emot var det ställningstagande som riksdagen gjorde på 1950-talet. Det andra skälet mot var enligt herr Johansson risken att ansvarskänslan skulle försvinna hos de ordinarie ledamöterna och att de i trängda situationer skulle kunna tänkas inkalla sina suppleanter. Det tredje skälet mot, sade han, var att det kanhända skulle bli svårt att besätta suppleantposterna.

Det kan anläggas många synpunkter på denna fråga. Det finns utan tvivel vissa tendenser också i det allmänna livet att i vissa sammanhang föra fram personer som är populära i ett eller annat avseende. De är kanske inte de mest kvalificerade för ifrågavarande uppgifter, och de som är kvalificerade är kanske inte så populära. Det är emellertid ingenting som säger att inte partierna i sin valpropaganda skulle frestas att skylta med populära personer och på suppleantplatserna sätta de sakkunniga som sedan i framtiden skulle få sköta jobbet. Jag tror inte att man skall överdriva den risken. Jag tror att den svenska allmänheten rätt snart skulle rätta till en sådan ordning, om partierna frestades att i någon större utsträckning gå till väga på det sättet.

Det är klart att det finns praktiska skäl för att ha suppleanter, det vill jag ingalunda förneka; vid långvarig sjukdom och utlandsresor kan det ju behövas suppleanter. Det är naturligtvis ock-

så riktigt att arbetsmarknaden har blivit rörligare, vilket också kan vara ett skäl härför. Och vi har en utveckling mot storkommuner även om den reformen ännu inte är genomförd.

Herr Boo sade — jag uppfattade det så — att det har visat sig bra att ha suppleanter i landstings- och riksdags-sammanhang. Det sistnämnda uttalandet hänför sig väl till författningsutredningens förslag i detta avseende. Den frågan har emellertid riksdagen ännu inte prövat, och även härvidlag finns det väl som på andra områden skäl som talar för och emot.

Utskottet säger i sitt utlåtande att det inte har funnit att några nya omständigheter tillkommit, vilka borde föranleda riksdagen att i nuvarande läge ändra mening. Anledningen härtill är framför allt att det varken från Stadsförbundet eller Kommunförbundet gjorts några framställningar eller på annat sätt visats att opinionen skulle ha svängt sedan kommunallagarna senast ändrades här i riksdagen, då en undersökning gav vid handen att flertalet av kommunerna avvisade tanken på ett suppleantinstitut. Det var 20 städer som tillfrågades, och av dem var det icke mindre än 17 som inte ville ha något suppleantsystem. Vad städerna beträffar tror jag inte att någonting inträffat som gjort att man ändrat mening. Men det är möjligt att i framtiden när vi får allt större kommuner — jag tänker härvid mera på den geografiska utbredningen än på antalet invånare i kommunerna — ett sådant här institut behöver införas. Men jag tror att frågan är för tidigt väckt.

Herr Johansson i Trollhättan yttrade sig tidigare i dag med anledning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 26 angående taxeringsmännens ansvarsfrihet. Då sade han: »Har vi haft den nuvarande ordningen sedan 1809, varför har det då helt plötsligt blivit så bråttom, varför kan man inte vänta några år?»

Suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige

Kommunallagarna är inte så gamla. Senast ändrade vi dem 1953, och vi har klarat oss utan suppleanter under de gångna åren. Varför har det då helt plötsligt blivit så bråttom? Vi har ju ännu inte fått de storkommuner som anförs som det nytillkommande och mest avgörande skälet för ett ändrat ställningstagande.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 32.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Man skall naturligtvis inte göra denna fråga större än den är, men jag inkasserar med tillfredsställelse att jag så småningom — bara det går några år till — kan få räkna även herr Adamsson som anhängare till denna linje.

Mitt huvudargument var givetvis inte konstitutionsutskottets ställningstagande år 1913, men jag ville få en historisk anknytning. I anslutning till det sista herr Adamsson anförde skulle jag vilja säga att man knappast kan påstå att man haft så särskilt bråttom när frågan väcktes här i riksdagen 1913 och man ännu inte har kommit fram till ett ställningstagande. Visserligen är det ett betydande antal år mellan 1809 och 1913, men den fråga jag diskuterade med herr von Friesen och herr Braconier för en stund sedan hade ju kommit i det läget att utredningarna är i gång, och vad jag här har syftat till är att få i gång en utredning. Det tar ju sin tid innan den blir färdig. Under tiden — det var min förhoppning — skulle man kunna komma i det läget att vi alla skulle ha den uppfattningen att det förelåg behov av suppleanter. Den som vill övertyga utskottet om att det bör byta ståndpunkt kan knappast argumentera på annat sätt än genom att hänvisa till att någonting har hänt sedan utskottet senast tog ställning, och det är ju det som jag här har försökt att göra.

Man åberopar förhållanden i lands-

ting och riksdag i detta hänseende. Jag har för min del inte betraktat detta som något huvudskäl. När jag har talat om att författningsutredningen har föreslagit ett system med suppleanter i riksdagen så var det bara för att påpeka att det principiella motståndet mot suppleantskap var brutet på denna punkt genom författningsutredningens förslag. Jag vet att andra har en annan uppfattning, men mitt personliga intryck av det norska varamanskabet är odelat positivt, men den frågan får vi väl tillfälle att diskutera senare. Däremot tycker jag att hänvisningen till landstingen är av större vikt i detta hänseende.

Bara på en enda punkt skulle jag vilja ta upp herr Adamssons argumentering. Han tycktes hysa en viss rädsla för att man skulle föra fram populära personer som sedan skulle dra sig tillbaka och låta suppleanterna utföra det praktiska arbetet. Jag har försökt följa landstingens verksamhet här i Sverige. Det har naturligtvis förts fram åtskilliga populära personer på valsedlarna till landstingen, men jag har inte kunnat finna att dessa personer därefter dragit sig tillbaka, utan de har även deltagit i vardagsarbetet inom landstingen.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Herr Adamsson gjorde gällande att jag skulle ha talat om de goda erfarenheter vi hade av suppleantskapet inom landstingen och riksdagen. Jag talade i verkligheten om de erfarenheter man har från landstingen och sade därutöver att författningsutredningen hade föreslagit införande av suppleanter i riksdagssammanhang. Jag framhöll också, att även om det finns väsentliga skillnader mellan å ena sidan landstingen och riksdagen samt å andra sidan de kommunala organen, så är ändå en del grundläggande förhållanden ganska lika i alla dessa institutioner.

Jag vill bara tillägga att man även när det gäller riksdagsarbete har erfa-

Ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

renhet av suppleantinstitutet — bl. a. från Stortinget i Norge, där suppleantinstitutet, såvitt jag vet, fungerar på ett alldeles utmärkt sätt.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag missuppfattade nog herr Boo på denna punkt, och jag är angelägen att framhålla att jag naturligtvis inte vill tillskriva honom uttalanden som han inte gjort.

Men riksdagen har ju ännu inte tagit ställning till frågan om suppleantskap i riksdagssammanhang, och hur riksdagen kommer att besluta i den frågan vågar jag inte ha någon uppfattning om.

Det synes mig som om riksdagen inte bara i den här frågan utan även i en rad andra frågor, som föreläggs riksdagen av konstitutionsutskottet, mer eller mindre vill uppträda som ett slags förmyndare för kommunerna. Varken kommunförbunden eller några enskilda kommuner har hemställt om en utredning i detta ärende eller om någon ändring. Förslaget har visserligen väckts av riksdagsmän, som är aktivt verksamma i det kommunala arbetet, men jag tycker att innan riksdagen gör en beställning hos Kungl. Maj:t, så borde berörda parter, d. v. s. Stadsförbundet och Kommunförbundet, ha gett uttryck för att de önskar detta institut. Det är detta som utskottsmajoriteten huvudsakligen åsyftar när den framhåller att ingenting har hänt sedan riksdagen senast tog ställning till denna fråga, och sedan dess har det som sagt bara gått tio år.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Som motionär har jag givetvis inte kunnat infordra yttrande från vare sig Stadsförbundet eller Kommunförbundet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Boo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Adamsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 81 ja och 125 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

§ 7

Ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder.

I de likalydande motionerna nr 389 i första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Harald Pettersson* och nr 468 i andra kammaren av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo* hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag, syftande till att ändra de

Ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

bestämmelser som reglerar medborgares valbarhet till kommunens styrelse och nämnder så, att personer genom flyttning i praktiken inte fräntas rätten att motta uppdrag inom den kommuns förvaltning vari han är bosatt och avlämnat uppgifter för mantalsskrivning».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 389 och II: 468 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Se-gerstedt Wiberg*, herr *Dahlén*, fröken *Stenberg* samt herrar *von Friesen*, *Magnusson* i Tumlhult, *Braconier*, *Wedén* och *Larsson* i Borrbby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 389 och II: 468, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag, syftande till att bereda personer, som flyttat mellan kommuner, valbarhet till inflyttningskommunens styrelse och nämnder tidigare än kommunallagarnas gällande bestämmelser medgäve.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Borrbby (cp):

Herr talman! Detta ärende är i likhet med det föregående i någon mån besläktat med frågan om kommunal demokrati och även i någon mån föranlett av den alltmer ökande rörligheten på arbetsmarknaden.

För att vara valbar till kommunala uppdrag skall man enligt kommunallagens 7 § vara boende och röstberättigad inom respektive kommun. Reglerna om valbarhet innebär bl. a. att ett samband föreligger mellan å ena sidan valbarhet och behörighet samt å andra sidan rösträtt och medlemskap.

Reglerna medför att en person, som flyttar från en kommun till en annan, under en tid ej är valbar i någon kommun. I den kommun, varifrån han flyttat, förlorar han sin valbarhet och behörighet i och med flyttningen. Han

uppfyller icke längre kravet på att vara faktiskt boende i kommunen. I den kommun åter, dit vederbörande flyttat, blir han icke valbar förrän han där blivit mantalsskriven och uppförd i röstlängd. Som en följd av att mantalsskrivningen avser förhållandena den 1 november och röstlängden, som bygger på mantalsskrivningen, är upprättad först i juli månad, kan tiden för bristande valbarhet i vissa fall uppgå till cirka två år.

Den som flyttar kort efter den 1 november blir icke valbar i den nya kommunen förrän i juli månad två år senare. Därest val till inflyttningskommunens styrelse sker under mellantiden, kan vederbörande ej ifrågakomma till val för den berörda fyraårsperioden.

Motiveringen, som kunde göras gällande, att en viss väntetid i inflyttningskommunen bör förekomma för att vederbörande skall lära känna de nya förhållandena, är inte sakligt förankrad.

Även om utskottets majoritet anser att den påtalade olägenheten är sällsynt måste framhållas att olägenheten är ganska betydande för den som drabbas av densamma, sett ur demokratisk-principiell synpunkt och inte minst med tanke på den alltmer ökande rörligheten inom arbetslivet.

För den enskilde kan det synas egendomligt att inte äga valbarhet någonstans, trots att vederbörande är bosatt, mantalsskriven och skattskyldig och har allmän rösträtt. Det måste anses rimligt att få uppfyllt kravet på att äga valbarhet under dessa förhållanden.

Jag vill erkänna att det inte går att rätta till denna olägenhet utan att vissa svårigheter uppkommer. Motionärerna har anförut ett par tänkbara vägar till att lösa problemet. Man kan exempelvis tänka sig att knyta an valbarheten till ett interimistiskt mantalsskrivningsbevis eller eventuellt till kyrkobokföringen. Motionärerna har emellertid inte bundit sig för någon speciell väg. Men

Ändrade regler för valbarhet till kommuns styrelse och nämnder

eftersom röstlängdsförfarandet ändå skall ses över har man tänkt sig att det vore en rimlig lösning att också se över möjligheten att undanröja den olägenhet jag här påtalat.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Larsson i Borrby sade att man på visst sätt kan knyta an diskussionen om föreliggande ärende till den debatt som vi hade tidigare med tanke på arbetsmarknadens rörlighet och den därmed följande omflyttning av människor som tilltar i det svenska samhället. Det skall ingalunda förnekas.

Å andra sidan måste man hålla på att det bör vara någon ordning när det gäller mantalsskrivningen. Vi är väl alla överens om att man för att kunna bli medlem i en fullmäktigförsamling bör vara boende i kommunen och ha kännedom om dess förhållanden. Det är nog riktigt som utskottet säger att det inte är många som kommer att drabbas av den orättvisa som herr Larsson i Borrby har påpekat. Bara under alldeles speciellt ogynnsamma förhållanden kan det bli fråga om en så lång väntetid som herr Larsson här anförde. Det är ändå en ganska liten del av det svenska folket som drabbas och som upplever förlusten av valbarhet som något av en katastrof. Det är endast fråga om dem som är kommunalpolitiskt verksamma och som skulle ha möjligheter att trots att de bott mycket kort tid i kommunen, ändå kunna bli invalda i dess organ och handha dess förvaltning.

I motsats till vad jag anförde vid behandlingen av föregående ärende kan man väl här säga, att de blivande storkommunerna kommer att minska dessa problem. Det blir mindre antal kommuner och större geografiska områden,

och därmed blir det allt mindre antal människor som drabbas av den olägenhet som herr Larsson i Borrby här har påpekat. Men det helt avgörande skälet för utskottets ställningstagande har väl ändå varit att det föreligger stora tekniska svårigheter — det medgav också den föregående talaren — att kunna åstadkomma en annan ordning på detta område och att motionärernas krav i nuvarande läge inte kan anses vara av den art att det kan finnas anledning att igångsätta en ganska vidlyftig utredning för att klara dessa problem.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Det är mycket riktigt som herr Adamsson säger att problemet blir mindre i och med att storkommunerna blir genomförda. Jag vill till fullo instämma i detta.

Men när han säger att problemet är litet därför att det drabbar så få personer och att dessa blir än färre i framtiden, måste jag genmäla, att det ur demokratisk synpunkt är lika angeläget att undanröja en orättvisa vare sig denna drabbar få eller många. När utskottets talesman här menar att det skulle gälla enbart den enskildes intresse för detta engagemang, vill jag erinra om att det i lika hög grad är ett intresse för samhället som enhet betraktat. Ibland kan det vara betydande svårigheter att få en kommunal församling att fungera på grund av att tillgången på goda kommunala funktionärer är knapp. Därför bör samhället göra allt för att undanröja hindren för en sådan demokratisk funktion, även om därvidlag vissa svårigheter kan uppstå.

Jag ber att få vidhålla mitt bifallsyrkande till reservationen.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt som herr Larsson i Borrby säger att det demokratiskt orättvisa bör rättas

till, även om det bara drabbar en eller två personer. Svårigheten är dock att här finna ett system, som inte skulle medföra att man skapar orättvisor på annat håll och inbjuder till spekulationer, vilka vi inte vill vara med om. Jag tänker inte utveckla denna sak mera här, herr talman, men nog skulle den här tänkta ordningen med ett interimistiskt mantalsskrivningsförfarande kunna inbjuda till en del spekulationer när det gällde att invälja personer i olika församlingar. Jag skall, som sagt, inte närmare ingå härpå, men jag tror att kammarens ärade ledamöter väl förstår vad jag åsyftar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrbj begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Borrbj begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 92 nej, varjämte

Förfarandet i kommunal besvärnsnämnd

2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Förfarandet i kommunal besvärnsnämnd

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om förfarandet i kommunal besvärnsnämnd.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag vill bara yttra några få ord i anledning av detta utskottsutlåtande.

Jag är helt på det klara med att man inte kan ifrågasätta lagligheten i det beslut i ett visst tjänstetillsättningsärende, som har fattats av en besvärnsnämnd hos ett av våra landsting och som ligger bakom min motion. Nuvarande lagstiftning ger nämligen inte anvisning om hur förfarandet ur synpunkten av de berörda parternas rättssäkerhet skall vara närmare utformad, och då kan man ju inte gärna göra invändningar mot utgången i regeringsrätten av detta besvärnsärende, där det ju blev fastställelse av förvaltningsutskottets och besvärnsnämndens beslut. Besvären lämnades alltså utan bifall.

I detta besvärnsärende har jag givetvis inte någon som helst mening om de båda tävlande sökandenas kompetens för den tjänst det rörde sig om. Här är ju endast fråga om hur det processuella förfarandet skall vara utformat i sådana besvärnsärenden, d. v. s. en ren principfråga, som i botten är en rätts-säkerhetsfråga.

Det ter sig verkligen rimligt att vid handläggning av besvärnsärenden även en besvärnsnämnd tillämpar de förvaltningsförfarandet sedvanerättsligt uppkomna grundsatser, vilka allmänt tillämpas i den statliga förvaltningen.

Huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.

Vad som åberopas mot en klagande bör den klagande sålunda få veta och få tillfälle att förklara eller bemöta, om han nu är i stånd till detta.

Jag delar därför den uppfattning, som den i regeringsrätten skiljaktige ledamoten av denna domstol, regeringsrådet Hjern, i ett till Kungl. Maj:ts utslag i detta mål fogat uttalande gett uttryck åt med följande ord: »Besvärnämnden är visserligen en kommunal nämnd men då nämnden har till huvudsaklig uppgift att för åstadkommande av en grundlig, allsidig och objektiv prövning av kommunala tjänstetillsättningsärenden upptaga och pröva besvär i dylika ärenden, får därav anses följa att nämnden vid prövningen av besvär har att iakttaga de regler, som gälla för processen i administrativa mål. En stadgad rättsgrundsats härvidlag är, att avgörande ej må grundas på omständigheter, varav part ej varit i tillfälle att taga del.»

Utskottet hänvisar nu till att besvärssakkunniga i sitt nyligen framlagda slutbetänkande tillfredsställande nog synes ha samma uppfattning som den, som framgår av det citerade uttalandet. Det heter nämligen i detta betänkande, att man bör eftersträva, »att handläggningen av sådana kommunala partsärenden äger rum under enahanda garantier för materiellt riktiga resultat och rättssäkerhet i övrigt som avses skola beredas part i motsvarande ärende inom den statliga förvaltningen. Besvärssakkunniga vilja även här peka på angelägenheten av att fasta normer erhållas för de kommunala besvärsnämndernas verksamhet. Lagen om förvaltningsförfarandet föreslås därför skola tillämpas å alla slag av partsärenden hos de kommunala administrativa myndigheterna.»

Jag vill begagna tillfället att till sist uttala den förhoppningen, att detta synsätt efter den vanliga gången med remiss av betänkandet och sedermera förslag till riksdagen snarast möjligt kom-

mer att i rättssäkerhetens intresse leda till en lagstiftning i enlighet med vad besvärssakkunniga alltså föreslagit.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Vi är säkert inte oeniga om det berättigade i att part i tjänstetillsättningsärende e. d. får ta del av sådana handlingar, som herr Wiklund nämnde. Att utskottet ändå har avslagit motionen beror närmast på att besvärssakkunniga någon månad efter det motionen väcktes framlade sitt slutbetänkande, som bl. a. omfattar förslag till allmän lag om förvaltningsförfarande, och där berörs även förevarande spörsmål. Detta betänkande är nu ute på remiss.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag vill här bara uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet i sin skrivning har medgivit inrättande av ytterligare tre rådmans-tjänster i Stockholm och en rådmans-tjänst i Norrköping. Motionärernas önskemål har sålunda tillmötesgått i viss utsträckning.

Detta är speciellt tillfredsställande emedan de förhållanden som rådde bl. a. vid rådhusrätten i Stockholm för ungefär tio år sedan var sådana, att den rättssökande allmänheten faktiskt led

Huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.

under dem. Köbildningen var stor vid de olika avdelningarna, och målen kunde inte handläggas på det sätt som man verkligen har anledning att kräva i ett rättssamhälle.

Det är klart att när staten nu övertar verksamheten så bör det inte inrättas så få tjänster att risk föreligger för att sådana förhållanden som rådde för tio år sedan skall komma tillbaka. Speciellt vid Stockholms rådhusrätt förekommer ju mål av så kvalificerad och invecklad beskaffenhet att de kräver ett större antal kvalificerade domare och även rättsutbildad personal i övrigt.

Jag vill vidare understryka särskilt vad utskottet säger om vikten av att vid stadigvarande behov av ordinarie domartjänster sådana tjänster inrättas. Det måste vara på det viset, att domarna i vårt land inte är extra eller extra ordinarie tjänstemän, utan domarna måste i största möjliga utsträckning vara ordinarie befattningshavare. Denna princip tillämpas i alla demokratier. Domare skall stå helt fria och vara oberoende i förhållande både till den verkställande och till den lagstiftande makten, och denna ställning intar de lättast om de är ordinarie tjänstemän.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag har en blank reservation fogad till detta utskottsutlåtande och vill i anledning därav bara meddela några synpunkter — jag har inget yrkande att ställa med anledning av den.

Det är naturligtvis med viss oro som jag har skrivit under detta utskottsutlåtande. Därmed menar jag inte att ett förstatligande av rådhusrätterna skulle vara oroande i och för sig; tvärtom har det visat sig i domstolsväsendet att den statliga organisationen har varit smidig i olika avseenden. Vad man här står inför är förverkligandet av en prin-

cip, genomförandet av en reform. En utredning har föregått propositionen, och denna utredning har naturligtvis noggrant prövat personalorganisationen för att på ett riktigt sätt kunna omsätta denna princip, som i detta fall gäller frågan om förstatligande av rådhusrätterna, i ett praktiskt beslut.

När propositionen sedan kom fann man emellertid att personalens omfattning väsentligt nedskurits. Man ställdes då såsom enskild riksdagsman vid behandlingen av detta ärende i utskottet inför frågan: Kan denna reform verkligen genomföras på ett tillfredsställande sätt om domstolskommitténs förslag skärs ned så kraftigt som här föreslås? Framför allt gäller detta de ordinarie tjänsterna som skulle komma att begränsas avsevärt. Det är visserligen när det gäller att inrätta tjänster vanligt att det företas en radikal minskning av personalen i förhållande till de ursprungliga förslagen. I detta fall är det emellertid så, som herr Kellgren nyss talade om, att det kommit att uppstå stor oro ute i landet med anledning av skrivningen i propositionen. Det har också gjort att det har väckts många motioner. Det är väl framför allt de större städerna som får vissa svårigheter med den föreslagna personalorganisationen. Utskottet har därför också med anledning av motioner föreslagit en viss förstärkning för Stockholm och Norrköping jämfört med propositionens förslag. Vidare hänvisar utskottet till en medelsreserv, som omnämnes i proposition nr 200 vilken lagts på bankarna. Man räknar med medelsreserv för att i svåra situationer kunna lämna en viss förstärkning i form av extra personal. Pengar i och för sig är dock ingen garanti för att fullgod kompetent personal finns tillgänglig.

Det allvarliga i detta sammanhang är naturligtvis, som redan framhållits, att antalet ordinarie tjänster minskas. Jag vill därför understryka vad utskottet säger att man förutsätter »att ytterligare

Huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.

extra domartjänster kommer att inrättas, därest jämkningar i organisationen skulle visa sig påkallade». Jag väddjar också till justitieministern att han verkligen i fortsättningen följer upp denna fråga så att inte rådhusrätterna kommer att arbeta under olidliga förhållanden med lång eftersläpning i fråga om ärenden, vilket, som herr Kellgren nämnde, varit förhållandet i många fall. En sådan ordning går till sist ut över allmänhetens rättsskydd och rättssäkerhet.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! De yrkanden som framställts i motionerna med anledning av propositionen om rådhusrätternas förstatligande inskränker sig till att avse själva personalorganisationen och dess storlek. Man har velat hålla fast vid det antal ordinarie tjänster, som domstolskommittén föreslog på sin tid men som Kungl. Maj:t inte till alla delar har följt. Departementschefen har framhållit att huvudsyftet med denna förstatligandereform är att utjämna olikheterna mellan häradsrätterna och rådhusrätterna. Vi bör väl alla kunna vara överens om att en sådan strävan är fullt befogad i det moderna samhället. I det syftet och för att åstadkomma likformig domarkarriär faller assessorstjänsterna bort, och man avser att i fortsättningen använda sig av fiskaler och tingsnotarier.

Utskottet har accepterat den lösningen i en känsla av att det inte längre föreligger några skäl att ha olika domstolsorganisation i vissa städer i jämförelse med landet i övrigt. Men utskottet har så till vida velat tillmötesgå några av motionsyrkandena som utskottet har tillstyrkt ett något ökat antal rådmans-tjänster.

Eftersom inga reservationer förekommer och inga yrkanden ännu framställts om någon avvikelse från utskottets förslag, skulle jag naturligtvis kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid

knyta ytterligare en liten reflexion till detta ärende.

När man säger att man vill utjämna skillnaderna mellan rådhusrätterna och häradsrätterna och försöka få häradsrätternas arbetsmetodik som mall för rådhusrätterna i fortsättningen, så är det bra, det har jag tidigare sagt. Men det är angeläget att man inte tar som modell också det som inte fungerar bra i häradsrätterna. Vi vet mycket väl — vi hade under fjolårets riksdag att behandla frågor av den arten — att i vissa domsagor har en del ärenden släpat efter utomordentligt mycket. Vad allmänheten kanske framför allt kommer i kontakt med och vad som orsakat allmänheten stort besvär och stora extrautgifter är inskrivningsväsendets eftersläpning. Man har på grund av personalbrist inte kunnat hålla den lagstadgade expeditionstiden på fjorton dagar, utan man har arbetat med expeditionstider på flera månader i vissa domsagor. Rådhusrätterna däremot har skött inskrivningsväsendet föredömligt med utomordentligt korta expeditionstider. Det är ytterst angeläget att förstatligandereformen inte kommer att innebära någon försämring därvidlag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag skall till en början be att få uttala min tillfredsställelse över att rådhusrätterna kommer att förstatligas från och med nyåret så att vi på det sättet får möjligheter till en enhetlig domarkarriär. Liksom tidigare talare är jag dock mycket orolig över den nedskärning av domarkåren som göres bland annat vid Stockholms rådhusrätt. Givetvis är jag tacksam för att utskottet tillstyrkt en del av den förstärkning som bland annat jag har yrkat i en motion. Jag vill dock allvarligt framhålla vikten av att denna fråga noga följes upp och att åtgärder vidtages i den mån det skulle visa sig att det pro-

Huvudmannaskapet för rådhusrätterna m. m.

visorium — som man väl får anse att den organisation är som skapas i dag — inte kommer att räcka till för att den egentliga dömande verksamheten skall kunna utövas av ordinarie domare. Att domarna skall vara ordinarie tjänstemän är ju ändå det mål vi har. Jag önskar därför att man i fortsättningen får en redovisning av hur denna personalorganisation fungerar och att den i den mån det behövs blir kompletterad med tillräckligt antal ordinarie domare. Det får inte bli så att rättskipningen i städerna försämras efter förstatligandet. Man vinner ingenting med att ta exempel från häradsrätterna som leder till att man försämrar städernas rättskipning. Man måste eftersträva att få en fullgod rättskipning i städerna även i fortsättningen.

Vi har hittills haft mycket god erfarenhet av bl. a. rättskipningen vid Stockholms rådhusrätt, och vi är allvarligt oroade för att den nya organisationen kan leda till en försämring därav. Jag vill slutligen framhålla att man inte ens har påstått att den nuvarande organisationen är överdimensionerad och att det, trots att den har ett avsevärt större antal domartjänster än den kommer att få från den 1 januari, uppkommit en ganska avsevärd balans. Det ankommer alltså på domarna i rådhusrätten att efter den 1 januari dels avarbeta den balans som finns, dels fullgöra den löpande rättskipningen med en minskad skara av ordinarie domare.

Jag har, herr talman, för dagen inget yrkande.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Ett par föregående talare har här framhållit sin tillfredsställelse över att statsutskottet har föreslagit vissa förbättringar i jämförelse med propositionen vad beträffar ett par rådhusrätter, nämligen i Stockholm och i Norrköping. Jag tycker att de förbättringarna är relativt obetydliga, men naturligtvis är det ändå ett steg i rätt rikt-

ning i förhållande till vad departementschefen har föreslagit.

Jag vill dock inte säga att tillfredsställelsen är lika stor för den som har motionerat beträffande övriga städer, där rådhusrätterna förstatligas, men där personalorganisationen skärs ned på det sätt som departementschefen föreslår. Det är åtskilliga städer som kommer i den situationen, bl. a. den stad där jag själv hör hemma. Jag kan bestyrka att departementschefens förslag har väckt stor oro i domarkretsar. Jag vill också understryka vad som tidigare har sagts på denna punkt i anföranden här i dag. Jag har varit i kontakt med domare i min hemstad, som förklarar att med den nedskärning som nu sker kommer det att i fortsättningen bli mycket svårt att fullgöra uppgifterna på ett tillfredsställande sätt.

Det har sagts av utskottets talesman att man här försöker att åstadkomma en utjämning mellan rådhusrätterna och häradsrätterna, och det är naturligtvis i och för sig riktigt, att man försöker genomföra så enhetliga principer som möjligt härvidlag. Men jag märkte att utskottets talesman fruktade att denna utjämning kan komma att medföra en försämring vid rådhusrätterna. Jag tycker det är litet bakvänt att den utjämning som man åstadkommer skall komma att leda till svårigheter för rådhusrätterna, när de nu skall förstatligas.

Jag vill gärna betyga att domstolskommittén, där jag själv också tillhör den rådgivande nämnden, har mycket ingående behandlat dessa frågor. Man kom fram till den slutsatsen att man näppeligen kan skära ned personalorganisationen så att den blir mindre än domstolskommittén har föreslagit. Låt mig också säga att jag är förvånad över att en ledamot av domstolskommitténs rådgivande nämnd i statsutskottet tillstyrkt det förslag, som utskottet framställt.

Jag har inget yrkande, herr talman, eftersom det naturligtvis inte är möj-

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

ligt att få igenom annat än vad statsutskottet här föreslår. Men jag vill från denna plats ytterligare understryka vad utskottet framhållit, nämligen att extra domartjänster bör inrättas därest jämkningar i organisationen visar sig påkallade. Jag tror att erfarenheten kommer att visa att sådana jämkningar blir nödvändiga. Därför är det av betydande värde att denna passus intagits i utskottsutlåtandet och att den med all möjlig kraft blir understruken i debatten!

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det kanske är onödigt att jag tar till orda igen. Men eftersom herr Nyberg sade att han tyckte sig märka att jag fruktade att förstatligandet skulle innebära en försämring, vill jag korrigera ordvalet med att säga att jag fruktar inte det. Vad jag ville uttrycka i mitt förra anförande var, att om man säger att man skall ta häradsrätterna till modell och sträva efter att få enhetliga principer och enhetlig organisation, så får det naturligtvis inte innebära att det blir en försämring, utan vi skall i fråga om service åt allmänheten noga upprätthålla den standard som rådhusrätterna har haft.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Låt mig ta fasta på vad herr Turesson säger, nämligen att denna omläggning inte får innebära en försämring. Tydligt hyser även herr Turesson en viss fruktan för att en försämring kan ske. Jag vill än en gång understryka att en sådan *icke* får inträda.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

angående avveckling av vissa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet; samt

första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av samma proposition.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 167) och den andra inom andra kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* (II: 229), hade hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag förelades riksdagen om statsbidrag till uppförande av nytt ålderdomshem för svenskar i London.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 167 och II: 229 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Edström, Kaijser, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng, Ståhl* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Knäred och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 167 och II: 229, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag förelades riksdagen om statsbidrag till uppförande av nytt ålderdomshem för svenskar i London.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Svenska välgörenhetsföreningen i London driver sedan ett 40-tal år ett ålderdomshem för svenskar i London med plats för ca 10 pensionärer. Efterfrågan på platser är stor. Ålderdomshemmet omfattas med stort intresse av den svenska kolonien, vilket tar sig uttryck i offervilja och personliga tjänster, inte minst från den svenska kvinnoorganisationens sida.

Driften har under hela tiden finansierats genom donationer från företag och enskilda i Storbritannien och i Sverige.

Det har länge stått klart att det nuvarande hemmet inte på något sätt uppfyller de krav som kan ställas på ett hem, trots en enastående insats från de frivilliga vårdarinnornas sida. Det må räcka att omnämna, att byggnaderna nu bedömes vara mer än 200 år gamla, att ett enda badrum, samtidigt tvättstuga, samt två toaletter, av vilka en på gården, står till förfogande för ett tiotal åldringar och två vårdarinnor, att de tre våningarna betjänas av en smal trappa samt att samlingsrum och kök, i källaren, är både små och ohälsosamma. Centralvärme finns icke, och nuvarande uppvärmningsanordning utgör en icke oväsentlig brandrisk. Sistolida hårda vinter utsattes såväl åldringar som personal för utomordentligt svåra påfrestningar.

Olika initiativ har under årens lopp tagits för att åstadkomma bättre lokaler, men de har måst skrinläggas. År 1947 togs frågan på nytt upp. Efter omfattande utredningsarbete hemställde man hos Kungl. Maj:t om ett anslag för nybyggnad av vårdhemmet. I stället beviljades föreningen tvenne anslag via lotterimedelsfonden å 30 000 och 24 000 kronor för att möjliggöra ett avhjälpande av de värsta bristerna.

Frågan om ett nybygge kan emellertid ej längre uppskjutas. Svenska ambassaden i London har på flera sätt understött föreningens nybyggnadspla-

ner. Därvid har också framhållits det avsevärda goodwillvärde hemmet utgjort för Sverige i Storbritannien under sin 40-åriga existens, och det har vidare betonats att detta tvivelsutan skulle förstärkas genom uppförande av ett nytt ålderdomshem i enlighet med moderna svenska principer och idéer.

När tredje avdelningen av statsutskottet besökte London förra året för att studera åtgärder i rehabiliteringsfrågorna gjorde vi även ett besök i här berörda ålderdomshem, och vi kan därigenom vitsorda att behovet av en nybyggnad av hemmet är ofrånkomligt.

Preliminärt tillstånd till uppförande av ett nytt ålderdomshem på den nuvarande tomten har erhållits från myndigheterna i London, och förslag och ritningar föreligger färdiga.

Föreningen har noga undersökt möjligheterna att genom donationer finansiera nybyggnadsplanerna men har kommit till den slutsatsen att detta inte är genomförbart. Man nödgas därför vädja till hemlandet om ekonomiskt bistånd.

Jag står icke främmande för den vägledande princip som utskottet anför, nämligen att uppgiften att bereda vård på ålderdomshem för utlandssvenskar som icke önskar återvända till Sverige i princip bör ankomma på det land där vederbörande är bosatt och där han också i regel haft sin verksamhet förlagd under en stor del av sitt liv. Konventioner i dylikt syfte har också ingåtts mellan Sverige och ett flertal länder.

Men, herr talman, en sådan princip får inte drivas in absurdum. Detta bör särskilt understrykas när det gäller stöd åt hjälpbehövande på det sociala området. Denna synpunkt har också kommit till synes i socialstyrelsens yttrande. Visserligen har den avstyrkt, men generaldirektör Bexelius och byråchef Andersson har i reservationer bestämt tillstyrkt framställningen i detta fall.

Från svenska ambassaden i London

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

har också framhållits följande: »Att få in de svenska åldringarna på engelska ålderdomshem är visserligen teoretiskt möjligt men har i praktiken visat sig nästan utsiktslöst på grund av de långa väntetiderna.»

Avslutningsvis, herr talman, vill jag anföra att det här gäller att ge ett ganska blygsamt handtag. Det är fråga om en halv miljon kronor, men reservanterna har inte begärt detta belopp utan yrkat att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag. Det gäller en människovårdande verksamhet som våra svenskar i London i över 40 år bedrivit.

Då statsmakterna redan förut har lämnat denna verksamhet smärre anslag anser jag att riksdagen nu i detta fall bör kunna ställa sig positiv. Jag vädjar till kammaren att stödja den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet och till vilken jag, herr talman, yrkar bifall. Jag vill särskilt citera klämman i denna reservation i vilken man hemställer »att riksdagen må, med bifall till motionerna I:167 och II:229, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag förelägges riksdagen om statsbidrag till uppförande av nytt ålderdomshem för svenskar i London.»

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Sakuppgifterna i detta ärende har nu redovisats av utskottets ärade ordförande, som också refererat utlåtanden från bl. a. svenska ambassaden i London och County Council i London. Jag vill därför, herr talman, bara foga några personliga synpunkter till vad som redan är sagt och skrivet i detta ärende.

På 1950-talet hade jag en sommar förmånen att få vikariera i svenska församlingen i London och besökte då ofta de gamla på Margareta-hemmet. De hade i flera fall varit bosatta och verkamma i London alltifrån unga år, men de levde i minnena från hemlandet. Här på Margareta-hemmet hade de ett

stycke Sverige, och man fick ett starkt intryck av deras glädje över att liksom ha kommit hem på gamla dagar.

Det är tanken på att dessa gamla skulle bli husvilla eller bli spridda på olika håll i en för dem mera främmande miljö som föranlett den motion som vi nu skall ta ställning till. Utskottsmajoriteten är visst inte okänslig för den personliga sidan av saken, men är ängslig för att bifall till framställningen skulle få prejudicerande betydelse.

Jag tycker emellertid att man inte behöver driva den synpunkten så hårt. Om vi ger ett engångsbidrag, med tonvikt både på »engångs» och »bidrag», bör vi inte komma i konflikt med vare sig principer eller konventioner. Man kan väl göra en bedömning från fall till fall. Här är det faktiskt fråga om ett nödläge. Huset vid Enford Street är i ett så miserabelt skick, att det i fortsättningen inte kan fylla sitt ändamål. Ett bidrag från Sverige skulle rädda situationen. Utskottets ordförande har redan sagt, att det torde vara ganska utsiktslöst att få de gamla placerade på ett engelskt ålderdomshem.

Jag vill därför be kammaren att ge detta handtag till våra gamla london-svenskar genom att rösta för hemstäl- lan i reservationen, som jag nu, herr talman, yrkar bifall till.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Både utskottsmajorite- ten och reservanterna är ju överens om, vilket herr Staxäng redan har antytt, att uppgiften att bereda vård på ålder- domshem för utlandssvenskar, som inte önskar återvända till Sverige, i princip ankommer på det land där vederbö- rande är bosatta och där de i regel haft sin verksamhet förlagd under en stor del av livet. Det har också nämnts att vårt land slutit konventioner med en hel del länder, däribland Storbritan- nien, om att medborgare i det ena lan- det skall så långt som möjligt vara likställda med det andra landets med-

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

borgare när det gäller social trygghet. Om denna princip råder alltså inga delade meningar.

Vad som skiljer oss åt är att reservanterna anser, att man bör göra ett undantag för ålderdomshemmet i London. Man motiverar detta bl. a. med att bidrag av lotterimedel tidigare erhållits från Sverige.

Det bidrag som tidigare beviljats från lotterimedelsfonden var emellertid endast avsett att tillfälligt avhjälpa vissa akuta brister vid hemmet. Det anslag från statskassan som nu begärs har en helt annan och mera prejudicerande karaktär.

Om man gör ett avsteg här och beviljar anslag till ålderdomshemmet i London, är det väl inte lätt att säga nej till liknande framställningar från andra håll i utlandet, där äldre svenskar vistas. Utskottet har också under hand erfårit, att sådana planer föreligger i Wien. En förfrågan om möjligheten att få ett svenskt statligt stöd för byggandet av ett ålderdomshem i Wien ligger nämligen f. n. i socialdepartementet.

Skulle vi i dag säga ja till framställningen om anslag till ålderdomshemmet i London, måste vi också säga ja till byggandet av ett liknande hem i Wien och även till andra liknande framställningar som kan komma från andra håll.

Det går därför inte som reservanterna säger att göra undantag för enbart London.

I reservationen uttalas som en bestämd förutsättning för bidrag, att Svenska välgörenhetsföreningen i London förbinder sig att även framdeles svara för själva driften av hemmet. En sådan garanti är väl inte så lätt att ge. Skulle välgörenhetsföreningen komma i den situationen att driften inte kan klaras, så kan väl inte gärna svenska staten dra sig undan, om hemmet byggs med hjälp av statsmedel. Utskottsmajoriteten hävdar därför att det inte går att göra undantag för detta ålderdoms-

hem utan att man bryter mot principen, vilket kan få konsekvenser i andra fall.

Herr Staxäng nämnde socialstyrelsen. Jag kan också nämna att den framställning från välgörenhetsföreningen i London, som har gjorts hos Kungl. Maj:t om statsbidrag för ifrågavarande ändamål, har avstyrkts av majoriteten i socialstyrelsen. Man har motiverat denna avstyrkan med skäl som liknar dem utskottsmajoriteten anfört.

Även om vi alla är medvetna om de betydande insatser som Svenska välgörenhetsföreningen i London gjort för att hålla ålderdomshemmet i gång, anser vi oss med hänsyn till det anförda böra yrka avslag på motionerna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag kommer här i kammaren att rösta för reservationen, och jag gör det av flera anledningar. Vi har den humanitära sidan av problemet. Det gäller ju här svenskar, bosatta i London, av vilka många gjort för vårt land viktiga och värdefulla insatser i världshandels tjänst, som sjömän eller på annat sätt. De är gamla, skröpliga och sjuka och behöver vård.

Vi vet också hur ansträngda de brittiska resurserna är för närvarande, alldeles speciellt i en storstad som London. Därför är det mycket små utsikter till att den engelska åldringsvården skall kunna ta hand om dessa åldringar på ett sådant sätt som vi anser att de är värda.

Då finns alltså den utvägen för dessa svenska medborgare att de återvänder till Sverige. Om de gör det, blir det i första hand till Göteborg och Stockholm som de kommer att söka sig. Vi vet hur det är i Stockholm och Göteborg med de faktiska möjligheterna att bereda åldringar en god vård, framför allt sjuka åldringar. Resurserna hos oss är också mycket ansträngda — överansträngda skulle man nog kunna säga.

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

Det är helt enkelt rationellt och ekonomiskt att man tar i anspråk de resurser som redan finns i andra länder, i detta fall i London, för att hjälpa svenska medborgare som är sjuka och behöver vård.

Om det bara skulle vara några få personer som återvände till Sverige, skulle deras vård ställa sig betydligt dyrare än ett anslag för att vården skulle kunna bedrivas i London. När sålunda både de humanitära, de driftsekonomiska och samhällsekonomiska synpunkterna sammanfaller, tycker jag för min del att det inte kan råda någon tvekan. Man skall stödja reservationen, ty då hjälper man de gamla i London, och man hjälper samtidigt vårt land att klara upp åldringsvårdsproblemen här hemma.

Jag vill härmed yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *von Sydow* (h), *Edlund* (h), *Börjesson* i Falköping (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Enskog* (fp), *Berglund* (fp), *Keijer* (fp) och *Gomér* (cp) samt fru *Forsling* (fp).

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är kanske en följd av tredje avdelningens resa till London att det kommit en motion om att det skulle byggas ett nytt ålderdomshem i London.

Det råder emellertid ingen tvekan om att man helt och hållet kan instämma med statsutskottets värderade ordförande när han säger att den byggnad som för närvarande finns är i ett sådant skick att den inte på något sätt uppfyller de krav som vi ställer på ett ålderdomshem. I reservation hänvisas till att kostnaderna skulle utgöra 500 000 kronor, men frågan är om det inte är risk för att denna summa är alldeles för liten. De ritningar som bifogats framställningen har granskats av socialstyrelsen, och det slås fast — där finns

ingen reservation — att de icke uppfyller våra krav på ett ålderdomshem.

Jag kan inte förstå — det är flera som strukit under detta — att det är någonting särskilt med londonsvenskarna som motiverar ett anslag. Jag kan inte förstå annat än att svenskarna i Wien, Rom och kanske i Sydamerika har det betydligt svårare att få en åldringsvård som motsvarar de krav vi ställer. Därför anser jag det fullt klart, att ett bifall till reservationen skulle medföra att vi måste bygga ut åldringsvården även i andra länder. Jag kan inte inse att londonsvenskarna skall ha en särställning, allra helst som vi enligt konventionen om social trygghet mellan Konungariket Sverige och Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland hävdar »principen att medborgare i det ena landet skall såvitt möjligt vara likställd med det andra landets medborgare vid tillämpningen av detta lands lagstiftning om social trygghet».

Till herr Svenungsson vill jag säga, att dessa personer inte placeras i en främmande miljö om de kommer på ett engelskt ålderdomshem, då de nästan alla vistats i London så länge att de betraktar sig som engelsmän, även om de är svenska medborgare.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! De flesta i denna kammar har väl erfarenhet av hur långa köerna är för de gamla som försöker komma in på ålderdomshem här i landet. Vi har också åldringsvård i privat regi, och där har man ofta mycket svårt att klara arbetet och ekonomin. Om och när man där lägger ned verksamheten, blir det rent katastrofalt för de åldringar som är intagna på de hemmen. De har över huvud taget ingen möjlighet att komma in på något annat hem.

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

Det är samma förhållande i England. Åldringsvården är inte bättre där. Här är det nu fråga om ett ålderdomshem, som Svenska välgörenhetsföreningen i London har drivit i 40 år. Det har skötts utomordentligt bra och under mycket trivsamma förhållanden för de gamla. Skall nu denna 40-åriga verksamhet läggas ned eller inte? Det är i och för sig unikt att vi har denna åldringsvård för svenskar i London. Men om inte en nybyggnad av hemmet kommer till stånd, anser man sig där inte kunna driva verksamheten i fortsättningen. Kan vi verkligen stå till svars med att medverka till att lägga ned detta hem? Vad blir det då av de gamla, oavsett om de är kvar i England eller om de skickas hem till Sverige? Kan vi garantera dem plats?

Jag håller med herr Kellgren om att det är en lindrig väg att bereda dessa gamla utlandssvenskar vård i London. Vad kostnaderna angår har välgörenhetsföreningen tidigare begärt anslag hos regeringen, men frågan har nu gått vidare till riksdagen. Jag vill i sammanhanget hänvisa till ambassadör Hägglöfs skrivelse, som statsutskottets ordförande här läste upp en del av.

Vidare har det sagts att denna fråga kan bli prejudicerande och att samma krav kan resas från andra håll. Man har redan börjat röra på sig i Wien, där man vill ta hand om de gamla svenskar som finns där. Men här är det som jag sade fråga om att eventuellt lägga ned en 40-årig verksamhet. Om vi ger hjälp till att bedriva den verksamheten även i fortsättningen, så kan det inte bli något prejudikat för nystartade ålderdomshem. Men även om så vore, undrar jag personligen om det skulle vara så farligt om detta fall skulle bli prejudicerande för ett eller två ålderdomshem på andra håll i Europa eller ute i världen. Jag kan inte finna det. Här gäller det ju ändå en stor humanitär insats.

De som talat för utskottet har sagt att

det kanske också kan bli fråga om att betala driften vid ålderdomshemmet i London, men det är klart sagt ifrån att Svenska välgörenhetsföreningen skall klara den saken genom bidrag och gåvor samt de gamlas pensioner. Även till uppförandet av det nya hemmet räknar man med att få en del privata bidrag. Jag vädjar därför till kammarens ledamöter att inte ställa sig kallsinniga i detta fall utan verkligen hjälpa dessa utlandssvenskar till åldringsvård i London.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr ALMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Som utskottsmajoriteten förmodat betyder det här att man bryter en princip. Fröken Elmén sade ju att hon för sin del skulle kunna tänka sig att bifalla framställningar även från andra håll rörande bidrag till byggnad av ålderdomshem i andra länder. Då får ju denna fråga prejudice-rande verkan, och vi befarar att konsekvenserna kan bli ganska allvarliga. Då håller ju inte heller vad reservationerna skrivit, nämligen att det här bara gäller ett undantag för svenska åldringar i London.

På ålderdomshemmet i London finns det tio svenska pensionärer, och som utskottets värderade ordförande sade rör det sig här om ganska blygsamma anslag. Skulle man inte kunna få fram dem på frivillighetens väg? Det är ju inte några stora pengar.

Det måste finnas många fler gamla svenskar i London som är i behov av åldringsvård. Och när vi nu har en konvention med andra länder, så tycker vi som utgör majoriteten i utskottet, att vi inte kan frånga de principer som gäller på detta område, ty det skulle kunna få ganska stora konsekvenser framdeles.

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Detta gäller visserligen bara några äldre människor i London, men det är en humanitär fråga av betydande räckvidd.

Vad sedan beträffar vad herr Almgren sade om reservationen garderar sig denna i och för sig mot att ett bidrag i detta fall kan leda till en fortsättning i andra länder genom att reservationen åberopar att det i London varit en fyrtioårig verksamhet som man inte vill bryta och att större delen av kostnaderna skall bäras av välgörenhetsföreningen. Som sagt, reservationen garderar sig, men jag sade för min del att jag inte anser att det skulle vara så förskräckligt om denna sak skulle väcka intresse på annat håll så att man också där kunde få i gång åldringsvård för utlandssvenskar och begära bidrag till detta.

Herr **STAXÅNG** (h) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Almgrens senaste anförande, där han ånyo trycker på denna princip, vill jag säga att jag redan förut deklarerat att jag kan följa den som vägledande, men att den inte får drivas in absurdum. Det är att märka att denna princip redan har brutits i detta fall. Kungl. Maj:t har faktiskt förmedlat anslag till denna verksamhet, som visserligen var tagna ur lotterimedelfonden. Kungl. Maj:t har alltså i detta fall visat sig kunna bryta principen. Vidare har socialstyrelsens generaldirektör och en byråchef ansett att man här skall gå med på ett anslag i detta fall, även om dessa två personer inte har velat bryta principen.

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Almgren skulle jag bara vilja säga: Om ett land har världens näst högsta levnadsstandard så har detta land vissa förpliktelser mot sina gamla och sjuka medborgare som vistas i andra länder. Med rikedom föl-

jer också förpliktelser — det gäller även länderna emellan.

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Med den personliga kännedom jag råkar ha av londonsvenskarna och ålderdomshemmet där, vill jag gärna använda mig av tillfället att yrka bifall till reservationen. Jag gör det väsentligen med instämmande i de anföranden som har hållits av herr Kellgren, fröken Elmén och andra representanter för reservanterna.

Det ligger uppenbarligen så till, att utskottets motivering för avslag naturligtvis är riktig till mycket väsentlig del. Det är sant att de gamlas nya hemland är skyldigt att ge dem utrymme på ålderdomshem. Om det finns utrymme, ja! Jag har haft tillfälle att något studera engelsk åldringsvård i anslutning till socialpolitiska kommitténs utredningsarbete. Jag har en känsla av att det blir ytterligt svårt, när detta hem läggs ner, att placera just våra gamla människor där borta. De kan ändå inte göra anspråk på prioritet framför engelska medborgare. Därtill kommer en rent mänsklig synpunkt. Det är den starka önskan som de gamla har att på sin ålderdoms dagar få leva tillsammans med landsmän, med vilka de har så många gemensamma minnen från barndomslandet. Det skulle säkerligen vara svårt för dem att skiljas åt och leva i en miljö som ändå är främmande.

Då sägs det kanske — och det har tidigare sagts här från utskottsmajoritetens sida — att dessa människor har möjlighet att resa hem och förenas med sitt eget folk. Javisst, men efter ett helt liv utomlands kan det hända att detta bleve ett ännu större främlingskap för dem.

Förutom herr Kellgrens så riktiga argument att det ekonomiskt sett är fördelaktigare att stödja dem med en relativt blygsam byggnadshjälp än att vi skulle erbjuda dem att få komma hem till våra ålderdomshem, så har vi också

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

mycket små möjligheter att ta emot dem.

Prejudikat kan vara besvärande, så långt vill jag ge utskottsmajoriteten rätt. Jag känner mig dock inte på något sätt övertygad av de framförda betänkligheterna. Låt oss lösa en fråga i taget. Vi har i dag möjlighet att i skrivelse till Kungl. Maj:t förorda ett statsbidrag, som säkert inte blir särskilt betungande för vårt folk men som kommer att ge ett mycket välbehövt handtag till välgörenhetsföreningen i London. Jag har vid mitt senaste besök där kunnat konstatera, att man där är mycket bekymrad över hur denna fråga skall lösas. Skall man nödgas lägga ned verksamheten eller skall man våga arbeta vidare? Det märkliga är ju ändå att det finns privata utfästelser och gåvor till en mycket väsentlig del av byggnadskostnaden.

Skulle det komma nya liknande ansökningar från andra håll, så låt oss pröva också dessa i en positiv anda och lösa frågorna från fall till fall.

Jag ber, herr talman, att varmt få yrka bifall till reservationen.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag skall bara med några ord blanda mig i den här diskussionen. Det kan ske mot bakgrunden av egna iakttagelser eftersom jag många gånger har varit på det hem som det här är fråga om. Jag har kunnat konstatera hur nedslitningen är för år gått längre och standarden sänkts.

Några av dem som vistas på detta ålderdomshem har i varje fall under senare år varit svenska sjömän som under någon del av sin aktiva tid har seglat men som sedan kommit att stanna i England, där de — som i ett par fall — har gift sig och blivit änklingar och funnit det naturligt att vara kvar där. Jag skulle vilja instämma i vad senast herr Rimmerfors sade om att den grupp utlandssvenskar som det här rör sig om visserligen är liten men att utlands-

svenskarna över huvud taget ofta känner sig vara en mindre väl gynnad grupp inom svenska folket. Jag tror att en hel del annars alldeles obegripliga reaktioner i fråga om utlandssvenskarnas rösträtt måste ses i samband med att utlandssvenskarna känner sig vara litet åsidosatta från hemlandets sida. Utan att dessa ting har något direkt samband med denna fråga, tror jag det psykologiskt skulle betyda mycket för våra utlandssvenskar att de fick stöd och hjälp från hemlandet för detta ändamål. Att riksdagen beslöt om en utredning och Kungl. Maj:t sedan finge återkomma, det tror jag skulle av många utlandssvenskar kännas som ett väsentligt erkännande.

Personligen tror jag, herr talman, att vi i framtiden kommer att behöva ta ett mycket större ansvar för de av våra landsmän som av olika skäl har hamnat ute i världen.

Vi har börjat att göra detta i olika former. Hittills har mest privata initiativ spelat in. Vad beträffar sjöfolk vet vi ju alla att Sjömansvården har gjort stora insatser. En kostnadsfördelning sker på så sätt att en del av kostnaderna täcks med frivilligt insamlade medel — det är den större delen — och en del täcks med kyrkofondens bidrag till vissa tjänster. Jag föreställer mig att svenska staten i framtiden kommer att göra större insatser än i dag på detta område.

Vad nu gäller detta lilla hem i London kan vi ju säga att det för svenska förhållanden är en litet egendomlig anordning att vi har ett välgörenhetssällskap som driver hemmet, och som nu ropar på den svenska staten när det inte har tillräckliga medel. Men denna anordning är mycket typisk för engelska förhållanden. Man kan inte vara med på många möten i England eller i Amerika av vad slag det än vara må, utan att någon kommer på idén »to raise a fund», att göra en insamling för något gott ändamål, ofta ändamål just

Statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London

av den sociala karaktär som i vårt eget land brukar täckas genom socialvård och sjukvård. I detta fall kommer det alltså att bli ett samarbete mellan staten och en privat institution.

Jag vill även understryka vad andra talare redan har sagt: Låt oss ha en sund pragmatism på detta område, ta en sak i taget och bedöma detta som en engångsföreteelse, och sedan, när vi har skaffat oss erfarenheter, kanske övergå till mera principiella ställningstaganden. Här är det något som är i utveckling. Då kan det vara skäl att inte låta detta lilla hem förslummas i väntan på att våra principer skall klarna. Låt oss betrakta detta som ett problem vi skall lösa i dag och som gäller levande människor. Vi gör både en ekonomisk vinst, som herr Kellgren sade, och en humanitär insats genom att stödja reservationen.

I detta anförande instämde herr *Dickson* (h).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga utöver de argument som tidigare har framförts. Jag vill bara till herr Staxäng säga — när han talar om att anslaget från lotterimedelsfonden som utgått skulle vara prejudicerande och alltså ha brutit principen — att det bidraget väl hade en helt annan karaktär. Det utgick ur lotterimedel och användes till smärre reparationer av en redan befintlig äldre byggnad i London. Frågan nu gäller ju anslag från statskassan, där riksdagen tar ställning till byggandet av ett helt nytt ålderdomshem i London. Då bryter man principen på ett helt annat sätt, och det får, som jag tidigare nämnt, kanske konsekvenser i andra fall.

Det finns ju en konvention på detta område. Om vi skall bygga ålderdomshem i olika delar av världen för våra utlandssvenskar men samtidigt också bygga ålderdomshem för utlänningar

som bor här i Sverige blir det en ganska ensidig tillämpning av konventionen.

Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **FAGERLUND** (s):

Herr talman! Här pratas mycket som om utskottsmajoriteten skulle vara kall-sinnig och inte ta tillräckligt humanitära hänsyn därför att den har byggt sin ståndpunkt på principerna. Jag kan helt instämma med herr Almgren när han säger att det inte kan vara riktigt att vi nu skall sörja för både utlänningar i Sverige och våra egna i andra delar av världen.

Jag håller med fröken Elmén om att det kanske inte är så farligt att slå in på denna väg. Även andra har varit inne på att vi skulle ta större ansvar för våra svenskar i utlandet. Men vi brukar ju inte besluta om en sak utan att veta var det slutar. Vi brukar väl först fatta ett principbeslut. Det kan inte vara riktigt att ta en sak i sänder och bara låta det rulla åstad.

De konventioner vi slutit med olika länder är ju just ett medel att ta hand om våra utlandssvenskar. Skulle vi se det hela ur humanitär synpunkt borde vi i stället utreda hur förhållandena är i de länder som vi inte har några konventioner med och där det fortfarande finns svenska sjömän. Det gäller Sydamerika och många andra platser i världen.

Herr **ZETTERBERG** (s):

Herr talman! Ibland kan faktiskt humanitära synpunkter komma i strid med principer, och frågan är då vad man skall rätta sig efter.

För det första tror jag inte att det i detta fall finns så många andra platser som kan komma i fråga; det krävs dock en viss koncentration av svenskar för att man skall ha underlag för ett svenskt ålderdomshem utomlands. För det and-

Ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

ra har de i London boende svenskarna visat ett starkt eget intresse för saken genom att lämna betydande tillskott till den institution som redan är i gång. Alternativen är därför: Skall våra landsmän som redan bor där få göra det under mycket usla förhållanden, eller kan vi tänka oss en förbättring? Läget för hemmet är utomordentligt bra, och det vore synd om platsen, som har blivit kär för många svenskar, skulle gå oss ur händerna.

Jag tror att vi i detta fall kan förfara, så som ibland sker i all samhällsverksamhet, nämligen att man företar sig vad man tycker är riktigt och bedömer detta som en engångsföreteelse. När frågan nästa gång kommer upp får man delvis ta ställning därtill med hänsyn till de gjorda erfarenheterna.

Det kan i framtiden tänkas att hemmet bygges ut och göres tillgängligt för flera. Man skulle kunna tänka sig andra alternativ, som jag inte skall gå in på nu. Under alla förhållanden skulle ett beviljande av det ifrågasatta stödet vara en åtgärd i verkligt humanitär anda. De principer, som här med viss rätt åberopats, kan vi bättre tillgodose när vi får ett större erfarenhetsmaterial.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 165, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 104 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

§ 12

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av väckta motioner om erosionssskydd på ön Ven.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 160 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 29 april 1964, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade förutsättningar och grunder för ersättning för skada på fiske till följd av militär verksamhet m. m.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Jonasson m. fl. (I: 827) och den andra inom andra kammaren av herr Berglund m. fl.

Ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

(II: 1018), i vilka hemställts att riksdagen måtte uppdraga åt Kungl. Maj:t att söka finna annat lämpligt område för de militära skjutningarna så att Vättern frilades i detta avseende.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte godkänna de i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 29 april 1964 förordade förutsättningarna och grunderna för ersättning för skada på fiske till följd av militär verksamhet m. m.;

b) att motionerna I: 827 och II: 1018 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja övergå till att tala något om röding och rödingfiske. Jag förmodar att de flesta av kammarens ledamöter redan har ätit sin lunch. Därför skall jag inte inbjuda till några kulinariska utsvävningar, utan jag skall försöka hålla mig till den realbehandling av ärendet som vi nu skall göra.

Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 160 har statsutskottet haft att ta ställning till motionerna nr 827 i första kammaren och nr 1018 i andra kammaren. Då det gäller att ge ersättning till de yrkesfiskare som blir mer eller mindre lidande på att de militära skjutfälten vid Vättern förhindrar dem att helt eller delvis utöva sitt näringsfång, har vi i vår motion intet haft att erinra däremot. Vi är även införstådda med att permanenta lokala nämnder tillsättes för samarbetet mellan militären och de berörda näringsutövarna.

Utskottet säger i sin skrivning att inom vissa områden, framför allt vätternområdet, olägenheterna för fisket till följd av den militära verksamheten alljämt är betydande och att förhållandena ytterligare försämrats på grund av

den vapentekniska utvecklingen och den intensifierade skjutningen. Här skulle man även kunna tillägga att, på grund av explosioner och krevader samt sänkning av ammunition, vattnet i Vättern kan bli alltmer förorenat till förfång inte minst för de städer och samhällen som så småningom kommer att få ta sitt vatten ur denna sjö. Man kan därför med fog påstå att inte endast ett problem uppstår, utan det hotar att bli flera.

Genom interpellation, uppvaktningar och på annat sätt har vi sökt verka för att Kungl. Maj:t måtte finna annat lämpligt område för de militära skjutningarna, så att Vättern frilägges från dessa skjutfält vilka sträcker sig över större delen av norra delen av sjön. Och nu senast har detta önskemål framförts i vår motion.

Det är uppenbart att stora ersättningar både nu och i framtiden måste utbetalas inte endast till de nuvarande fiskarna utan även till dem som kommer att träda i deras ställe och som skall fortsätta med denna näring. Också utskottet har uttalat sig i denna riktning. Utskottet stödjer sig på utredningens uttalande att så stora investeringar redan är gjorda från försvarets sida, att man inte kan förorda en omlokalisering. Jag ifrågasätter dock huruvida det inte i längden kan bli fördelaktigare att göra en sådan omlokalisering än att för framtiden behöva utbetala dessa stora ersättningar, vilka säkerligen skulle motsvara en förräntning av rätt betydande omlokaliseringskostnader. Ty det är väl inte så, att man småningom tänker sig ett utrotande av rödingfisket i Vättern, vår förnämsta sjö med sådan ädel fisk?

En annan sak som man inte tagit med i detta sammanhang är den förlust som görs av dem som köper fisken av fiskarna för vidare befordran till restauranger, näringsställen och enskilda förbrukare. Genom den minskade tillgången blir även dessa och deras närings-

Ersättning för skada å fiske till följd av militär verksamhet m. m.

fång lidande, och de kommer att förorsakas förluster. Vem skall täcka dem, om dessa grupper också framför ersättningsanspråk?

Rödingen är i vissa delar av vårt land en eftersökt delikatess, som inte minst från turismens synpunkt har ett stort reklamvärde. Fara är emellertid att den så småningom kommer ur marknaden.

Herr talman! En av vårt lands vackraste sjöar håller på att fördärvas. Båttrafik, turism och friluftsliv lider skada, något som man dock inte tycks ha förståelse för. Med beklagande konstaterar jag att inte ens statsutskottet tagit hänsyn till detta förhållande.

Utskottet hemställer att vår motion inte måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Eftersom jag, herr talman, finner denna fråga mycket angelägen, vågar jag trotsa det mäktiga statsutskottet och ber att få yrka bifall till motionen under denna punkt, vilket innebär att utskottets hemställan under moment b skulle lyda på följande sätt: att riksdagen måtte uppdra åt Kungl. Maj:t att söka finna annat lämpligt område för de militära skjutningarna, så att Vättern frilägges i detta avseende.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Rimås* (fp), *Ringaby* (h), *Börjesson* i Falköping (cp), *Spångberg* (s) och *Hyltander* (fp).

Herr **ESKEL** (s):

Herr talman! Herr Berglund utmålade skjutverksamheten vid Vättern på ett sådant sätt, att man skulle kunna få den uppfattningen att hela rödingfisket i Vättern är i fara och att dessutom sjöns utnyttjande i övrigt skulle vara allvarligt hotat. Det är alldeles riktigt att det utanför framför allt Karlsborg pågår en betydande skjutverksamhet. Denna berör emellertid inte rödingens lekplatser, och den överläggning, som statsutskottets första avdelning har haft med re-

4 — *Andra kammarens protokoll 1964, Nr 37*

presentanter för fiskarna i området gav vid handen, att man i detta avseende inte hyste några allvarliga farhågor.

Genom en samordning av skjutverksamheten i övrigt minskas skjutavståndet så att en större del av Vättern än tidigare frilägges från skjutningar under en väsentlig del av året. De undersökningar som företagits har gett vid handen att det inte är möjligt att finna ersättningsområde för det skjutfält vartill Vättern nu utnyttjas.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BERGLUND** (fp):

Herr talman! Herr Eskel säger att jag utmålat läget så som om hela fisket i Vättern skulle utrotas. Ja, därom vet man ingenting med bestämdhet, men det håller nog på att ske ganska mycket i den riktningen.

Jag har haft samtal med fiskarna särskilt vid norra Vättern och den skärgård, där rödingen går bäst till. Av dessa har jag fått samstämmiga upplysningar om att fisket hotas på grund av beskjutning av lekplatserna och därmed följande förstörelse av en del yngel o. s. v.

Nu är det visserligen sant att, såsom framhållits i olika sammanhang, de fasta lokala nämnderna skulle ha en mycket stor uppgift att fylla. Jag har i det fallet inte haft någon invändning att göra, utan varit väl införstådd med detta resonemang. Men, herr talman, det blir kanske en mycket tungrodd och svårbehandlad apparat, om begagnandet av ifrågavarande vatten skall ske på så sätt att fiskarna får utöva sitt yrke under vissa tider, medan skjutningarna skall pågå under vissa andra tider. Det kan väl inte bli fråga om långa intervaller utan tvärtom mycket korta sådana. Nämnderna kan exempelvis föreslå att fiske skall få förekomma en viss dag och skjutningar en annan. Den dag då fiske är tillåtet är kanske vädret sådant att

Överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband

det omöjliggör fiske, under det att vädret är mycket vackert den dagsskjutningar skall förekomma, så att fiskarna den dagen skulle ha kunnat gå ut med sina båtar och redskap, men nu inte får göra detta. Härigenom uppstår en hel del komplikationer.

Sedan säger herr Eskel att det bara är ett litet område av Vättern utanför Karlsborg som tas i anspråk vid skjutövningar. Men om kammarens ärade ledamöter tog del av den interpellation som jag väckte i våras och tittade på den karta över det aktuella skjutfältet som jag då visade, kunde kammarens ledamöter bilda sig en uppfattning om hur stort detta område är. Det sträcker sig från Gränna i söder till Askersund i norr och omfattar praktiskt taget den bästa delen av Vättern.

Vi motionärer har inte bara erinrat om den åverkan som göres på rödingfisket — som är en detalj, om än en mycket betydelsefull sådan — utan också om vattnet som förorenas om besvärigheterna för turism, båttrafik o. s. v.

Med detta inlägg ber jag att än en gång få yrka bifall till vår motion.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 827 och II: 1018; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 167, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 827 och II: 1018.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 39 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 14**Överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckta motioner om överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag är angelägen om att understryka att syftet med motion nr 561 i denna kammare inte är att bereda vissa yrkeskategorier en viss favör vid fullföljandet av deras militära skyldigheter som värnpliktiga. I motionen framhålles att först efter genomgången första militära grundutbildning skulle övervägas, huruvida överföring till försvarsförband på det lokala planet kunde ske för ensambrukare inom såväl jordbruk som andra mindre företag. Det är nämligen när repövningarna skall fullgöras som svårigheterna begynner.

I allmänhet har dessa grupper vid den tiden etablerat sig som egna före-

Överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband

tagare. Det finns exempel på många som på grund av repövningarnas längd, 30—40 dagar, fått slå igen sina företag, sälja sina djur etc. därför att ersättare inte kunnat anskaffas under repövningarna. Nu för tiden måste dessa ensamföretagare i mycket stor utsträckning anlita specialmaskiner, och det är inte lätt för en ersättare att utan vidare sköta dessa.

Var och en som varit i tillfälle att skriva intyg för en ansökan om uppskov kan omvitna, vilka oerhört svåra situationer som uppstår för många jordbrukare vid dessa tillfällen.

Samtidigt är jag medveten om att också de militära myndigheterna, som har att samorda dessa repövningar vid manövrer och annat, ställs inför besvärliga situationer. Om alltför många uppskovsansökningar föreligger, försvarar detta en samordning av övningarna.

En ensam jordbrukare drabbas speciellt hårt av repövningar, om dessa inträffar på eftersommaren då skörden skall bärgas. Repövningarna hålles också till största delen under denna årstid.

Jag skulle tro att vårt civilförsvaret har sådan betydelse i det totala försvaret, att en förstärkning, låt vara med i det här fallet icke alltför många värnpliktiga skulle bli av ganska stort värde vid en allmän mobilisering. Inte minst under krigstillstånd har produktionen stor betydelse, och det gäller i särskild grad livsmedelsförsörjningen. De kategorier värnpliktiga, som jag här talar om, har möjlighet att bokstavligt talat med försvarsvapnet i handen arbeta även på produktionens och livsmedelsförsörjningens betydelsefulla område.

I ett till utskottets utlåtande fogat yttrande av 1960 års värnpliktsutredning säges bl. a.: »För den del av personalstyrkan, som kan vållas särskilda olägenheter genom att tidpunkten för inkallelse är olämplig, bör som nu anstånd från fullgörande av repetitionsövning kunna meddelas.» Det är alldeles

riktigt att mången gång kan uppskov beredas för dylikt fullgörande, men som jag tidigare nämnde är det inte säkert att samordningen av den tillämnade övningen kan genomföras utan kommer att förryckas. Å andra sidan har vi sett bevis på att uppskov inte har beviljats, och då står den inkallade inför den allvarliga situationen att han kanske måste slå igen sitt företag, låta skörden vara obärgad och skicka i väg sina djur med slaktdjurstransporten.

Däremot är jag angelägen om att understryka att värnpliktsutredningens tanke på tätare återkommande repövningar med väsentligt förkortad längd, 14—16 dagar, skulle innebära en anpassningsmöjlighet, som åtminstone till viss del kunde eliminera de oerhörda problem som vissa värnpliktskategorier ställs inför vid dessa tillfällen. Men detta är bara en halv lösning.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag har velat framföra dessa synpunkter i förhoppning om en snar förändring, så att nämnda yrkeskategorier framöver inte skall behöva stå inför ett mer eller mindre förfallet eller raserat företag när de kommer hem ifrån dessa militära repövningar. Kan inte dessa kategorier ur militärteknisk synpunkt överföras till civilförsvaret, borde man snarast överväga förslaget om en förkortning av övningstidens längd. Härigenom skulle syftet vara åtminstone till hälften vunnet. Då skulle det bli ett större antal övningar, och man skulle kunna genomföra en differentiering med övningar för de nämnda yrkeskategorierna under tider av året då skadan för deras egen verksamhet inte blir så oerhört stor.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora (båda cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner**§ 15**

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av väckta motioner om femdagarsvecka inom försvarret,

nr 170, i anledning av väckt motion rörande förflyttning av Moderna museet till Sergels torg, m. m.,

nr 171, i anledning av väckta motioner om utbildning och fortbildning av företagare,

nr 172, i anledning av väckta motioner om rätten till statsbidrag för anläggande av semesterby, och

nr 173, i anledning av väckta motioner om utbildning av idrottsledare m. m. och om instruktörsverksamheten inom idrottsrörelsen;

bankoutskottets utlåtande nr 43, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående beslutanderätten i pensionsärenden vid riksdagens verk; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner angående revisorer i aktiebolag,

nr 44, i anledning av väckta motioner om jämkning av rättegångskostnad, m. m., och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 16**Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av väckta motioner angående korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väck-

ta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 220 i första kammaren av herr *Jonasson m. fl.* och nr 267 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl., samt

2) motionen nr 300 i första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Bengtson*.

I *motionerna I:220* och *II:267* hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande en sådan reformering av ATP, att kategorierna korttidsanställda och lågavlönade på ett rättvist sätt kan få pensioner i förhållande till inbetalda avgifter, i enlighet med vad som i motionen avses».

I *motionen I:300* föreslogs,

»dels att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i bestämmelserna i lagen om försäkring för allmän tilläggspension att möjlighet beredes egna företagare med deltidsanställning hos annan att för egenförsäkring tillgodogöra sig av arbetsgivare icke utnyttjad del av basbelopp;

dels att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående möjligheten att anställda hos arbetsgivare med högst en anställd, eventuellt högst två anställda, skall utan kostnad för sig eller företagaren erhålla ATP-försäkring på pensionsfondens bekostnad; ävensom

att även i övrigt vid utredningen beaktas det orimliga i att många låglöneanställda, deltids- och korttidsanställda icke erhåller ATP-pension utan att de av arbetsgivarna inbetalade avgifterna för dem nu endast kommer fonden till godo».

Utskottet hemställde,

A. att förevarande motioner, I: 220 och II: 267 samt I: 300, såvitt de avsåge deltids- och korttidsanställda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 220 och II: 267.

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

såvitt de avsåge lågavlönade, icke måtte föränleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen I: 300, såvitt den avsåge arbetsgivaravgifter från arbetsgivare med högst en eventuellt två anställda, icke måtte föränleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionen I: 300, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A. och C. hemställt, icke måtte föränleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. Vid utskottets hemställan under A. av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Eric Carlsson*, *Hübinette*, *Erik Filip Petersson*, *Rimmerfors*, *Jönsson* i *Ingemarsgården*, *Gustavsson* i *Alvesta* och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 220 och II: 267 samt i anledning av motionen I: 300, samtliga motioner såvitt de avsåge deltids- och korttidsanställda, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande avlägsnande inom tilläggs pensioneringen av den nu förekommande disproportionen mellan avgift och förmån beträffande deltids- och korttidsanställda, som innebure att avgift erlades utan att motsvarande pensionsrätt erhöles;

II. Vid utskottets hemställan under B. av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i *Alvesta*, vilka ansett, att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 220 och II: 267 samt i anledning av motionen I: 300, samtliga motioner såvitt de avsåge lågavlönade, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande en sådan reformering av allmänna tilläggs pensioneringen att den nu för låginkomstgrupperna förekommande disproportionen mellan avgift och förmån avlägsnades;

III. Vid utskottets hemställan under C.

av herr *Eric Carlsson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i *Alvesta* (cp):

Herr talman! Detta är ingen ny fråga. Vi har haft den uppe till behandling varje år sedan ATP-systemet infördes, och har därvid riktat uppmärksamheten på den orättvisa som drabbar de deltids- och korttidsanställda. På sid. 2 i utskottsutlåtandet finns nu ett exempel, som just visar hur systemet fungerar och varav klart framgår att även om arbetsgivaren inbetalar pensionsavgifter för den korttidsanställda, får denne inte beräkna pensionspoäng på dessa därför att hans inkomst inte är pensionsgrundande.

Då denna fråga tidigare har behandlats har det hänvisats till att vi har ett fördelningssystem för ATP och att arbetsgivarna inbetalar avgiften kollektivt. Det är riktigt, men vi kommer inte ifrån själva grundprincipen i systemet, nämligen att det finns ett samband mellan inbetalda avgifter och erhållna ATP-poäng. Det är därför bara att konstatera att trots de resonemang som förts kvarstår orättvisan.

I år har man hänvisat till att skatteberedningen har tagit upp frågan, och att den skulle lösas, om skatteutredningens förslag skulle framläggas så som det är utformat på denna punkt. Jag bestrider inte detta, men det har ju vid denna riksdag diskuterats, hur det blir med skatteberedningens förslag, och det har framgått att man inte vet när det kommer. Därför är bara att konstatera att vi inte vet om förslaget kommer att förverkligas. Det innebär att dessa korttids- och deltidsanställda för varje år som går fortsätter att förlora pensionspoäng för de avgifter som arbetsgivarna betalar in för dem.

Här har alltså många av dessa små inkomsttagare blivit utan pensionspoäng. De har kanske själva haft den

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

uppfattningen att de, även om de arbetar en kort tid eller på deltid, är berättigade till pension eftersom de är anställda. Många av dem kommer dock så småningom underfund med att de inte får några poäng för de avgifter som har inbetalats.

Denna fråga har tagits upp i den första reservationen, och jag ber att få yrka bifall till denna.

Den andra reservationen, reservation II, berör frågan om låglönegruppernas ställning. Vi vet att det i dag råder ganska stor oro bland låglönegrupperna när det gäller lönesättningen. Även i fråga om ATP-systemets verkningar kan vi konstatera att låglönegrupperna är missgynnade. Många av dessa anställda kanske går tidigt ut i förvärvsarbete och är med i systemet bortåt 45—50 år. De har en flack inkomstkurva, men den långa tid som de är med i ATP-systemet gör att den totala summan av inbetalade avgifter blir ganska stor. Den pension de så småningom erhåller står emellertid inte i proportion till de inbetalda avgifterna på samma sätt som för en anställd som senare kommit in i systemet och som har en brant stigande inkomstkurva.

När det gäller folkpensionen är väl den principen rådande att det sker en överföring till de lägre inkomsttagarna från de större, men i detta fall är förhållandet omvänt, och det är väl inte på det sättet fördelningssystemet skall verka.

Vi har yrkat utredning av frågan, såsom framgår av reservation II, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag skulle egentligen ha kunnat nöja mig med att instämma i den första delen av herr Gustavssons i Alvesta anförande.

Jag skulle vilja rekommendera kammarens ledamöter att läsa vad som står

på sid. 2 i utskottsutlåtandet om just det exempel som herr Gustavsson nämnde. Jag kan helt och hållet verifiera dess riktighet, ty jag råkar ha två småbrukare till grannar, som hjälper mig med skogshuggning under vintern. De lyckas komma upp till en årlig inkomst, som ligger just vid basbeloppet, ty detta motsvarar vad en småbrukare under en vinter hinner hugga eller köra för. På den inkomst, som de har för arbetet på min skog, får jag alltså betala avgift varje år, men det utgår aldrig någon ATP-pension på denna inkomst, eftersom den inte överstiger basbeloppet.

Detta är bara ett exempel på de många orimligheter som finns inom ATP-systemet. Jag tycker det vore värt att försöka lösa detta problem, även om jag är medveten om att det kan vara förenat med svårigheter att göra det.

På sid. 3 i utlåtandets recit erinras om att man i proposition nr 100 år 1959 tar upp tanken på att tillåta ett visst basbeloppsavdrag för deltidsanställda eller korttidsanställda. Men så skriver man: »Att verkställa avdrag motsvarande hela basbeloppet för var och en hos en arbetsgivare under kalenderåret anställd skulle emellertid vara uppenbart orimligt. En arbetsgivare med många korttidsanställda skulle då trots en hög sammanlagd lönesumma kunna helt slippa från avgift.»

Är det nu så orimligt att tänka sig, att en arbetsgivare skall slippa betala avgift för sådana anställda som aldrig får någon pension för avgifterna? Jag tycker inte det, herr talman, och jag ber att i likhet med herr Gustavsson få yrka bifall till reservation I.

Däremot har man från höger- och folkpartihåll inte kunnat biträda reservation II. Jag tror att det förslag som där framföres skulle innebära en ganska långtgående uppluckring av ATP-systemet, även om det föreligger orimligheter även i berörda avseende.

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Eftersom också folkpartirepresentanterna har skrivit under reservation I vid utskottets hemställan under A, vill jag gärna — även om det sker i största korthet — motivera varför vi finns med där.

Det är inte fråga om någon som helst demonstration mot ATP-systemet som sådant, utan reservationen innebär bara, att vi skulle vilja ställa ett utredningskrav beträffande en detalj inom tjänstepensioneringens ram. Även i ett system som i stort fungerar bra kan det finnas inadvartenser och svagheter. Man har också på många håll ifrågasatt, om inte det här är en sådan bristfällighet i systemet. Vissa grupper av anställda eller egna företagare — eller sådana som är båda delarna — har på grund av de nuvarande bestämmelserna tydligen inte någon möjlighet att tillgodogöra sig de förmåner som eljest avses. Vad vi önskar är bara, att Kungl. Maj:t skulle ordna en skyndsam prövning av denna fråga och framlägga ett förslag som till äventyrs kunde avlägsna de svårigheter som nu uppstår genom den disproportion mellan avgifter och förmåner beträffande deltids- och korttidsanställda, som de båda närmast föregående talarna här pekat på.

Jag är medveten om att det är en rätt svår nöt att knäcka. Det är möjligt att det inte är lätt att över huvud taget åstadkomma någon rättvisa på detta område. Men man bör åtminstone inte släppa frågan förrän man ordentligt har prövat, om det går att inom det nuvarande systemets ram åstadkomma ett förfaringssätt som ger större rättvisa åt dessa grupper.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen I.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag vet inte hur ingående man skall ta upp denna sak som flera år tidigare har diskuterats här i

kammaren. Men det finns väl ändå anledning att granska den litet närmare.

I följd diskuterades framför allt frågan om avgift vid blandade inkomster, alltså avgiften för den som dels är företagare och dels anställd. Den frågan omnämns inte direkt i reservationen. Där berör man i stället frågan om vad man kallar disproportionen mellan avgifter och förmåner för deltids- och korttidsanställda. Jag skall som sagt granska denna fråga en smula och utgår då ifrån att reservationen handlar om avgifter och pensioner åt personer som under hela året endast har en inkomst för deltids- och korttidsarbete som understiger det nuvarande basbeloppet. Vederbörandes totala arbetsförtjänst under ett år skall alltså ligga under 5 000 kronor.

Först bör då påpekas att pensionen från ATP inte fastställs med hänsyn till erlagd avgift, utan med hänsyn till den pensionsgrundande inkomst man kan skaffa sig. Även om en arbetsgivare av någon anledning underlåter att betala avgifter för sina anställda, påverkar det inte ett dyft den anställdes pensionsförmån. Vi har för ATP ett fördelnings-system, och med detta kan man aldrig få full överensstämmelse mellan erlagda avgifter och utgående pensionsförmåner. Pensionsförmånerna blir alltid mycket bättre än de avgifter som har erlagts för vederbörande.

Vi har ju bestämt oss för den regeln, att en arbetsgivare som betalar minst 300 kronor i lön åt en person är skyldig att erlagga ATP-avgift. Vanligtvis är det fråga om ett lönetillskott utöver vanlig lön, och då blir hela beloppet pensionsgrundande inkomst. Om den sammanlagda årsinkomsten är mindre än basbeloppet, blir inte denna inkomst pensionsgrundande trots att avgift har erlagts. Så till vida är herr Gustavssons i Alvesta beskrivning fullt riktig.

Emellertid kan problemet lösas mycket lätt ungefär på det sätt som skatteberedningen tänkt sig, nämligen genom

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

att arbetsgivaravgiften jämväl får finansiera folkpensionen. Då betalas det aldrig avgifter till andra inkomster än dem som ger pension, eftersom ju viss del av inkomsten, nämligen basbeloppet, är pensionsgrundande för folkpensionen. De som bara förtjänar upp till basbeloppet får alltså kompensation för avgifterna genom folkpensioneringen.

Därför har också utskottsmajoriteten, när allmänna skatteberedningen framlagt detta förslag, sagt att det kan finnas anledning att lugna sig, tills man fått undersöka, om inte det hela kan hyfsas till genom detta förslag.

Jag skulle, herr talman, vilja påstå att problemet har förstörats i hög grad. Vilka grupper är det som under ett helt år har förvärvsinkomst understigande basbeloppet? Jo, framför allt hemmafruar, personer som studerar och sådana som drabbas av sjukdom och som av den anledningen inte kommer upp till så stor inkomst. Emellertid behöver det inte betraktas som orättvist att deras arbetsgivare erlägger ATP-avgift för dessa inkomster. Som bekant får man full pension, om man har varit med i systemet i 30 år — under övergångstiden är det 20 år — och pensionen fastställs med hänsyn till inkomsten under de 15 bästa åren. Låt oss ta det fall att en hemmafru har haft normal inkomst under sammanlagt 15 år. Hon erhåller full pension från ATP, även om hon under ytterligare 15 år bara lyckas få en inkomst som med en bråkdel överstiger basbeloppet. Man har nämligen rätt att tillgodoräkna sig pensionsgrundande år, om man kan få ihop 0,01 procent i pensionspoäng. Det kan alltså mycket väl hända att hon får en ovanligt god utdelning på de avgifter, som erlagts för henne även under år hon inte uppnått pensionsgrundande inkomst.

För studerande som under sommarhalvåret har en inkomst vilken inte förslår som pensionsgrundande inkomst, får visserligen arbetsgivaren er-

lägga avgift, men genom 30-årsregeln — som för övrigt herr Gustavsson i Alvesta vill ha bort — kommer denna grupp, som herr Gustavsson omnämnde i sitt första inlägg, att erhålla mycket god utdelning på inbetalda avgifter. Därför kan det inte spela någon större roll, om arbetsgivarna sålunda får betala avgift till deras pensionering. Jag säger »till deras pensionering» därför att man i framtiden skall ta ut avgifter som täcker både tilläggs pensionen och en del av folkpensionen.

För dem som på grund av sjukdom inte kan komma upp till pensionsgrundande inkomst får också arbetsgivaren erlägga avgift, men det är inte heller någonting att bli upprörd över eftersom riksdagen har bestämt att man kan vara sjuk i tre hela år utan att det skall inverka på pensionen från ATP. Om man under sammanlagt tre år på grund av sjukdom har så låg pensionsgrundande inkomst att pensionen skulle påverkas i ogynnsam riktning, får detta inte ske på grund av den nämnda regeln.

Om vi granskar systemet litet närmare, skall vi alltså finna, att den väldiga disproportion mellan avgifter och förmåner, som det talas om, inte är så allvarlig. Men den är en irritationskälla, som får näring varje år genom de motioner som väckes. Kan den irritationskällan elimineras, skulle jag hälsa det med glädje och tillfredsställelse. Och det tror jag att man kan göra genom det förslag som allmänna skatteberedningen har lagt fram.

Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Så till vida har en framgång nåtts i denna fråga som att man nu erkänner — även herr Bengtsson i Varberg gör det — att här föreligger ett problem som bör lösas.

Herr Bengtsson säger emellertid att

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

pensionen inte fastställs med hänsyn till erlagd avgift utan på grundval av antalet pensionspoäng. Ja, så kan man naturligtvis uttrycka det. Men avgiften utgår i förhållande till inkomsten, och antalet poäng fastställs också i förhållande till inkomsten.

När herr Bengtsson skulle redogöra för vilka grupper det egentligen gäller, och därvid även nämnde reservation II, talade han emellertid om helt andra grupper än vi gör i reservationen och han tog också upp 15- och 30-årsregeln. Han berörde inte den stora grupp som jag nämnde, alltså låginkomstgruppen. Det är i första hand den gruppen som vi i vår reservation pekat på.

Vi har inte önskat att det skall bli en försämring för någon. Den förändring, som vi ifrågasatt, innebär att de orättvisor som finns avlägsnas och att bestämmelser och regler bättre anpassas till inbetalda avgifter.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna debatt, men jag tycker att jag inte vill låta allt vad utskottets ordförande sade stå oemotsagt.

Han förklarade för sin del att det egentligen inte föreligger någon större orättvisa. Egentligen var allting som det skulle vara. Jag skulle vilja erinra honom och även kammarens övriga ledamöter om en sådan sak som att i min egen kommun, Sveriges största fruktodlingskommun, deltar minst 200 människor varje säsong i arbetet på fruktodling och fruktpackning, och ingen av dem har en inkomst som når upp till eller någonsin kommer att nå upp till ATP:s basbelopp. Under alla dessa år har vi fått betala arbetsgivaravgifter för dessa medhjälpare, men ingen har erhållit eller kommer någonsin att erhålla en enda krona i ATP-pension. Det betraktar vi som en uppenbar orättvisa. Utan dessa människors hjälp skul-

le vi inte ha kunnat klara arbetskraftsproblemet inom vår näringsgren.

Jag tror fördenskull att det skulle vara mycket lämpligt om man tog sig en ordentlig titt på dessa förhållanden och såg till att de orättvisor, som i dag ovedersägligen förekommer, rättas till. Vi har ingenting emot att betala avgifter för våra anställda men under den förutsättningen att de också får någon nytta av avgifterna. Det har de inte i dag — det vill jag än en gång understryka.

Herr Bengtsson sade vidare en sak som förvånade mig, nämligen att det sker en kompensation genom att inbetalda ATP-avgifter tillgodoräknas folkpensionen. Litet längre fram i sitt anförande förklarade han att detta gällde framtiden. Således skulle vi enligt herr Bengtsson nu låta oss nöja med vad som finns med tanke på att det en gång i framtiden kanhända skipas rättvisa på detta område. Det kan vi inte göra, herr Bengtsson i Varberg, utan vi menar att det här finns en orättvisa. Det går inte att bestrida från något håll. Vi kan inte vänta på vad som eventuellt kommer i framtiden. Jag anser — och många med mig — att denna orättvisa bör rättas till så fort ske kan. Med god vilja från regeringens sida kan det också göras utan några större märkvärdigheter.

Herr Bengtsson i Varberg hänvisade till skatteberedningens förslag. Om det vet vi endast vad som då och då står i tidningarna och vad som sägs i vissa uttalanden från regeringskretsar — d. v. s. att det kan hända att man lägger fram ett förslag men att det också kan hända att man inte gör det. Följaktligen har vi bara att vänta och se.

Under sådana omständigheter, herr talman, har jag den bestämda uppfattningen, att om riksdagen i dag vill vara med om att skapa rättvisa för dessa grupper av anställda, skall den bifalla reservationen under A. i andra lagutskottets utlåtande nr 67.

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

Herr BENGTSOON i Varberg (s):

Herr talman! Jag tvivlar inte på att de som arbetar inom fruktodlingen har dåligt betalt, men det är väl ändå inte ATP som skall rädda Sveriges fruktodling. Jag kan inte föreställa mig att alla dessa människor i herr Nilssons i Bästekille nejd tvingas att leva på årsinkomster som ligger under basbeloppet. Om de måste det, är det inte något fel på ATP utan på den bygd och näring som inte kan betala mera.

När jag sade att folkpensionen ger kompensation för basbeloppet kanske jag uttryckte mig något opedagogiskt; det förstod jag när jag lyssnade till herr Nilsson i Bästekille. Pensionen består ju av tvenne delar, nämligen folkpensionen och tilläggspensionen. Folkpensionen utgör kompensation för den del av inkomsten som motsvaras av basbeloppet, som för närvarande uppgår till 5 000 kronor. När vi om något år har byggt ut det helt, skall folkpensionen utgöra 90 procent av basbeloppet. Om man slutar att jobba på fruktodlingen och inte längre tjänar 5 000 kronor, får man alltså i stället vid fyllda 67 år 4 500 kronor i folkpension. Det är kompensationen i det fallet. ATP får man för överskjutande inkomst.

När skatteberedningen nu tänkt sig att arbetsgivaravgiften jämväl skulle täcka en del av folkpensionen, får man en överensstämmelse mellan avgift och pensioner som aldrig kan bli hundra procentig, men som ändå blir så pass effektiv, att den tar bort denna källa till irritation. Då har alltså den som är anställd inom fruktodlingen och förtjänar 5 000 kronor fått en pension som till viss del är finansierad med de avgifter som fruktodlarna tvingas betala. Detta gäller självfallet även andra näringar än fruktodlingen. Inga missförstånd bör uppstå på den punkten; någon särskild lagstiftning för ATP inom fruktodlingsbranschen skall naturligtvis inte införas.

Herr Gustavsson i Alvesta tog upp en fråga som jag underlät att beröra i mitt inlägg, nämligen den som behandlar reservation II. Jag fann den litet ointressant av det skälet, att de problem som aktualiserats i reservationen inte ens teoretiskt kan få någon effekt förrän år 1991. Det är inte förrän då vi har böljat igenom 30 år, och det är inte förrän då de första årsklasserna får full pension, baserad på 30 pensionsgrundande år. Under tiden fram till 1991 kan det inte göras någon skillnad mellan intellektuell arbetskraft och annan när det gäller att beräkna pensioner.

Eftersom herr Gustavsson har tagit upp problemet skall jag gärna beröra det. Vi tycker att systemet med 30 år för full pension och de 15 bästa åren såsom avgörande för pensionens storlek är mycket förnämligt. Liknande principer har ju tillämpats i tidigare pensionsystem. Teoretiskt kan man vara ute i förvärsarbete i 49 år. Man har alltså 49 års chans att intjäna 30 års pensionspoäng. Kvinnor kan vara hemma och sköta sina små barn i flera år utan att detta påverkar rätten till pension. Personer kan vara sjuka i flera år och de kan bedriva studier i flera år utan konsekvenser för pensionen. Det finns ingen anledning, herr talman, att rubba denna princip, som har visat sig effektiv i andra pensionsystem och sannolikt visar sig vara det även i detta system år 2000, när det av reservanterna påtalade problemet bli aktuellt.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag hade inte väntat mig en sådan replik från herr Bengtsson i Varberg som att han inte kan hjälpa att fruktodlarnas anställda har för litet betalt. Jag trodde att herr Bengtsson med sin stora kännedom om allt som hör till avtal och löner visste att dessa anställda har avtal lika väl som alla andra yrkesgrupper och att avtalen också följs av arbetsgivarna in-

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

om fruktodlingsbranschen. Den repliken kunde herr Bengtsson låtit bli att kasta fram; den bidrar inte till att föra denna fråga vidare.

Det är fråga om säsongarbete, säger herr Bengtsson, och det är riktigt. En stor del av dessa människor, som hjälper till under säsongen, kan inte få arbete under andra tider, därför att det inte finns något, men vi är givetvis oerhört tacksamma inom fruktodlingsbranschen för att de finns att tillgå, och vi betalar gärna avgifter för dem under förutsättning att de också får någon nytta av dessa avgifter. Det får de emellertid inte i dag.

Då säger man att de får ju folkpension en gång. Herr Bengtsson i Varberg, jag vet inte någon svensk som om han lever till 67 års ålder inte får folkpension. Varför dessa inte skall få kompensation förstår jag inte. För att kunna försvara en orättvisa i dag hänvisar herr Bengtsson i Varberg fortfarande till vad som en gång kan komma att ske i fråga om förslag från regeringens sida med utgångspunkt från skatteberedningens förslag. Jag tycker att herr Bengtsson i Varberg, som varit med i det allmänna livet så länge, skulle kunna lyfta sig så högt, att han nu säger att det är en orättvisa som vi alla skall hjälpas åt att avskaffa. Det skulle hedra honom.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg försöker krångla sig ifrån själva kärnproblemet. Han talade om de grupper som hela året har en inkomst under basbeloppets nivå och framhöll att de får folkpension. Men, herr Bengtsson i Varberg, för det har det ju betalats folkpensionsavgifter. Vi har ju ett speciellt finansieringssystem för folkpensionen. Kvar står dock att det betalas in avgifter till ATP-systemet för de korttids- och deltidsanställda, vilka avgifter inte ger någon pensionsgrundande inkomst.

Vidare sade herr Bengtsson i Varberg, att beträffande låginkomstgrupperna kan detta inte börja verka ens teoretiskt förrän 1991. Detta är väl riktigt, men med den konservatism herr Bengtsson i Varberg visar tror jag, att vi behöver börja diskutera denna fråga redan nu. Herr Bengtsson i Varberg sade, att principen har visat sig effektiv, och han hänvisade till andra system där man haft samma regel. Ja, det går ju att effektivt konservera orättvisor om det är det man vill.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag tackar herr Gustavsson i Alvesta som önskar mig ett så långt liv att jag får delta i behandlingen av dessa frågor 1991. Jag hoppas att han blir sannspådd.

Nu har ju reservanterna föreslagit att man skall skriva till regeringen och begära, att det sker en skyndsam prövning av frågan. Reservanterna kan alltså inte visa hur man skall lösa spørsmålet. Utskottsmajoriteten har uttalat, att allmänna skatteberedningen har lagt fram ett förslag, som om det genomförs kommer att ta bort denna källa till irritation. Jag har förra året och året dessförinnan vidgått, att systemet vid blandade inkomster ter sig egendomligt och att det finns anledning att i sådana fall vara irriterad över avgiften, men den frågan blir löst, om man tillämpar det system som allmänna skatteberedningen har föreslagit.

Detta ser jag inte som en lösning långt fram i tiden utan som något som kan genomföras ganska snart. Då kommer alltså arbetsgivaren att för den som har en liten inkomst betala in avgift som går både till folkpensioneringen och till ATP. Då har alltså den anställde en pensionsförmån som hans arbetsgivare betalat för.

Nu säger herr Gustavsson i Alvesta att man ju betalar avgifter till folkpensioneringen och det är riktigt, men herr Gustavsson i Alvesta vet mycket

Korttidsanställdas och lågavlönades ATP-pensioner

väl, att avgiften till folkpensioneringen bara täcker en del av kostnaderna. Återstoden täcks ju genom skatter. Här är det alltså tänkt, att man även skall få in arbetsgivaravgift för denna del av socialförsäkringen. Det är det enda sätt, efter vad jag kan se, på vilket vi kan få bort denna källa till irritation.

Jag hoppas att det för dem som lyssnat framgått av vad jag sagt, att många av de korttidsarbetande får synnerligen god utdelning av ATP-systemet. Pondera, herr Nilsson i Bästekille, att det är några av dessa deltidsanställda som har haft ett par goda inkomstår, varefter de håller på med säsongarbete som ger dem en så liten pensionsgrundande inkomst att den motsvaras av 0,01 pensionspoäng. Då kan de få en mycket god utdelning på den avgift som erlagts. Herr Nilsson i Bästekille kan aldrig påstå att det finns 200 deltidsanställda arbetare inom hans område som inte får någon som helst nytta av den arbetsgivaravgift som betalas för dem. Herr Nilsson vet inte vilka pensionsförmåner de kommer att få på sina tidigare och nuvarande inkomster.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag står för vad jag sagt, herr Bengtsson i Varberg. Dessa människor, som är korttidsanställda och som aldrig når upp till basbeloppet, kommer med nuvarande lagstiftning inte att få en enda krona i ATP-pension för denna pensionsavgift.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 98 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herrar Eric Carlsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 33 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 68, i anledning av väckt motion om höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 594, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Axel Emanuel Andersson* hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning syftande till en förbättrad ATP-pension för de åldersgrupper som nu får ingen eller ringa del av ATP-pensionen».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, I: 594, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hübinette* och *Ringaby*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motion, I: 594, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning syftande till en förbättrad ATP-pension för de åldersgrupper som nu finge ingen eller ringa del av ATP-pensionen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *RINGABY* (h):

Herr talman! Nu när valrörelsen inte längre kastar sin slagskugga över debatten, kanske vi kan diskutera de pensionsproblem, som aktualiserats av en centerpartist och högerpartiet, på ett sätt som gör det möjligt för oss att efteråt se varandra i ansiktet. Jag hoppas i varje fall det. Överord, t. ex. att vi skulle »riva upp ATP» eller ännu värre, »stjäla andras pengar» o. dyl., som flödade under valdebatten och tyvärr hängde med ända till höstens remissdebatt, hoppas jag därför innerligt att vi nu skall slippa.

I dag gäller det närmast centerpartimotionen och det tröskelproblem som de facto existerar mellan dem som pensionerats före och efter 1963. Den senare gruppen erhåller som bekant pensioner från två olika pensionsystem, ATP och folkpensionen, medan de som pensionerats före 1963 bara får folkpension. Ingen, hoppas jag, vill väl bestrida att detta förhållande är otillfredsställande. Nu ryktas det, om man skall tro *Dagens Nyheter* — och det skall man väl göra — att regeringen har uppmärksammat detta och eventuellt tänker lösa frågan. Vi får väl se hur det blir.

Dessutom är detta ett ständigt växande problem. ATP-pensionerna kommer att oavbrutet öka i framtiden, och därmed kommer avståndet mellan de framtida pensionärerna och de renodlade folkpensionärerna att öka så länge som det finns några pensionärer kvar som bara har folkpensionen att leva på. Inte heller utskottsmajoriteten förnekar nu att detta är en orättvisa. Jag skall här viligt erkänna att ATP-systemets konstruktion är sådan, att det kanske inte går att helt suddas ut skillnaden mellan äldre och yngre pensionärer. Men det går mycket bra att minska spännvidden dem emellan.

Med hänsyn till vad jag här har an-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

fört anser jag att utskottets svar på motionärernas krav att utreda dessa spörsmål är ett »goddag-yxskaft». Vanliga folkpensionshöjningar, som utskottet förordar, ändrar ju inte klyftan mellan äldre och yngre pensionärer. Den kommer lika fullt att växa i framtiden, därför att även ATP-pensionärerna helt naturligt erhåller folkpensionen. Utskottet svarar alltså på en helt annan sak än vad centermotionären och högerpartiet har aktualiserat. Vi har ju begärt en extra tilläggspension för dem som ingen ATP får.

Nu fick vi höra av hans excellens statsministern i remissdebatten, att felet med vårt förslag inte var att vi ville ge de äldsta pensionärerna ett extra tillägg — det var bara bra — utan felet var att vi ville finansiera det med ATP-avgifterna. Det var alltså denna sammankoppling med ATP-pensioner och ATP-avgifter som var otillbörlig. Det är ju mycket intressant. Och vi som trodde, herr talman, att pensionsavgifterna i första hand var till för att klara pensionerna. Men så kanske det inte är, om man nu skall ta herr Erlander på orden.

Varför vill vi finansiera detta tillägg just ur ATP-avgifterna? Det är helt enkelt därför att vi redan har en tillräcklig inkomstkälla i ATP-avgifterna. Då är det ju onödigt att tillskapa nya bördor för att vi skall klara utgiften för tilläggspensioner. Av många orsaker har ATP-fonderna vuxit mycket snabbare än man trott. Det är inte bara det förhållandet att lönerna ökat snabbare än man räknat med. Vi har också, inte minst i dag, fått belägg för att det kommer in pengar från många håll utan att det betalas ut ATP-pensioner. Herr Nilsson i Bästekille sade, vilket vi alla vet, att när man planterar skog och plockar potatis och frukt med hjälp av skolbarn får man betala ATP-avgifter för dem, men de får ingen pensionspoäng. Samma sak är det med utlänningar, som man betalar för och som aldrig får pension här, eftersom de åker hem igen.

Det kommer för närvarande in 20 å 25 gånger mer pengar i ATP-fonderna än vad som betalas ut i pensioner. Vi tycket att det tvångssparandet är för stort. För att få ett begrepp om storleken på det sparandet kan jag nämna att man enbart i landstingen betalar cirka 100 miljoner kronor om året i ATP-avgifter, vilket skulle räcka till samtliga ATP-pensioner. Alla avgifter vid sidan om landstingens är alltså tvångssparande. Jag nämner det som ett exempel på hur stort överuttaget är. Och i det läget är det väl ganska onödigt att tillskapa nya inkomstkällor för att finansiera ATP:s utökning.

Nå, kan det då ha några negativa konsekvenser på investeringsverksamheten här i landet att använda ATP-pengar för en tilläggspension till de allra äldsta? Där kommer vi in på det enda problem som med fog kan diskuteras i detta sammanhang, nämligen kompensations-sparandet. Och då vill jag fästa uppmärksamheten på vad professor Ohlin sade om sparandet under den senaste remissdebatten. Han talade då med all rätt om knappheten på kapitalmarknaden — vi känner ju alla till att det är oerhört svårt för både enskilda och kommuner att få låna pengar — och betonade därvid på tal om högerpartiets förslag att minska tvångssparandet »hur viktigt det är att man inte vidtar åtgärder som minskar sparandet innan man på andra sätt har tryggt en kompenserande ökning eller helst mer än en kompenserande ökning». Litet längre ned på samma sida i protokollet fortsätter herr Ohlin: »Därför vill jag öppet erkänna, herr talman, att för mig personligen framstår en medverkan till ett någorlunda tillräckligt sparande rent ut sagt som en hederlighetsfråga.»

Herr Ohlin sade inte om det skulle vara ett frivilligt sparande eller ett tvångssparande, men jag vill gärna intyga att även högerpartiet anser det vara en hederlighetsfråga att vi får ett tillräckligt sparande. Vi anser dock att

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

man i dagens läge kan minska tvångssparandet och öka det frivilliga sparandet.

Då är frågan, om man tror att detta kan ske på frivillighetens väg. Från högerpartiets sida svarar vi obetingat ja på den frågan. Vi skall nämligen komma ihåg, att det också finns en social och liberal aspekt på sparandet. Mittenpartierna talar ju ofta om en social och liberal politik — i varje fall gör folkpartiet det. I centerpartiet talar man som bekant om en social och progressiv politik. Det är differens på åtskillnad därvidlag. Inom parentes kan man således konstatera, att det inte ens råder enighet om själva varubeteckningen på mittenpolitiken. Men det är nu en annan fråga.

Om vi alltså skall vara sociala, liberala och — för alla del — progressiva, så måste vi gå det frivilliga sparandets väg. Tvångssparandet är asocialt och oliberalt och — vad värre är — psykologiskt. Människor reagerar mot tvångssparande. De intar en försvarsattityd och försöker komma ifrån det. Det är en tung och mödosam väg att gå, inte minst för de små inkomsttagarna, som genom tvånget tvingas till något som de egentligen inte har råd med.

Med ett premierat, frivilligt sparande behöver bara den delta som anser sig kunna avstå något. Då får man människorna med sig. Och det finns, ärade kammarledamöter, oanade möjligheter att öka det frivilliga sparandet i detta land, om vi bara för en politik som gör det lönande att spara. Vi har exempel på detta från sparaktioner som man gjort genom ungdomssparandet, lönsparandet o. s. v., genom vilka man redan trots den nuvarande ganska negativa attityden mot sparsamheten har lyckats få fram hundratals miljoner kronor i nysparande. Vad skulle man inte kunna få fram, om man skapade ett sparsvänligt klimat? I varje fall tror vi på vårt håll, att det finns oerhörda möjligheter att öka det personliga sparandet.

Till sist, herr talman, vill jag bara hänvisa till utskottets utlåtande, i vilket det står att den som inte betalat till ATP inte heller skall ha någon pension. Varför denna plötsliga logik i ATP-systemet? I det förra ärendet, som vi alldeles nyss behandlade, gällde det de korttidsanställda, för vilka arbetsgivaren betalar till ATP utan att de får någon pension från detta system. Detta visar hur egendomligt hela ATP-systemet fungerar.

Vi ser nog på ATP som en generell skatt på arbetet och via denna gemensamma skatt bestrids kostnaderna för pensionerna, vilket sker utan större samband mellan avgifter och pensioner.

Herr talman! Det står också i detta utskottsutlåtande, att de äldre folkpensionärerna inte betalar något till ATP. Men visst betalar de till ATP. Om man accepterar tanken att ATP-reformen till en del finansieras över vårt prissystem, blir följden att alla får vara med om att betala till ATP. Det finansieras för övrigt inte bara över priserna utan också över skatterna. Jag nämnde landstingens 100 miljoner kronor i ATP-avgifter. Landstingen har inga egna pengar utan måste finansiera sina ATP-avgifter via skatterna, och detta är också fallet för stat och kommun i övrigt. Om man accepterar att pensionärerna är skattebetalare — ty det är i alla händelser många av dem — och att de är konsumenter, blir konsekvensen att de också är delaktiga i finansieringen av ATP-systemet. I så fall kan det inte anses orimligt att de får någon liten del av utbetalningarna från detta system.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Herr Ringaby inledde sitt anförande med att säga ungefär så, att nu efter valdebatten kan vi disku-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

tera denna fråga och se varandra i ansiktet. Herr Ringaby! Det, som vi har framfört från vårt håll både vid vårriksdagen och i valdebatten och som jag hoppas även i dag, är av det slaget, att vi kan se herr Ringaby och övriga högermän i ansiktet.

Sedan återförde herr Ringaby debatten till den diskussion som förekom under valrörelsen. Den 13 maj framförde herr Ringaby i denna kammare en något annorlunda uppfattning i denna fråga. Då sade herr Ringaby klart ifrån, att folkpensionärerna inte alls står i någon strykclass utan att de har det ganska bra. Vid denna tidpunkt var högern icke benägen att följa det förslag, som vi tillsammans med folkpartiet hade framlagt om att riksdagen skulle besluta om höjningar av folkpensionerna nästa år. Därför är högerns agerande i denna fråga litet egendomligt.

Det hade varit mycket intressant om föreliggande motion, som väckts av herr Axel Emanuel Andersson i första kammaren, hade behandlats vid vårriksdagen. Jag är övertygad om att herr Ringaby då inte hade yrkat bifall till motionen. Det var före den mycket uppmärksammade stämman som högern hade.

En grundläggande princip i pensionsförsäkringen är som vi ser det, att de förmåner som skall tillkomma de försäkrade skall beräknas efter storleken av de erlagda avgifterna och därpå grundade pensionspoäng. Vi hävdar att det finns vissa luckor i detta system och det är detta som vi vill rätta till. Det var bl. a. denna fråga som vi diskuterade i det förra ärendet.

Herr Ringaby efterlyste i sitt anförande logiken i utskottets resonemang. Ja, herr Ringaby, när det gällde andra lagutskottets utlåtande nr 67 hade vi samma uppfattning om sambandet mellan pensionsavgifter och ATP-poäng, men beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 68 hävdar herr Ringaby en helt annan princip, nämligen att detta samband inte skall tillämpas, så att både

de som icke är med i systemet och de för vilka det betalas avgifter skall ha pension.

Jag förstår mycket väl att det med hänsyn till den uppfattning, som herr Ringaby hävdade i sitt inlägg i debatten den 13 maj, kanske var litet besvärligt att gå ut och möta den stora grupp vilken folkpensionärerna utgör inför valet. Det som herr Ringaby hade att framföra i debatten den 13 maj var inte direkt positivt. Trots att denna — som jag vågar beteckna det — valbluff underkändes i valrörelsen serverar nu herr Ringaby ungefär samma uppfattning inför julhelgen.

Vi har klart hävdat att vi vill förbättra situationen för pensionärerna. Detta är nödvändigt, men vi vill göra det på ett realistiskt sätt. Jag vill peka på utskottets skrivning i detta avseende, vilken är något annorlunda och betydligt mera positiv än den var vid vårriksdagen. Jag citerar ur utskottsutlåtandet s. 12: »Det torde visserligen vara riktigt, att pensioneringen för de i motionen upptagna åldersgrupperna icke är helt tillfredsställande, men detta problem synes få lösas på annan väg. Den utbyggnad av produktionsapparaten och därmed sammanhängande produktionsökning, som är en förutsättning för pensionssystemet, skulle, enligt utskottets mening, försvåras om fondmedlen användes på det sätt motionärerna föreslagit. Därest de i motionen åsyftade pensionärerna skall tillgodoseas får detta ske genom ytterligare förbättringar inom folkpensioneringens ram.» Vi är glada över detta positiva uttalande av utskottet, och det förvånar mig att inte högern har velat ansluta sig till utskottsutlåtandet på denna punkt.

Vi får väl säga att diskussionen i frågan under valrörelsen medförde att man även från socialdemokratiskt håll gav vissa löften. Dessa kommer nu till uttryck i att man inriktar sig på standardförbättringar för folkpensionärerna fram till 1968, som är slutåret för den

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

gällande målsättningen, och även efter 1968. När pensionsberedningen resonerade om folkpensionernas höjning räknade man med en produktivitetsökning på mellan 2 och 3 procent per år under det årtionde man då hade framför sig, alltså fram till 1968. Men de siffror för produktionsökningen som redovisats anger ju att denna varit något större, och därmed kan sägas att folkpensionärerna inte fått tillräcklig andel av standardökningen under de år som gått.

Stora grupper har en otillfredsställande pensionsnivå — så långt är vi överens, herr Ringaby. Men sedan är det fråga om på vilket sätt förbättringarna skall åstadkommas. Herr Ringaby hävdar att det inte går att göra på annat sätt än att ta en del från ATP och ge till dem som inte har ATP. Jag vågar emellertid säga att vi inte löser problemet på det sättet, utan vi måste gå folkpensionsvägen. Alla får då vara med och betala till denna del av pensionshöjningen. Höjningen kan ske genom pensionstillskott i form av bostadstillägg e. d. Enda möjligheten är såsom jag ser det under alla förhållanden att gå vägen över inkomstgraderade tillägg av något slag.

Jag noterar slutligen att högern inte — jag berörde det tidigare — vill ansluta sig till skrivningen i utskottsutlåtandet rörande folkpensionshöjningen nästa år. Det tyder tyvärr på att högern inte vill vara med om en folkpensionshöjning till våren. Jag tror, herr Ringaby, att om vi gemensamt skall försöka lösa denna fråga, så måste vi intaga realistiska utgångspunkter. Då kan det bli resultat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Det har gjorts en uppmärksam utredning om folkpensionärernas förhållanden sedan vi skildes åt i våras. I den folktopartistiska tidningen Jönköpings-Posten heter det: »Ut-

redningen är långt ifrån avslutad, men utredarna själva har blivit chockerade av vad de redan sett och hört av det skrämmande nödläget bland en stor del av landets 800 000 pensionärer.»

Det har tydligen skett en försämring på senare år för folkpensionärerna, och det kanske vi alla är medvetna om som vet hur priser och löner utvecklats. Jag sade i våras att folkpensionärerna inte är i strykklass, och det står jag för när det gäller de flesta av folkpensionärerna. Men otvivelaktigt finns det en stor grupp folkpensionärer som har det ganska dåligt ställt.

Herr Gustavsson i Alvesta och jag har olika uppfattning om huruvida de äldsta pensionärerna är med i systemet eller inte. Herr Gustavsson hävdar att de inte är med — det är ingen som betalar avgift för dem och därför skall de inte ha någonting ur ATP. Jag har den uppfattningen, att de i varje fall är med i ATP-systemets finansiering som konsument och skattebetalare och att det ur den synpunkten inte kan vara orimligt att de ur ATP erhåller ett tillägg till sin pension.

Vad utskottet uttalar om produktionsökningen och allt detta som har betydelse för att man skall klara pensionsförpliktelserna kan jag helt och hållet skriva under. Vi hävdar att man kan klara denna produktionsökning och denna investeringsverksamhet i framtiden, även om man tullar litet på tvångssparandet, som är onormalt stort i dag. Vi hade en fantastisk uppgång i detta land under de senaste decennierna innan man genomförde det stora tvångssparande som ATP representerar. Ett stort tvångssparande inom ATP är alltså inte nödvändigt för fortsatt välbästand.

I en stor folktopartistidning i mitt hemlän har hävdats att högerpartiet genom sitt ståndpunktstagande tagit ställning mot årliga höjningar av folkpensionerna. Jag vill begagna detta tillfälle att understryka att utskottets utlåtande inte innebär några årliga höjningar av folk-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

pensionerna. Från högerhåll är vi emellertid mycket intresserade av att det skall bli sådana och vi röstade också för årliga höjningar i våras genom vår reservation. Vi hoppas alltså att det i framtiden skall bli ökad folkpension genom fortsatta årliga höjningar. Därmed löses emellertid inte problemet, utan det måste vara ett tillägg just för de gamla som inte får någon del i ATP. Det är detta herr Gustavsson i Alvesta och jag tvistar om.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vilka som är med i systemet och vilka som inte är det behöver vi väl inte ha någon större diskussion om. Att resonera på det sätt som herr Ringaby gör är ohållbart.

Frågan om de årliga höjningarna ville högern och herr Ringaby i våras överlåta till regeringen eftersom de ansåg att en ekonomisk bedömning först skulle göras. Vi ville ha ett direkt beslut att vi skulle få årliga höjningar och då fick man också klara finansieringen av det.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få ställa en motfråga, Avser herr Gustavsson i Alvesta att helt fränkänna regeringen de ekonomiska bedömningarna i en sådan stor och ekonomisk fråga?

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Inte heller folktoparterna i andra lagutskottet har sett någon som helst möjlighet att biträda motionen av herr Axel Emanuel Andersson. Vi har sålunda helt enkelt yrkat avslag på motionen, den må vara aldrig så välmenande. När det gäller omsorgen om vissa åldersgrupper av folkpensionärer — de som råkar vara födda i gränsområdena omkring 1895 — så tror vi inte att motionären och högerreservanterna anvisat rätt väg, trots att också vi delar den omsorgen. ATP-systemet är nu en gång så konstruerat, att

det utesluter dem för vilka inga avgifter erlagts på grundval av pensionsgrundande inkomst.

Det var i detta sammanhang något överraskande att höra herr Ringaby hävda att man tillhörde ATP-systemet redan i sin egenskap av konsument och skattebetalare! Vi har ju accepterat fördelningssystemet. Visserligen innebär detta att ingen enskild eller namngiven medborgare kan åberopa äganderätt till någon viss del av de sålunda insamlade pensionsfonderna; det är ett kollektivt samlat kapital, avsett för hela kategorien av dem som genom sitt arbete bidragit till fondbildningen. Men å andra sidan innebär väl systemet att man heller inte kan vidga det kollektivet till att omfatta sådana som enligt bestämmelserna inte hör dit. Däremot, herr talman — och det är närmast för att säga detta som jag har begärt ordet — är vi angelägna om att på andra vägar komma dessa marginalkategorier till undsättning. Hur det stödet skall utformas får väl bli resultatet av den Kungl. Maj:ts prövning som utskottet förutsätter i sin skrivning.

Jag erinrar om folktoparförslaget om en årlig höjning av folkpensionerna i stället för den tidigare lanserade och genomförda vartannatårshöjningen. Det förefaller ju som om det också från regeringshåll nu finns intresse för att tillmötesgå detta önskemål. Redan därigenom, herr talman, har ju en del av denna eftersläpning eller om man så vill diskriminering eliminerats. Även i övrigt lär ju regeringen överväga åtgärder som tar sikte på dessa kategorier, och vi har också uttryckt det i utskottets skrivning. Man kan säkerligen inte utan undersökning acceptera tanken på en kategoriklyvning inom folkpensioneringen. Däremot borde vi skynda oss att höja folkpensionsförmånerna för alla, medan vi änu kan ge just de åldersgrupper del i vår standardhöjning vilka råkar vara födda före det år som bildar utgångsåret för ATP. Problemet

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

med den gruppen av människor är ju övergående, men det är utan tvivel ett problem i dag. Det har ju också utskottet erkänt i sin skrivning.

Motionären och högerreservanterna vill att vi skall ge det stödet inom ATP:s ram. Utskottet svarar härpå — och vi är eniga om det — att den vägen uppenbarligen inte är framkomlig. Låt oss i stället, allvarligt och gemensamt, söka en lösning inom folkpensioneringens ram. Det står också i utskottsutlåtandet: »Enligt gjorda uttalanden synes man kunna förvänta förslag härom till nästa års riksdag.» Detta är väl ändå, ärade kammarledamöter, något av en beställning, och jag yrkar med den motiveringen, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Den som levat med i ATP-stridens alla faser känner sig väl till mods i dag då centerpartiet och folkpartiet så effektivt och framgångsrikt slår vakt om den reform som föddes under så stort motstånd. De förslag som framlagts i en centerpartimotion och som sedan har anammats av högerreservanterna är mycket intressanta, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet vid att om högern varit inne på dessa tankegångar redan före högerns stämma i somras, så hade det inte saknats tillfälle att framföra dem. I våras behandlade vi nämligen en kommunistmotion där det yrkades på att de personer som endast har folkpension skulle komma upp i nivå med dem som har folkpension jämte ATP. Den motionen avslogs enhälligt. Även högerrepresentanterna i utskottet menade att sådana reformer för närvarande icke var aktuella. Jag hade ingen sympati för den utformning som förslaget hade i motionen, men det hade funnits tillfälle för högerpartiet att i våras ansluta sig till det förslaget — men då hade stämman ännu inte hållits.

Högerreservanterna gör gällande — och hämtar näring ur centerpartimotionen — att ATP är orättvist mot de äldre årsklasserna. Man säger att vårt folk i dag är delat i två grupper. Herr Ringaby uttryckte saken så, att år 1963 är ett anmärkningsvärt år i världshistorien: de som fått pension före det årtalet har bara folkpension men de som har fått pension efter 1963 har ATP och folkpension. Man har enligt denna beskrivning skapat en väldig klyfta i vårt folk. Detta är en vrångbild av verkligheten, mina damer och herrar. Gruppen som pensionerades före 1963 rymmer många som haft tjänstepension och haft det länge. Statens anställda, kommunernas anställda och tjänstemännen i privat tjänst har haft pension långt före 1963. Jag skall återkomma till det.

Man kan inte med fog göra gällande att ATP är orättvist mot de äldre årsklasserna. Jag kanske frestar kammarens ledamöters tålmod om jag utvecklar den saken längre, men repetition lär vara all kunskaps moder, och därför vill jag fästa uppmärksamheten vid vad som har skett.

1960 trädde ATP i kraft. Det började på avgiftssidan. Det året betalades det bara in avgifter, men det betalades inte ut pensioner. Vid den tiden detta begav sig var alla ense om att detta var det riktiga. Arbetsgivaren fick erlagga vissa avgifter för de anställda och den som hade egen rörelse fick erlagga avgift för sig själv. För dem som hade fyllt 65 år erlades emellertid inga avgifter för att markera att de inte kunde omfattas av systemet; detta innebar dock inte att man markerade någon direkt anknytning mellan avgifter och pensioner.

Även åren 1961 och 1962 erlades avgifter. Först 1963 utbetalades ATP-pensioner, till dem som varit med i två år. De fick $\frac{2}{20}$ av full pension. De som pensioneras i år får som vi alla vet $\frac{3}{20}$, de som pensioneras nästa år får

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

$\frac{4}{20}$ o. s. v. till dess att man har nått upp till $\frac{20}{20}$ och pensionen alltså är fullt utbyggd på ålderspensionssidan.

Om nu inte ATP hade genomförts, vad hade då hänt? I viss mån hade väl de anställda tvingat fram pensioner avtalsvägen, ty sådana erbjöd Arbetsgivarreföreningen på sin tid, även om de inte på något sätt kan jämföras med ATP-pensionen.

Om så hade skett hade dessa pensioner kommit att lämnas dem som skulle pensioneras men rimligtvis inte till alla dem som för länge sedan hade slutat sin anställning. Om inte ATP hade genomförts, hade det funnits mera pengar hos företagen att ta ut i höjda löner.

Man började alltså 1960 att bygga upp en pensionsrätt för dem som då var aktiva. De första årsklasserna fick en ganska ringa pension, men även om det var obetydliga belopp de fick var det en utomordentligt god utdelning på den avgift som hade inbetalats för dem. Man talade ju på högerhåll hela tiden om vilken enorm överkompensation som gavs åt de äldre. Detta är inget att förneka: det är så. För dessa äldre årsklasser betalades mycket låga avgifter på deras avlöningar men de får jämförelsevis stora pensioner.

När man diskuterar denna fråga får man inte glömma att pensionerna utgår i förhållande till den inkomst vederbörande har haft tidigare. Eftersom människornas inkomster varierar ganska väsentligt kan $\frac{2}{20}$ ATP-pension komma att representera väldigt olika belopp. $\frac{2}{20}$ -dels pension varierar mellan 12 kronor och 1 950 kronor.

Härav följer att $\frac{2}{20}$ ATP-pension i ett fall kan bli mycket större belopp än $\frac{10}{20}$ i ett annat fall. ATP speglar löneskillnaderna liksom tidigare pensionsystem har gjort: generaldirektören får högre pension än banarbetaren, professor högre än vaktmästaren. Man kommer alltså att växa in i ATP-systemet så, att det mellan varje årsklass råder skillnader som uppgår till $\frac{1}{20}$ men inom

varje årsklass är pensionsbeloppen mycket varierande.

Jag skulle också vilja säga några ord om det patetiska påståendet att införandet av ATP delat vårt folk i två grupper.

Vad som skett är ju raka motsatsen. Tidigare hade vi en grupp medborgare med goda pensionsvillkor. Den behövde inte vidkännas någon standardsänkning vid pensionsstadiet. Den största gruppen medborgare saknade annan pension än den grundtrygghet vi erbjuder dem, och de fick vidkännas en kännbar standardsänkning när de kom in i pensionsstadiet. I och med att ATP genomfördes lades grunden till ett rättvisare tillstånd, en utjämning uppåt av pensionsstandarderna. Av naturliga skäl kunde vi inte ge systemet full kraft omedelbart. Vi valde att växa in i systemet på 20 år. Klyftan hade givetvis blivit mindre, om vi hade valt 30 år, men det hade inte enligt min mening inneburit någon vinst; det hade tagit längre tid att komma in i systemet. Får jag inom parentes påpeka att för förtidspensionen och familjepensionen har systemet redan trätt i full kraft för alla, som är födda 1914 eller senare.

Man skall se på denna fråga så att de aktiva i samhället åt sig har byggt upp ett pensionskydd genom att avstå vissa möjliga löneförbättringar. Det innebär inte att man skall glömma bort dem som redan är gamla och ställa dem utanför standardförbättringarna.

När man hör herr Ringaby tala här i kammaren, får man emellertid ett intryck av att pensionärerna skulle vara fullständigt utlämnade och att stigande priser skulle ha pressat pensionärernas standard ytterligare nedåt. Det är möjligt att det indexsystem vi har inte ger hundraprocentig kompensation, men vi har dock ett indexsystem som, när priserna stiger, automatiskt utlöser högre pensioner. Avsikten är att indexregleringen skall göra det möjligt för våra pensionärer att efterfråga lika mycket

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

varor och tjänster, trots att priset på varorna och tjänsterna stiger. Att ge pensionärerna högre standard förutsätter standardtillägg.

Det finns ett sätt att förbättra för de pensionärer, som får ringa eller ingen ATP, nämligen genom de kommunala bostadstilläggen. Glädjande nog finns bostadstilläggen kvar, inte tack vare högerpartiet utan trots högerpartiet. De är inte bara kvar utan har förbättrats. Genom att bostadstillägget är inkomstprövat utjämnar man därmed klyftan mellan dem som har en relativt god ATP och dem som har en liten. Bostadstillägget är nu så pass stort att det i många kommuner väsentligt överstiger den tilläggspension, som våra ATP-pensionärer kommer att få några år framåt.

Majoriteten i utskottet har menat att de äldsta medborgarna skall ha bättre standard, men den standarden skall vi förbättra inte genom att ta pengar från ATP utan genom skatter och avgifter. Herr Ringaby säger att man skall förbättra pensionerna genom att »knycka» ATP-pengarna, detta därför att man inte kan lägga nya bördor på folket. Är inte det svenska folkets medkänsla för pensionärerna större än att man inte kan lägga ökade bördor på medborgarna, då kan man aldrig förbättra för våra gamla i samhället.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Att högerpartiet i våras inte ville yrka bifall till en kommunistmotion, må inte belasta oss alltför mycket, hoppas jag. Att vi i dag yrkar bifall till en borgerlig motion är kanske en annan sak.

Vi hade inte så mycket intresse för detta problem i våras, säger man, men jag vill erinra kammarens ledamöter om att högerpartiet då lade fram den längst gående motionen om åldringsvårdspro-

blemen som över huvud taget skrivits här i riksdagen i år.

Sedan kan väl sägas att år 1963 ändå utgör en tröskel, även om det bland dem som pensionerades före 1963, finns grupper som vid sidan av folkpensionen har en statspension eller någon annan pension. Men det är dock inte alla som har det. När vi talar om överkompensation, är det faktum att de, som är födda före 1914, har en överkompensation i ATP-systemet. Sett emot den bakgrunden ter det sig ännu mera orättvist att de, som är födda före 1896, inte får någonting alls.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! I samband med högerpartiets ATP-förslag har man gång efter annan ställt frågan, hur vi ställer oss till en allmän höjning av folkpensionerna — en höjning som alltså finansieras med andra medel än ATP-medel. Den frågan är i själva verket ganska onödig. Det hela är alldeles klart av våra tidigare uttalanden. I den mån det finns ekonomiska möjligheter till en allmän folkpensionshöjning hälsar vi detta med stor tillfredsställelse och medverkar med glädje till en dylik höjning.

Men på det sättet löser man inte problemet om rättvisa åt de folkpensionärer som nu inte får ATP därför att de är för gamla. Orättvisan inom ATP bör alltså avskaffas även om man höjer folkpensionen. Den orättvisan ligger inte i ATP-systemets natur utan beror på att man vid det ursprungliga beslutet inte räknade med att avgiftsinkomsterna skulle räcka till för att ge pension åt alla. Det läget har nu förändrats. Eftersom vi fått en oväntat stark reallönestegring, har avgiftsintäkterna ökat snabbare än pensionsförpliktelsena. Det finns då tillgångar för att kunna ta bort orättvisan. Det är vad vi avsåg när förslaget om de äldre pensionärerna aktualiserades, och vi har inte ändrat uppfattning på den punkten.

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

Till följd av den debatt som har förts tycks nu även andra än vi ha kommit till insikt om att de gamla pensionärernas ställning kräver särskild uppmärksamhet, oavsett hur man gör med den allmänna folkpensionshöjningen. Om ett sådant praktiskt resultat av våra insatser kan komma till stånd, något som har skymtat ibland i debatten här i kammaren och tidigare i pressdebatten, är det utomordentligt glädjande. Vi får återkomma till den saken. Tills vidare yrkar vi på en utredning om på vilka vägar man skall lösa problemet.

Herr talman! Det är på den grunden som jag ber att få yrka bifall till reservationen av herrar Hübinette och Ringaby.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Heckschers historieskrivning är inte bara oriktig utan alldeles befängd. Det är fullständigt felaktigt att vi, när vi genomförde ATP, skulle ha gått ut ifrån att vi måste starta med dem som är födda 1896 och senare därför att man inte kunde ta ut avgifter på sådant sätt att alla kunde ATP-pensioneras.

Herr Heckscher säger sedan att avgiftsinkomsterna genom löneförbättringar har stigit så kraftigt att vi nu har råd att ta ut pengar från ATP till pensioner åt sådana åldersgrupper som inte kunde komma med i systemet. Till det kan sägas att den omständigheten att lönerna och avgifterna stiger visserligen ger oss mer inkomster till ATP-systemet men den medför också skyldigheter för systemet att betala högre pensioner; de båda sakerna hör nämligen ihop.

Man har försökt göra gällande att fonderna växer alldeles enormt och att man därför kan göra hur man vill med ATP-fonderna. Man utgår därvid från jämförelser med den beräkning som allmänna pensionsberedningen gjorde på basis av ett konstant löneläge och där-

vid kom fram till att fonderna 1990 skulle uppgå till 15 miljarder kronor. När man nu räknar på den löneökning som förekommit och den prisstegring som ägt rum kommer man fram till helt andra belopp, men dessa belopp motsvarar i stort de belopp som pensionsberedningen räknade med, översatta till dagens löner och penningvärde.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Heckscher framhöll att genom den aktion som högerpartiet gjort i denna fråga syntes det som om övriga partier hade kommit underfund med att de grupper av pensionärer som inte har ATP utan endast folkpension måste få ett speciellt tillskott utöver den allmänna folkpensionshöjningen.

Jag vill erinra herr Heckscher om att vår representant i den stora skatteutjämningskommittén tagit upp frågan om de kommunala bostadstilläggen och hävdade att staten bör lämna ett grundbidrag för att ge möjligheter till ordentliga kommunala bostadstillägg. Den frågan hör samman med skatteutjämningskommunerna emellan. Jag hoppas att även högerpartiet kommer att ansluta sig till en sådan tankegång. Jag framhöll redan i mitt första anförande att detta är den väg vi måste gå för att lösa detta problem.

Herr Heckscher återkom till frågan om höjningen av folkpensionerna nästa år. Han glider över på de ekonomiska möjligheterna och säger att en höjning av folkpensionerna helt och hållet hänger samman med dessa möjligheter. Det är klart att det förhåller sig så, men denna fråga hänger också samman med om vi är beredda att skaffa inkomster på ett eller annat sätt för att finansiera en folkpensionshöjning.

Herr Ringaby ställde förut en fråga till mig om jag fränkänner regeringen dess möjligheter eller rätt — hur han nu uttryckte sig — att göra den ekono-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

miska bedömningen. Nej, helt naturligt inte, men det har varit så att regeringen tidigare sagt nej när vi framfört vårt förslag om en årlig folkpensionshöjning, och högern har följt regeringen. Därmed faller också herr Ringabys vackra tal om de årliga höjningarna av folkpensionen.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först i anledning av herr Gustavssons i Alvesta yttrande säga att i den mån det finns ekonomiska möjligheter till en allmän folkpensionshöjning så är vi glada över detta och hoppas att den skall komma till utförande. Vi vill inte på något sätt undandra oss vår medverkan till en sådan höjning. Detta borde väl ändå vara klartext, såvitt jag förstår.

Vad som uppkallade mig i talarstolen var herr Bengtssons i Varberg inlägg. Herr Bengtsson sade i sitt anförande här i dag att systemet inte — av naturliga skäl, som han uttryckte det — kunnat genomföras på en gång. Men vilka naturliga skäl kan det då vara, om inte helt enkelt att man ansåg att pengarna inte räckte till för att genomföra systemet i dess helhet?

Nu säger han — och detta har gång på gång kommit upp igen — att pensionsförpliktelseerna skulle stiga i samma takt som avgiftsintäkterna. Men det är ju inte på det sättet. Eftersom pensionsförpliktelseerna hänför sig till de femton bästa förflutna åren men avgiftsintäkterna hänför sig till de år då pensionen skall utbetalas, är det uppenbart att när man har en reallönestegring så växer inte bara avgiftsintäkterna utan också pensionsförpliktelseerna. Men avgiftsintäkterna växer snabbare än pensionsförpliktelseerna, eftersom pensionsförpliktelseerna hänför sig till tidigare år, då inkomsterna var lägre, men avgiftsintäkterna hänför sig till en senare tidpunkt, då folk har högre inkomster. Det är ju just denna reallönestegring

som har åstadkommit den förändring som det här är fråga om.

Sedan skulle jag vilja säga, utan att gå in i någon mera utförlig debatt på den punkten, att när herr Bengtsson påstår att fonderna genom arbetsintäkterna inte har vuxit mera än som beror på inflationen, så har han på ett oväntat sätt överskattat den inflation som den socialdemokratiska regeringen har åstadkommit.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först ta upp det sista uttalandet.

Jag har inte uttryckt mig så som herr Heckscher gör gällande, utan vad jag har sagt är att pensionsberedningen beräknat att man år 1990 skulle ha 15 miljarder i ATP-fonderna. Beredningen utgick då från 1956 års lönenivå och räknade med en fortsatt konstant lönenivå. Sedan har materialet räknats om med hänsyn till både löneökningar och prisstegringar, och då har man kommit fram till mycket högre belopp.

Herr Heckscher säger att avgifterna stiger mycket mer än vad pensionsutfästelserna gör. Jag ger honom delvis rätt däri, men pensionerna är ju värdebeständiga. Visserligen är det inkomsten från de femton bakomliggande bästa åren som ligger till grund för beräkningen, men man översätter den till dagens penningvärde. Vidare — herr Heckscher kan väl inte leva i den föreställningen, att vi inte inom en framtid också måste ha standardbeständighet i vår pension. Varför skulle bara vissa grupper ha sådan standardbeständighet?

Sedan säger herr Heckscher att jag i mitt första anförande yttrade, att man av naturliga skäl inte kunde införa ATP till alla 1960. Jag trodde att jag hade uppehållit mig så länge vid tilläggs pensioneringen i mitt anförande, att alla i kammaren skulle ha fått klarhet i vad

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

jag därmed avsåg. Herr Heckscher vet väl att före 1960 fanns det inte en enda människa för vilken man hade antecknat pensionspoäng. Pensionssystemet genomfördes ju 1960 och från och med då har man noteringar som skall utgöra underlag för pensionsförmånerna.

Detta var de helt naturliga skäl som jag framförde.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta skall bli mitt sista inlägg i denna fråga. Det vara bara med anledning av herr Bengtssons i Varberg uttalande som jag begärde ordet. Han sade att om man inte vill lägga nya bördor på folket för att kunna klara folkpensionshöjningarna vore det klenst med intresset för våra gamla. Men, herr Bengtsson, om man redan har en inkomstkälla som man kan ta ur för att klara detta och slippa en ytterligare höjning, så bör man väl gå den vägen först. Det vittnar väl inte om bristande intresse för de gamla, utan det innebär ju bara att man slipper öka skatten om man tar ur denna inkomstkälla, och om man dessutom kopplar in ett frivilligt sparande vid sidan om, så får man också ett tryck nedåt på räntan.

Vi har inte tidigare understött dessa förslag till årliga folkpensionshöjningar, säger herr Gustavsson i Alvesta. Nej, det har vi inte gjort, därför att vi har haft en gemensam överenskommelse inom alla partier att göra vartannatårshöjningar till pensionärerna, och den överenskommelsen höll vi fast vid tills centerpartiet och folkpartiet gått ifrån den — då fanns det ju inte längre någon överenskommelse kvar, och därför har vi också gått ifrån denna princip.

Till sist vill jag bara läsa två meningar ur utskottets utlåtande: »Därest de i motionen åsyftade pensionärerna skall tillgodoses får detta ske genom ytterligare förbättringar inom folkpensioneringens ram.» Detta gäller alltså dem som ingen ATP-pension har och för vilka förbättringarna skulle ske

inom folkpensioneringens ram. Är det differentierade folkpensioner man tänker sig?

Vidare står det i utlåtandet: »Enligt gjorda uttalanden synes man kunna förvänta förslag härom till nästa års riksdag.» Det verkar av utskottets skrivning som om man kunde vänta förslag om differentierade folkpensionshöjningar till denna grupp av människor, och då har vi ändå vunnit någonting.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju intressant att de naturliga skäl, som herr Bengtsson i Varberg hade åsyftat i sitt första anförande, inte — som jag trodde — var naturliga ekonomiska skäl utan utslutande hänförde sig till det administrativa området. Jag tycker, uppriktigt sagt, att de skälen i detta sammanhang inte förtjänar beteckningen naturliga. Jag tycker att det är ganska dåliga skäl, om det inte var något annat. Däremot måste jag säga, att den ekonomiska nödvändigheten är något som vi alla måste ta hänsyn till. Jag drog den tydliga felaktiga slutsatsen att det var denna ekonomiska nödvändighet som herr Bengtsson hade tänkt på.

Jag tror ändå, herr Bengtsson, att det är ett annat ting som är viktigare, nämligen frågan om varför den här ökningen har inträtt. Herr Bengtsson kan väl inte bortse från att en reallönstegring — inte en penninglönstegring, ty det är inte den värdebeständigheten det är fråga om — måste medföra att avgiftsintäkterna ökar snabbare än pensionsförpliktelseerna, eftersom dessa förpliktelser hänför sig till de tidigare år, då reallönen var lägre, men pensionsutbetalningen äger rum under senare år, då reallönen är högre.

Om herr Bengtsson nu talar om att pensionen skall vara standardbeständig, så innebär det, såvitt jag förstår, ett fullständigt upprivande av hela ATP-systemet, som är utformat så, att man skall bygga på intäkterna under de fem-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ton bästa aren av vederbörandes tid av arbete och poängvinnande. En så stor förändring av pensionssystemet har jag för min del aldrig drömt om att föreslå. Men det är synnerligen intressant, om herr Bengtsson menar att en sådan förändring skulle vara möjlig.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ringaby påpekar att det finns en överenskommelse, och han framställer detta som om det vore ett beslut fattat här i riksdagen. Herr Ringaby, det finns väl inget riksdagsbeslut om vartannatårshöjningar. Vi diskuterade det den 13 maj.

Vidare frågade herr Ringaby om det skall vara differentierade folkpensionshöjningar. Vi har tidigare tagit upp frågan om att öka de inkomstprövade förmånerna. Därmed skulle vi kunna lösa detta problem på ett helt annat sätt än herr Ringaby vill göra gällande.

Vad sedan kostnaderna för folkpensionerna beträffar — borde det inte vara så, herr Ringaby, att vi alla skall vara med och betala till dem? Jag anser att man även på sådana inkomster, som både herr Ringaby och jag till exempel har utöver den pensionsgrundande inkomsten, skall betala till höjning av folkpensionerna. Det gör vi inte, om medel härtill skall tas ur ATP-systemet. Jag tycker att vi skall ta upp denna fråga till prövning.

Här har också berörts frågan om fonderna. Jag förstår inte högerens agerande i denna fråga. Vi var ju överens 1963, då högern anslöt sig till en motion om utredning av fondernas inverkan på näringslivet m. m. När vi i dag åter har fått diskutera igenom detta spörsmål, kommer vi nog fram till att mycket av högerens omtanke om folkpensionärerna bottnat i brist på argument inför årets val.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag hade hoppats att

vi skulle kunna undvika en strid i denna fråga nu några månader efter valet, sedan högerpartiet redan några veckor efter valet hade anslagit andra tongångar än tidigare. Man trodde att högerpartiet skulle vara villigt att låta denna aktion, vad de formella förutsättningarna beträffar, rinna ut i sanden och ansluta sig till en positiv politik till pensionärernas bästa inom de praktiska möjligheternas ram. Men det är alldeles tydligt att den, som drog denna slutsats av högerens tal om dess önskan att förbättra samarbetet inom oppositionen, hemföll åt önsketänkande.

Under de senaste veckorna har det i högerpressen redan förekommit en så pass allmän kampanj mot särskilt mittenpartierna i denna sak, att man förstätt att det skulle dra ihop sig till en attack från högerhåll. Man har talat om att mittenpartierna naturligtvis måste gilla högeraktionen men på grund av rädsla för socialdemokraterna inte vågat hävda vad de verkligen ansett. Beträktad som inbjudan från högerens sida till samarbete, ter sig naturligtvis en sådan kampanj en smula egendomlig.

Nu har högern också i utskottet gjort ett skarpt uttalande, och även herr Ringaby var ganska skarp i tonen. Jag hyser inga illusioner, herr talman, om att det inte kommer att stå i högertidningarna och sägas av högermännen, att det är folkpartiet och centern som har gått till angrepp mot högern — så står det alltid, lustigt nog. Men denna gång kommer det kanske ändå inte att löna sig att försöka bestrida, att man har gått till attack.

Får jag i det läget, herr talman, ändå ta upp några sidor av detta mycket stora problem. ATP-systemet är ju en försäkring, och det ligger i en sådan försäkrings natur, att förmånerna därifrån tillfaller dem, som är medlemmar av försäkringen och för vilka avgifter har inbetalts. Högerpartiet vill nu inte vara med om att förbättra för de gamla via folkpensioneringen, utan vill sudda ut

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

gränserna mellan ATP som ett försäkringssystem, å ena sidan, och allmän social förbättring, å andra sidan.

Jag tror att det skulle få ganska allvarliga följder, om man på detta sätt skulle ändra ATP-systemets försäkringskaraktär. Vad skulle man kunna tänka sig för framtiden? Man kan bl. a. tänka sig att frågan om hur ATP-pensionerna skall avvägas för olika inkomsttagargrupper kommer att resas om 5—10 år. Ingen kan vara säker på att det samband, som i alla fall finns mellan försäkringsavgifter och pensioner och som innebär att den tillagda överkompensationen är begränsad, kommer att bestå. Skulle högern få framgång här, ter det sig inte minst för stora tjänstemannagrupper som en ökad otrygghet i fråga om hur ATP-pensionerna kommer att bli på längre sikt. Börjar man göra omskiftningar i fråga om stora folkgrupper beträffande ATP-förmånerna är det inte säkert att man bara stannar vid höjningar här och där, utan man kan också ifrågasätta sänkningar på andra punkter.

Herr Ringaby talade om att han förstod att man inte kunde helt sudda ut sambandet mellan avgifter och pensioner. Herr Ringaby var faktiskt tydligen anhängare av att man skulle i väsentlig mån sudda ut det sambandet. Jag måste därför ställa frågan: Vill herr Ringaby också sudda ut sambandet mellan pensionsavgifter och pensionsförmåner i ATP-systemet på det sättet att han kanske utjämnar den skillnad i fråga om pensionerna för högre och lägre inkomsttagare som finns inom ATP-systemet? Tänker sig herr Ringaby kanske att vi bör ta nya steg för att göra ATP-systemet bara till en ny folkpension och att man sedan så småningom skall slå ihop dem?

Om man börjar sudda ut det samband som gör ATP till ett försäkringssystem med noga definierad överkompensation, vet man aldrig var man stannar i fråga om att sudda ut sambandet. Det kan bli

allmänt sociala synpunkter som då blir avgörande. Om man går vidare på högertänkandets väg — för att vara artig — och mer och mer berövar ATP-systemet dess försäkringskaraktär, så vet man inte var man slutar.

En annan synpunkt! Under pensionsdebattens dagar 1958—1959 var högerpartiet den riktning som särskilt framhöll att man ville ha ett rent premiereservsystem, där kapitalbildningen ju skulle ha blivit mycket stor, där man skulle ha ett klart samband mellan pensionen och dem som var med i systemet och där det inte kunde bli tal om att utsträcka de förmånerna till några utanför stående. Högerns politik då var alltså att den starkare än någon annan markerade att man skulle ha en gräns mellan dem som var med i försäkringssystemet och dem som var utanför. Nu har man tydligen helt kastat om. Man var vid denna tidpunkt och senare anhängare av en stor fondbildning — jag återkommer till det.

Man var emellertid och har förblivit ganska skeptisk, när mittenpartierna föreslagit förbättring av folkpensionerna. 1963 röstade högerpartiet direkt emot tanken på folkpensionshöjning varje år. 1964 gjorde högerpartiet inte det som herr Ringaby påstått i dag och även påstod i radio, nämligen uttalade sig för ett bifall till mittenpartiernas förslag. Nej, i reservation av herr Kaijser och fröken Wetterström i maj i år säger man: »Utskottet anser därför att riksdagen bör hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till nästa års riksdag om möjligheterna att genomföra årliga förbättringar av folkpensionsförmånerna. Det förutsattes därvid att hänsyn toges till det förefintliga statsfinansiella och samhällsekonomiska läget.» Man skulle alltså utreda möjligheterna att genomföra sådana förbättringar och man skulle ta hänsyn till det förefintliga statsfinansiella och samhällsekonomiska läget. Sådana hänsyn kan man endast ta, om man är villig att förkasta en höj-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ning, inte genom att bara acceptera en sådan, såvida man inte menar att man skulle variera beloppen med hänsyn till detta läge.

Fyra veckor senare var man inom högerpartiet beredd att utan några som helst hänsyn till det statsfinansiella och ekonomiska läget besluta om väldiga pensionsutgifter. Nog är det en plötslig omsvängning. Jag erinrar om att ännu när herr Heckscher talade i Östersund hade man inte bestämt sig för att det skulle bli någon pensionsförbättring utan bara för att man ville minska ATP-fonderna. Som sagt förklarade högerpartiets huvudorgan och åtskilliga andra att det mest naturliga var att man minskade försäkringsavgifterna och icke ökade pensionsförmanerna. Detta var alltså i juni.

Låt mig, herr talman, konstatera att det är mycket plötsligt som högerpartiet efter alla dessa år — då vi har haft ATP-systemet och då vi har haft att behandla det ena högerförslaget efter det andra, då vi har hört herr Heckscher i Östersund och läst Svenska Dagbladet o. s. v. — upptäcker att det enda rimliga är att göra något som högern inte tidigare antytt. När skedde detta, att högerpartiet kom underfund med att den ståndpunkt partiet intagit tidigare i sex—sju år var fullständigt oriktig och ohållbar samt innebar att man konserverade sociala orättvisor?

Herr Ringaby har försökt ursäkra sig vad beträffar frågan om höjningar vart eller vartannat år med att det förelåg en överenskommelse om pensionshöjning endast vartannat år. Men som herr Gustavsson i Alvesta nys påpekat — det har påvisats många gånger i denna kammare — förelåg inte någon sådan överenskommelse. Jag är en smula överraskad över att herr Ringaby fortsätter att göra detta ohållbara påstående. Det som man överenskommit om var att man skulle sikta till en viss pensionsnivå 1968. Däremot preciserades mycket noga i utskottsut-

låtandet, bl. a. genom ett ryktbart kommatecken, som var mycket diskuterat och vars betydelse var fullt erkänd på alla håll, att det inte var fråga om en bindning vad beträffar de olika stegen. Jag hoppas därför att det skall bli slut på detta tal om att det förelåg en sådan överenskommelse. Nej, högerpartiets röstning 1963 mot förslaget om pensionshöjning varje år var uttryck för en bedömning som framförts många gånger.

Herr talman! Det är därför att man inom högerpartiet nu riktar så häftiga beskyllningar mot bl. a. folkpartiet som det varit nödvändigt för mig att än en gång påpeka dessa saker.

Men vad som inte kan förbigås är frågan om kapitalbildningen här i Sverige. För några år sedan var högerpartiet så angeläget att kapitalbildningen i samband med ålderstrygghetens ordnande skulle bli tillräcklig, att man inte blott ville ha ett premiereservsystem utan ivrigt motarbetade den mycket begränsade överkompensation som fanns i det förslag som hade utarbetats i kontakt mellan högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet. Man ville inte försvaga kapitalbildningen ens i denna begränsade mån. Med det system som låg i det förslag, som högern 1958 var beredd att rösta för, om det vunnit anslutning från hela oppositionen, skulle kapitalbildningen ha blivit större än den blir med det nuvarande ATP-systemet.

Jag ber att få erinra om att ATP-fonderna ingalunda utgör någon nettoökning av kapitalbildningen i detta land. Företagens pensionsfonder, som förut starkt växte, är nu starkt sjunkande. Det är inte blott ett sparande som i viss mån har försvunnit utan det är ett negativt sparande. SPP-fonderna, som tidigare växte snabbt och i stigande grad, gör inte längre detta. Därför är det ytterst tveksamt i vad mån ATP-fonderna verkligen betyder en ökning av sparandet.

Då kommer vi till en fråga, som på

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ett sätt är en av de centrala frågorna — den sociala är den ena, den samhällsekonomiska är den andra: Har vi för närvarande några tecken på att vi har för stor kapitalbildning i Sverige, att vi har mer pengar som kan ställas till förfogande för bostadsbyggande, för investering i näringslivet, för lån till kommunerna och staten etc.? Hade vi ett för stort sparande för närvarande skulle man möjligen kunna förstå en del av argumenteringen. Men nu vet vi alla att det förhåller sig tvärtom, att vi har en kapitalmarknad, som utmärkes av utomordentlig knapphet, att bostadsbyggandet begränsas på grund av bristande finansieringsmöjligheter och att kommunerna inte kan få låna pengar och därigenom tvingas höja de kommunala skatterna. Ingen kan då säga att det nu är aktuellt att genomföra beslut som minskar kapitalbildningen jämfört med vad den blir med det rådande systemet.

När herr Ringaby säger »när man redan har en inkomstkälla som man kan ta av» antar herr Ringaby utan vidare att vi har för stort sparande så att vi kan ta en del härav för konsumtionen. Men om utgångspunkten är felaktig blir resonemanget också felaktigt och ohållbart. På detta svarar man i allmänhet, som herr Heckscher gjorde i dag, att fondökningen har blivit större än man hade beräknat. Nu är detta i och för sig inte avgörande. Om kapitalbildningen ändå är mindre än vad som är erforderligt här i landet, får man försöka öka den; då kan man inte börja med att minska den.

Men hur är det med påståendet att fondökningen blivit större än man hade beräknat? Herr Bengtsson i Varberg har redan talat om att behovet av fonder också har blivit större än beräknat i samband med höjningen av pensionsnivån och i samband med att det visat sig, att de samhällsekonomiska hänsyn som man tog 1958 och 1959 är ännu mera vägande i dag. Vårt näringsliv

behöver ökad kapitaltillgång för att kunna utnyttja de nya tekniska vinningarna. Det gäller alltså en avvägning mellan större fondbildning än beräknat och större behov än beräknat. Har vi något tecken på överskott? Svaret kan inte bli något annat än att vi har inget överskott i fråga om sparandet. Varför skulle man då nu besluta om åtgärder som minskar sparandet? Vore det inte naturligt att man väntade tills man såg, huruvida det vore rimligt att vidta åtgärder som minskade kapitalbildningen? Härpå svarar herr Ringaby bl. a.: »Man kan öka det enskilda sparandet och man skall minska tvångssparandet.» Ja, man kan öka det enskilda sparandet. Det är bara så att då skall man redovisa hur man skall kunna uppnå en så väldig ökning av detta sparande under så relativt kort tid, att det kompenserar och mer än kompenserar ATP-fonderna.

Frågan om metoderna för att öka sparandet har man inte gått in på. Vi har från denna talarstol hävdad att man skulle kunna öka sparandet så mycket att man kan undvara det väldiga budgetöverskott, som finansminister Sträng i allmänhet velat ha på driftbudgeten. Detta har en del finansmän, även de som är starkt högerorienterade, sagt att de inte tror på. Jag vidhåller att man kan öka det enskilda sparandet så att det märks, men i första rummet så att det kompenserar en del av tvångssparandet över budgeten. Men om man tror att man skall kunna öka det så mycket att det dessutom kompenserar ATP-fonderna för såväl lägre avgifter som högre utgifter än beräknat är man väl inne på önsketänkandets mark.

Får jag också med anledning av vad herr Ringaby sade om tvångssparandet nämna att man naturligtvis på sätt och vis kan säga, att även det pensionssystem, som högern var beredd att acceptera tidigare, innebar att i praktiken det stora flertalet människor inte skulle ha annat val än att vara med i systemet

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

och delta i tvångssparandet. Man skulle dock ha en viss utträdesrätt ur systemet, och jag tycker att det i och för sig var en god egenskap hos det systemet. Men ingen tror att det skulle ha gällt annat än ett relativt begränsat antal människor. Man bör därför inte överdriva talet om tvångssparande i ett försäkringssystem.

Man måste nog överallt ha ett betydande sparande i samband med ålderstrygghetens ordnande. Ingen har i de moderna industriländerna kunnat anvisa vägar för att få ett tillräckligt sparande utom i samband med åldertrygghetens ordnande. Det må vara ett enskilt försäkringssystem eller ett offentligt, det må finnas mer eller mindre av bundenhet i det — där måste dock finnas en mycket stor kapitalbildning. Då är frågan: Hur stor skall kapitalbildningen vara? Därmed är vi tillbaka vid frågan om huruvida vårt sparande är för stort eller ser ut att bli för stort.

Herr talman! Det sägs ibland att högern vill minska avgifterna inte i relation till nuvarande försäkringsavgifter utan i relation till vad avgiften annars skulle bli — kanske inte så mycket nu på 1960-talet som på 1970-talet. Jag vill därför än en gång påpeka att avgifterna till ATP under 1970-talet är en fråga i vilken ingen part är bunden. Den svenska riksdagen har inte fattat några beslut om dessa avgifter. Om högern skulle säga: Vi vill inte närmare binda oss för de försäkringsavgifter till ATP under 1970-talet som en kommitté har föreslagit, blir naturligtvis svaret: Nej, ingen annan part är heller bunden. Då behöver vi inte få någon strid för närvarande. Då bordlägger vi hela frågan, tills vi på ett senare stadium vet mera. Att avgifterna nu inte är för höga torde väl det ekonomiska läget visa.

Det är alldeles klart att om man skulle genomföra högerns förslag och därigenom minska sparandet, bleve följden att finansministern skulle anse sig tvungen att höja skatterna för att få till

stånd ett större tvångssparande på budgeten. I så fall kunde man väl med större rätt tala om tvångssparande. Det förhåller sig alltså inte så som herr Ringaby tänker sig att här finns några pengar att ta utan återverkningar. Den första återverkningen skulle bli skattehöjning på den vanliga budgeten för ett ökat budgetöverskott. Högern och vi har ju varit ense om att man inte skulle sikta på att permanent ha så stort budgetöverskott.

Jag tror emellertid inte att detta skulle räcka. Trots att man fick denna verkan, skulle man ändå finna att det blev ont om kapital. Vad sker då, om vi får en skärpt brist på kapital i Sverige? Det vet vi alla. Då kommer finansministern att införa reglering och ransonering på kapitalmarknaden i olika former, och detta skulle i icke ringa mån gå ut över det fria näringslivet. Kan det verkligen vara något önskemål att beträffande en så central del av vårt ekonomiska system som kapitalmarknaden föreslå en politik, vars praktiska konsekvens skulle bli att man fick ransonering och reglering? Det är ett system som väl har vida mer av socialistiska inslag än av konservativa — i varje fall mer av socialistiska än av liberala, det vill jag understryka.

Herr talman! Av såväl dessa som andra skäl, vilka jag förbigår, kan jag inte komma till någon annan slutsats än att det är mycket oklokt att i nuvarande läge, såsom herr Heckscher gjorde i Östersund, föreslå att fondbildningen minskas på ett eller annat sätt. Det var ju det primära i hans förslag. Jag tror att vi skall avvakta eventuella tecken som tyder på att vi får för mycket kapital, innan vi går till åtgärder som kommer att minska kapitalbildningens netto. Jag tror att vi i alla fall måste försöka stimulera det enskilda sparandet — vi kommer att behöva bådadera — och jag tror att vi måste inrikta oss på att förhindra den finansiella maktkoncentration som kan hota — något

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

som man från folkparti- och centerpartihåll redan i fjol våras föreslog att staten skulle utreda. Å andra sidan är det alldeles klart att folkpensionärerna behöver få ett bättre läge. Jag tillåter mig därför att uttrycka den förhoppningen, att högerpartiet skall acceptera en förbättring av folkpensionerna, såsom flera talare förut i dag har sagt.

Det är mycket möjligt att man bör överväga särskilda förbättringar för de folkpensionärer som har det svårt. Detta betyder dock inte detsamma som de folkpensionärer som inte har ATP, ty det finns många folkpensionärer som har mycket liten ATP-pension och följaktligen ändå har det svårt; det finns ju de som får några hundra kronor i ATP. Det finns andra som inte har ATP men trots det har en mycket gynnsam ekonomi, och det finns de som har hundratusentals kronor i inkomst och samtidigt får folkpension. Man kan alltså överväga särskilda åtgärder som förbättrar läget för de pensionärer som har det svårt, men — märk väl, herrar Ringaby och Heckscher — inte bara för dem som är födda före ett visst år utan för alla som har det svårt, även om de är födda något senare.

Jag vill för min del uttala den förhoppningen att man skall pröva denna möjlighet att ge en särskild förbättring, antingen genom kombination med det kommunala bostadstillägget eller på andra vägar. Herr Bengtsson i Varberg snuddade vid den senare möjligheten, men det är en sak som jag inte här på rak arm vill förorda. Jag har inte tänkt mig mer än att frågan bör utredas, och det är väl ungefär vad herr Bengtsson också menar. Den är enligt min mening väl förtjänt av att skyndsamt övervägas, men detta är något helt annat än att dra en gräns efter ATP. Skulle man ge en förbättring bara till dem som inte har ATP eller som har en låg sådan, vore det ungefär detsamma som att ge en allmän folkpensionsförbättring och sedan göra ett avdrag för dem som

har någon nämnvärd ATP, d. v. s. bestraffa dem som är med i detta pensionsystem. Det kan väl inte vara psykologiskt riktigt med en sådan konstruktion.

Herr talman! Jag finner det för min del beklagligt, att det skall vara nödvändigt med en sådan debatt som denna. Jag har i mycket samma uppfattning som den exempelvis herr Braconier uttryckte i kammaren vid ett tidigare tillfälle, nämligen att om man vill ha bättre samverkan inom oppositionen innefattar detta, att man skall försöka att undvika sådana utspel som man vet leder till motsättningar inom oppositionen. Om man inte heller då kan uppnå någonting, ligger det närmare till hands att försöka en annan väg där det finns förutsättningar för att oppositionens krafter kan samordnas. Samordningen här måste innebära, vilket såvitt jag kan förstå är alldeles klart, en förbättring inom folkpensioneringens ram som för det första innefattar en pensionsförbättring för folkpensionärerna varje år, till att börja med 1965, och för det andra övervägande av den speciella förbättring åt dem som har det svårt, som vi redan har genom kommunala bostadstillägg men som möjligen kan utvidgas.

På dessa vägar tror jag man kan uppnå ett praktiskt resultat, och det är väl i alla fall från pensionärernas synpunkt det viktigaste. Skulle högern vilja ansluta sig till en sådan väg lämnar den också ett bidrag till en minskning av motsättningarna inom oppositionen — en sak varom högern talar så ofta och väl och som jag hoppas den inte skall glömmas vid den vidare handläggningen av denna fråga.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har absolut inte grälat på vare sig herr Ohlin, folkpartiet i allmänhet eller centerpartiet. Där emot har jag slagits med en viss emfas för en åsikt, och ett starkt framhåvande kan missuppfattas och tas som ag-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

gressivitet. Jag vill bara understryka att vi faktiskt har gått både folkpartiet och centern till mötes mycket långt, då vi yrkat bifall till en centerpartimotion. Vänligare kan vi inte vara herr Ohlin.

Sedan var det detta att sudda ut gränserna som jag talade om i mitt första inlägg. Herr Ohlin frågade om jag är beredd att sudda ut gränserna mellan olika pensionsnivåer, som beror på att människor har olika inkomst. Det åsyftar jag givetvis inte. *Jag* har i alla fall accepterat, att en pension måste grunda sig på inkomsten. Den enda som har opponerat sig mot detta är, såvitt jag vet, herr Ohlins nye koalitionsbroder, herr Torsten Bengtson i första kammaren, som i hela valrörelsen ondgjort sig över att det utgår olika pensioner vid olika inkomster.

Därefter gjorde herr Ohlin en förrädisk konstruktion. Han sade att vi inte röstade för folkpartiets och centerpartiets förslag om årliga folkpensionshöjningar. Nej, det gjorde vi inte. Vi hade ett eget förslag, och det var herr Ohlin vänlig nog att läsa upp här i kammaren. Detta skilde sig ganska litet från de andra partiernas.

Beträffande överenskommelsen om årliga höjningar säger både herr Gustavsson i Alvesta och herr Ohlin, att det inte fanns något riksdagsbeslut. Nej, men det fanns ju ett »gentlemen's agreement», som kanske var lika bindande som ett riksdagsbeslut, om att vi skulle ha vartannatårshöjningar, men då detta sedan uppluckrades har vi övergivit det.

Till sist, herr talman, om man använder litet av tvångssparandet för att förbättra pensionerna och ersätter detta tvångssparande med ett frivilligt sparande, så innebär det ju bara en tro på frivilligheten och det frivilliga sparandet. En sådan tro har vi inom högerpartiet. Sedan beror ju storleken av detta frivilliga sparande på hur stort tillägget till dessa pensioner blir.

Vi har lämnat ett bud i valrörelsen,

men det är bara ett arbetsunderlag. Vi är villiga att diskutera ett annat förslag, om så önskas. Det beror helt på hur stort man gör tillägget. Kapitalbehovet är stort och skrämmande. Vi vet att bakom varje arbetare i dag står ett kapital på 200 000 kronor i maskiner och inventarier, och vi vet att det utnyttjas till ungefär 20 procent om året. Detta har gjort att man börjat diskutera den kontinuerliga driften. Så kapitalbehovet är en oerhört viktig fråga.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag skall med talmanens tillåtelse anlägga snarast riksdagspsykologiska eller ännu bättre partipsykologiska aspekter på detta problem.

Herr Gustavsson i Alvesta ställde en mycket intressant fråga. Jag antecknade ungefär vad han sade. Han yttrade att det skulle ha varit intressant, om denna motion behandlats redan under vårriksdagen; då skulle herr Ringaby nog inte yrkat bifall till Axel Emanuel Anderssons motion. Det är en mycket intressant fråga detta. Men det finns en som är nästan lika intressant, nämligen om man vänder på resonemanget och ställer sig den teoretiska frågan huruvida herr Gustavsson i Alvesta, för den händelse motionen kommit före i kammaren redan under vårriksdagen, då inte skulle ha röstat för bifall till sin partikamrats motion?

Både herr Gustavsson i Alvesta och herr Bengtsson i Varberg och även andra talare här har, när de vidrört det s. k. utspel som gjorts i Östersund i somras, anslagit en alldeles särskilt makaber ton. Herr Ohlin var inne på hur plötsligt högern gjort det ena och det andra. Jag har svårt att förstå att det är något gallet i att komma med ett förslag plötsligt. Jag skall inte gå in på om detta s. k. utspel var opsykologiskt och om det var framfört i oriktig form eller inte. Det är möjligt att det var det. Men jag vill framhålla, att det vore skada om riksdagen i sina ställningstaganden i

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

alltför stor utsträckning låte sig ledas mera av psykologiska än av sakliga skäl.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall hjälpa herr Dickson i hans psykologiska spekulationer och säga, att min inställning i denna fråga inte hade ändrats även om motionen hade kommit upp till behandling under vårriksdagen. Jag kan avslöja att jag blev erbjuden att skriva under den här i andra kammaren men inte gjorde det.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Det är en gammal etikettfråga som jag aldrig riktigt har fått löst, nämligen huruvida jag skall svara herr Ohlin i sådana här sammanhang eller inte. Jag har en känsla av att vilket jag än gör är det fel. Svarar jag honom så är det fel, och svarar jag honom inte så är det också fel. Jag skall emellertid den här gången försöka att välja den första av de båda felaktiga metoderna, eftersom det tydligen inte finns någon metod som inte är felaktig, och svara honom med några ord. Men jag skall inte ta upp vad han sade i sina inledande och avslutande ord till vare sig karakteristik eller diskussion, utan jag skall nöja mig med att ta upp ett par av de sakfrågor herr Ohlin berörde. Jag tror det är ganska viktigt, oavsett samarbetsförhållandena, att man kan diskutera sakfrågor i relativt lugn ton och utan att det behöver betyda någon definitiv osämja.

Jag tror att hela resonemanget om diskussionsläget 1958/59 har mycket liten tillämpning i dag. Genom ATP-beslutet 1959 skapades nämligen ett nytt läge, och vi inom högerpartiet har ju mer än de flesta blivit påmind om att man skall finna sig i att det här har skapats ett nytt läge. Och det måste ju vara ett nytt läge, när exempelvis representanter för centerpartiet här så iv-

rigt framhåller att man inte får rubba ATP-systemet, som de så hårt kritiserat tidigare. Om man ser saken på det sättet, är det klart att man måste diskutera hela frågan om pensionerna, kapitalbildningen och allt vad därmed sammanhänger utifrån det nya läge, som har uppkommit sedan pensionssystemet blev godtaget. Det är i det sammanhanget fullständigt likgiltigt om man kan säga: »Vi var då inne på en annan linje i huvudfrågan.» Vad jag tycker man har anledning att kräva är att de argument man använder är konsekventa för varje läge. Däremot är det klart att man måste utgå från att situationen är en annan än vad den var tidigare.

Det system som vi har i ATP är ju egentligen olikt alla försäkringssystem som man har haft tidigare. Det är nämligen ett system uppbyggt enligt fördelningsprincipen, vilket betyder att man till skillnad från vad man har i andra pensionssystem och andra försäkringssystem över huvud taget inte låter de inbetalda avgifterna ha någon avgörande betydelse för vilka förmåner som utgår. Jag skall här tillåta mig ett citat från en socialdemokratisk ledamot av pensionsberedningen och utskottet, som jag tycker bör vara ganska vittnesgill när det gäller vad systemet innebär, nämligen herr Kellgren, som sade i den debatt där det definitiva beslutet fattades: »Observera att det inte finns något absolut samband mellan avgifter och förmåner enligt det pensionssystem vi går att besluta om. Det anser jag vara en fördel, ty därigenom har man fått den nödvändiga valfriheten att göra de modifikationer som framtiden kommer att göra önskvärda.»

Om systemet har den karaktär som framgår av detta uttalande kan jag inte finna annat än att det är riktigt och rimligt att man hela tiden diskuterar vilka modifikationer som utvecklingen har gjort önskvärda och framför förslag till sådana modifikationer — gärna

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

för mig »plötsligt», om herr Ohlin tycker det är roligt att begagna det uttrycket, men i varje fall när man finner att det är lämpligt att en sådan modifikation görs aktuell.

Jag vill i likhet med herr Ringaby säga att den enda väsentliga invändningen här gäller frågan om kapitalbildningen. Det är därför också mycket naturligt att det var den frågan som herr Ohlin ägnade större delen av sitt anförande. Det är i dag den väsentliga frågan. På ett par punkter skulle jag i den delen vilja ta upp hans resonemang för granskning.

Herr Ohlin sade att den första återverkan av ett genomförande av detta förslag skulle bli skattehöjningar för att åstadkomma ett ökat budgetöverskott. I så fall är det ju mycket liten skillnad, om det skulle vara en återverkan, mellan denna återverkan och användning av skattehöjning för att betala en pensionsförbättring. Både i det ena och det andra fallet blir ju resultatet en skattehöjning med all den inverkan som en skattehöjning kan ha på sparandet. Skillnaden mellan herr Ohlins uppfattning och min är nog ändå en annan. Jag tror nämligen inte att sammanhanget är sådant som herr Ohlin säger, att det behöver bli en skattehöjning för att åstadkomma ett ökat budgetöverskott om man genomför denna förändring. Det är helt enkelt så — och här är det en klar meningsskiljaktighet mellan oss som jag skulle vilja hänföra till sådana meningsskiljaktigheter som kan finnas mellan hyggligt folk — att jag har en mycket större tilltro till det enskilda sparandet, till möjligheterna att åstadkomma ett väsentligt ökat enskilt sparande. Från mina utgångspunkter — jag säger uttryckligen från *mina* utgångspunkter för att ingen skall uppfatta det som en beskyllning mot herr Ohlin — skulle det vara ren defatism att säga: »Nej, vi kan inte öka det enskilda sparandet, och därför skall vi acceptera ett tvångsspa-

rande av denna mycket stora omfattning.»

Jag vill här citera några ord, som jag har citerat i annat sammanhang, men för att ingen skall bli ledsen skall jag denna gång inte ange upphovsmannen. Jag säger alltså bara: »Vi vill ha ett mera utbrett personligt ägande, och därför vill vi också främja det personliga sparandet.»

Detta är vår bestämda uppfattning — och den är synnerligen väsentlig för oss.

Denna fråga måste också ses mot bakgrunden av det yttrande som finansminister Sträng fällde på den socialdemokratiska partikongressen. Han åberopade där direkt fondbildningen inom ATP som ett skäl för att avstå från socialisering av bank- och försäkringsväsendet, eftersom man uppnådde samma resultat på andra vägar.

Från mina utgångspunkter är det en alldeles avgörande skillnad mellan offentligt tvångssparande å ena och enskilt sparande å andra sidan. Jag kan aldrig godta den uppfattningen, att ett offentligt tvångssparande är lika bra som ett enskilt sparande och att vi skall fränsäga oss chanserna och möjligheterna att åstadkomma en ökning av det enskilda sparandet. Ger vi upp på den punkten, så tvingas vi också att av samhällsekonomiska skäl godta ett offentligt tvångssparande av denna mycket stora omfattning.

Nu säger herr Ohlin — och det har han alldeles rätt i — att man aldrig kan undvara ett betydande sparande i samband med ålderstrygghetens ordnande. Jag är helt överens med honom på den punkten. Men som han själv mycket riktigt sade i senare delen av sitt anförande, så är problemet hur stor *del* av sparandet som behöver vara direkt anknutet till ålderstrygghetens ordnande. Den frågan är inte lätt att besvara. Herr Ohlin drog upp det ena momentet, nämligen det att en avgörande omständighet är hur stort det totala spa-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

rande är som man behöver och ser efter om det nuvarande sparandet är tillräckligt stort eller inte. Det är det ena momentet, det är alldeles riktigt. Men jag menar att det också finns ett annat moment, som är fullt ut lika väsentligt, nämligen i hur hög grad, i hur stor utsträckning och med vilka medel man kan främja det enskilda sparandet på andra områden, så att det blir tillräcklig ersättning för den minskning som inträder i det offentliga tvångssparandet.

Där är vi tillbaka till den grundläggande meningsskiljaktigheten. Jag tror nämligen på möjligheterna att starkt öka det enskilda sparandet, och jag anser att erfarenheterna från försöken att genom särskilda åtgärder på beskattningens område öka det enskilda sparandet tyder på att vi där kan komma ganska långt.

Herr talman! Jag har tagit upp dessa frågor i anledning av herr Ohlins anförande, och jag vill nu bara avslutningsvis säga, att jag tror att vänskapen ibland främjas mera av en uppriktig diskussion än av tystnad. Därför har jag i detta fall valt att svara herr Ohlin, i full vetskap om att våra personliga vänner och gemensamma politiska motståndare på den andra kanten kommer att hovera sig över denna »strid» inom »oppositionen».

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske synd att här gå emellan när herr Heckscher och herr Ohlin försöker fördjupa sin vänskap, men det var en passus i herr Heckschers anförande som jag gärna vill ta upp, nämligen den där han citerade herr Kellgren. Självfallet kan herr Kellgren förklara och försvara sig själv, men vad han sade anser jag ge uttryck för vad vi alla anser, nämligen att ATP-systemet är uppbyggt så att det där inte råder något direkt samband mellan avgifter och pensionsförmåner, och där-

för kan det finnas utrymme för modifierationer. Men däri skall inte inläggas att det finns möjligheter att ge retroaktiva pensioner åt människor som aldrig har kommit med i systemet!

Jag kan ge herr Heckscher en liten provkarta på vad det är för modifierationer som kan tänkas. Då vill jag fästa uppmärksamheten på att pensionsförsäkringskommittén håller på att utreda sådana frågor som införande av änklingspensioner inom ATP, pensioner åt fränskilda kvinnor — måhända också fränskilda män — samt pensioner åt dem som invalidiserats i unga år och därför inte har hunnit intjäna någon pensionsgrundande inkomst att tala om. Det är den typen av modifierationer som det finns gott utrymme för.

Slutligen hade herr Dickson ordet för att anlägga några riksdagspolitiska aspekter på denna debatt, och han gjorde gällande att när jag beskrev kommunismotionen i våras och antydde att högern hade möjligheter att starta sitt utspel då, så använde jag ett makabert tonfall. Jag har bett mina vänner tala om vad det ordet verkligen innebär, och de har sagt att det betyder hemskt, ohyggligt och pinsamt. Det var inte min avsikt att använda ett sådant tonfall — men det var nog saken som var pinsam och inte tonfallet.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Den sistnämnda beskrivningen skall jag inte ge mig in på att diskutera. Jag begärde denna replik uteslutande för att säga en sak. Jag tyckte att det är litet märkligt att herr Bengtsson sade, att man visst kan få göra modifierationer men inte vilka modifierationer man vill. Det är han som bestämmer vilka modifierationer man har lov att diskutera över huvud taget och vilka man inte får ta upp. Det är omoraliskt — det sades visserligen inte av herr Bengtsson men av statsministern under remissdebatten — att föreslå några andra modifierationer än dem som so-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

cialdemokraterna förordar eller sådana som pensionsförsäkringskommittén håller på att utreda.

Med all respekt för herr Bengtsson — och herr Bengtsson vet att min respekt för honom är mycket stor — vill jag dock förbehålla mig min tanke- och yttrandefrihet när det gäller valet av de modifikationer, som jag för min del och mina partivänner kan vilja aktualisera i debatten.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Ringaby sade att högern i maj framförde ett eget förslag i fråga om en årlig höjning av folkpensionen. Detta egna förslag skiljde sig inte på något sätt från mittenpartiernas förslag. Jag förstår att det är kvintessensen i högerns statskonst när det gäller att betona sina egna ansträngningar att få till stånd ett gott samarbete inom oppositionen att man, även när högerns förslag inte skiljer sig från mittenpartiernas förslag, går fram efter en egen linje.

Herr Ringaby sade att vi har ont om kapital men att man exempelvis kan införa kontinuerlig drift i större utsträckning, så att näringslivets realkapital bättre utnyttjas. Ja, det kan man göra. Men jag undrar om herr Ringaby menar att man, med än så goda krafters hjälp, skulle kunna åstadkomma en så snabb ökning av den kontinuerliga driften i det svenska näringslivet, att kapitalknappheten i Sverige kan avhjälpas det närmaste året?

Alla anser väl att det härvidlag blir fråga om en ganska långsam utveckling. En ökning av den kontinuerliga driften kan inte på något sätt lösa dessa problem för de närmaste åren. Men om herr Ringaby kan åstadkomma en förändring av läget genom införandet av kontinuerlig drift i stor utsträckning, kommer vi i en ny situation och då kan han komma tillbaka och diskutera med oss i denna fråga.

Herr Dickson sade att en plötslig

ståndpunktsändring inte är något egendomligt. Nej, men om ett parti år efter år intagit en viss hållning i pensionsfrågorna och ännu så sent som i maj detta år vidhöll denna men sedan i juni svänger helt om, är allmänheten naturligtvis ganska intresserad av att få veta vad det är som gjort, att partiet plötsligt kommit underfund med att alla de ståndpunkter det tidigare intagit varit felaktiga.

Denna redovisning har uteblivit och det är därför som vi inte riktigt vet vad det är som förorsakat den plötsliga omsvängningen.

Till herr Heckscher vill jag säga, att jag till fullo instämmer i hans åsikt att man kan diskutera sakfrågor av detta slag utan någon som helst osämja. Jag tycker att det är synnerligen omotiverat att framställa varje diskussion mellan oppositionspartierna som helt onödiga gräl. Det är bara en ovana som spritt sig på en del håll inom tidningspressen — dock inte på alla håll, är jag glad att kunna framhålla. Inom tre olika partier kan det givetvis förekomma olika meningar i en viktig sakfråga och skillnaderna behöver redovisas.

Spörsmålet gäller självfallet inte om högern skulle svara på det som jag sade, utan det är fråga om att det från högerhåll lagts upp en aktion, vilken jag i någon mån har besvarat. Dessutom är orsaken till hela frågan ett initiativ från högerhåll, om vilket man visste att det skulle framkalla motsättningar inom oppositionen. Det gäller inte så mycket vad som sagts i en enskild debatt utan det är fråga om ett politiskt initiativ av denna karaktär, vilket tagits utan något försök till kontakt med andra oppositionspartier.

Nu säger herr Heckscher att man kommit i ett nytt läge, annorlunda i förhållande till det, som rådde för fem till sex år sedan, och att man i ett nytt läge kan tillämpa samma tänkesätt men komma till nya slutsatser. Javisst, men om situationen när det gäller kapitalknapp-

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

heten snarast har skärpts, måste ett fasthållande vid högerpartiets och vårt partis gemensamma önskan om en riklig kapitaltillförsel för att få till stånd en snabb utveckling av näringslivet och en stark höjning av levnadsstandarden leda till att man ännu mer än tidigare behöver en stor kapitalbildning för att få en lösning på våra ekonomisk-politiska problem. Och då har man ingen extra kassa att ta från, som herr Ringaby tycktes föreställa sig, utan man måste handla under knapphetens kalla stjärna. Frågan blir alltså: Om vi inte har för mycket kapital, är det angeläget att öka kapitalbildningen och inte minska den.

Herr Heckscher säger att vi nu fått ett fördelningssystem. Ja, det är riktigt att en och annan velat göra gällande att så är fallet. Men det faktum som experterna många gånger redovisar är att vi fått en kombination av ett fördelningssystem och ett premiereservsystem. Den mycket stora kapitalbildning som ATP-systemet innefattar finns inte i ett rent fördelningssystem.

Man kan alltså inte motivera en omsvängning av vår ekonomiska politik genom att åsätta systemet en annan namnstämpel än den man för några år sedan använde. Namnstämpeln ändrar ingenting — det är realiteterna i fråga om kapitalbildning och annat som det gäller.

Herr Heckscher har alltså rätt i att det är en kapitalbildningsfråga. Han säger vidare att jag skulle förutse skattehöjningar om högerförslaget — mot förmodan — kunde realiseras. Men det blir ju skattehöjningar i bägge fallen, hävdar herr Heckscher. Utan att närmare ingå på hans tankegång vill jag säga att jag inte tycker det är någon fördel att föra en sådan politik att regeringen anser sig tvungen — och förmodligen lyckas i riksdagen — att genomföra skattehöjningar som sätter stora belopp under herr Strängs direkta kontroll. Jag tycker det är bättre med ett pensionssystem

där man kan ha vissa förhoppningar om att fondförvaltningen blir i rätt betydande grad avpolitiserad; att avpolitiserade den så mycket som möjligt är ett önskemål.

Men den springande punkten är: Kan man snabbt öka det enskilda sparandet? Vi menar att det är nödvändigt att genom en sådan ökning kompensera tvångssparande via budgeten, men man skall inte tro att det blir jättebelopp relativt snabbt. Herr Heckscher är mer optimistisk.

Till detta vill jag bara säga, att det är något av det mest iögonenfallande att varken herr Heckscher eller hans vänner lagt fram något närmare utarbetat förslag som skulle kunna åstadkomma denna väldiga ökning av det enskilda sparandet vilken skulle kunna kompensera både lägre avgifter än vad som eljest planerats och ökade utgifter för fonderna. Tidigare har vi här i kammaren diskuterat möjligheterna att öka det enskilda sparandet i mera begränsad mån, och både herr Heckscher och jag har därvid mött viss skepsis på olika håll. Och att man verkligen skulle kunna öka det enskilda sparandet mångdubbelt mer än vad som i dessa diskussioner förutsatts tarvar åtminstone ett försök till motivering för att förslaget skall kunna anses realistiskt. Men denna motivering har till 100 procent uteblivit. Från juni månad fram till nu har vi inte fått någon närmare redovisning av vilka nya stora grepp som skulle kunna ge denna väldiga ökning av det enskilda sparandet.

Jag har under de månader som gått frågat en hel del människor inom näringslivet vad de tror om saken. Jag har också frågat om dessa människor i sin tur träffat några näringsidkare eller bankmän som tror att det skulle bli en sådan väldig ökning av sparandet om man gick till väga på det föreslagna sättet. I regel har jag fått till svar från dessa näringsidkare att de inte tror och inte träffat någon som tror på en dylik

Höjning av den allmänna tjänstepensionen för vissa åldersgrupper

ökning. Endast en sade sig verkligen ha träffat en näringsidkare som trodde att det skulle vara möjligt att få till stånd ökningen. Övriga var eniga i sin skepsis.

Jag är den förste att beklaga att man inte kan få en så väldig ökning av det enskilda sparandet. Den ökning som kan uppnås bör vi emellertid sträva efter, och därvidlag har högern och folkpartiet arbetat tillsammans under rätt många år. Jag hoppas att vi skall kunna göra det även i fortsättningen, när det gäller direktiven för den ekonomiska politiken, och att vi skall kunna fortsätta att verka för en ökning av det enskilda sparandet. Det är inte bara fråga om kvantiteten — det är också fråga om var sparandet finns tillgängligt. Det bör finnas decentraliserat hos enskilda företagare och inte bara vara kapital som man måste låna.

Slutsatsen blir, herr talman, att man kan öka det enskilda sparandet något, och det bör man försöka göra. Denna ökning tror vi emellertid behövs för ökat bostadsbyggande och för att trygga näringslivets utveckling i den takt som är önskvärd. Någon hållbar motivering finns sålunda enligt vår mening inte för att man snabbt skulle minska sparandet på ett annat håll. Misstar vi oss härvidlag kommer erfarenheterna att visa detta. Men tyvärr är dagens läge sådant att det finns anledning tro att bedömningen är riktig.

Men saken har också en annan sida: Kan vi räkna med högerpartiets stöd på två punkter — när det gäller en någorlunda snabb förbättring av folkpensionen och när det gäller att göra allvarliga ansträngningar att få fram konkreta förslag rörande den decentralisering av ATP-fondernas administration som kan minska riskerna för en onödig finansiell maktkoncentration. Allt stöd kommer att behövas på dessa båda punkter, inte minst på den sistnämnda. Sedan det blivit så mycken strid om saken kan det nämligen befaras att den välvilja minskat som riksdagens socialde-

mokratiska ledamöter visade i maj 1963 när de biträdde mittenpartiernas motion om en utredning i frågan. Jag hoppas det skall visa sig att mina farhågor är ogrundade och att man från alla demokratiska partiers sida skall vara med om att utreda frågan om en sådan administration av ATP-fonderna att de blir så nyttiga som möjligt för det svenska folkhushållet och en maktkoncentration undviks. Att maktkoncentrationen kan bli stor tycks man även inom regeringspartiet någon gång få kännning av — det framgår inte minst vid små privata samtal med finansministern om en eller annan kommunal lånefråga o. d.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Svaret på de två frågor som herr Ohlin ställde till mig är ja.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ringaby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Hübinette och Ringaby.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ringaby begärde emellertid röst-

Återväxtåtgärder inom skogsbruket

räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 179 ja och 28 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Återväxtåtgärder inom skogsbruket

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner angående återväxtåtgärder inom skogsbruket.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **ESKILSSON** (s):

Herr talman! Det är inte min avsikt att ta upp någon debatt med anledning av jordbruksutskottets behandling av motionerna I: 234 och II: 168.

Motionerna har varit remitterade till domänstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan och Sveriges skogsägares riksförbund. Samtliga remissinstanser med undantag för Sveriges skogsägares riksförbund är ense med oss motionärer om nödvändigheten av en effektivisering av de skogliga återväxtåtgärderna, och ingen ställer sig avvisande till förslaget om införandet av en kulturavgift, d. v. s. en avgift för reproduktionsåtgärder.

Sveriges skogsägares riksförbund har emellertid att döma av utlåtandet inte anfört någon direkt avvikande mening men avslutar sitt resonemang med den egendomliga motiveringen att det inte finns några som helst godtagbara skäl för vare sig tidsbestämning av återväxtåtgärderna eller införandet av en kulturavgift.

Samtliga remissvar utmynnar i att de i motionerna föreslagna åtgärderna är välmotiverade, och remissinstanserna hoppas att 1962 års jordbruksutredning skall kunna komma till rätta med dessa problem.

Jordbruksutskottet anser att återväxtåtgärderna särskilt i Värmland är mindre tillfredsställande och understryker nödvändigheten av att skogsstyrelsen och vederbörande skogsvårdsstyrelse inom skälig tid vidtar erforderliga åtgärder.

Jag vill inom parentes framhålla att påståendet att vi motionärer skulle ha framhållit Värmland som särpräglat är felaktigt. I motionerna påpekas att de skogliga förhållandena i Värmland är komplicerade med goda marker och god tillväxt i den sydligare delen och motsatsen i den norra. Vi har vidare hävdat att de värmländska förhållandena torde kunna betraktas som ett riksmedeltal.

Utskottet förutsätter — i själva klämman — att frågan om införandet av kulturavgifter kommer att behandlas av den pågående skogsbruksutredningen och hemställer därför att riksdagen måtte lämna motionerna I: 234 och II: 168 utan åtgärd.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om att norrmännen sedan många år tillbaka har infört såväl kultur- som investeringsavgift för att på ett smidigt sätt kunna trygga återväxtåtgärder i skogen.

Att motioner avstyrks är en ganska vanlig företeelse. I detta fall får vi motionärer trösta oss med jordbruksutskottets positiva inställning och att frågan om de föreslagna åtgärderna enligt remissinstansernas uppgifter redan före motionernas slutbehandling i utskottet upptagits till behandling.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr **TÅGMARK** (cp):

Herr talman! Jag skulle ha en del att erinra mot vad herr Eskilsson här har anfört, men det är nog klokare att vi klarar upp våra värmländska mellanhavanden på hemmaplan och undviker att spela Jan Ersa och Per Persa här.

Låt mig bara säga att vad som ur skogsägarsynpunkt är anmärkningsvärt i denna återväxttaxering är att

skogsstyrelsen såvitt jag kan se inte på något sätt låtit förstå att den känner till att det finns en ny kollektiv samarbetsform inom skogsbruket som heter skogsbruksområde. I skogsbruksområden som inte varit i gång särskilt länge följs återverkningarna upp med kulturåtgärder och man får samma kontroll som om man hade kontroll från skogsvårdsstyrelsernas sida.

Skogsstyrelsen anför att stämplingarna i skogsvårdsstyrelsernas regi har gått ner. Det är alldeles givet att de gör det därför att om skogsbruksområdena anställer utbildat folk — som ofta kommer från skogsvårdsstyrelsen — är det självklart att de också sköter stämplingarna.

Om denna motion hade väckts någon gång innan skogsbruksområdena kommit till eller åtminstone innan de hade visat sig utgöra en framkomlig väg hade det varit mindre att diskutera om. Jag vill emellertid inte gå in på detta utan vill bara konstatera att motionärerna och jag säkerligen har samma uppfattning om att skogsproduktion och skogsvården skall vara så fullgoda som möjligt. Det vi diskuterar är bara medlen.

Jag vill emellertid yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs vart för sig

jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av vissa maskiner m. m. åt domänverkets skogsarbetare; och

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig riksbyrå för konstutställningsverksamheten.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 20

Interpellation ang. planerna beträffande beredskapsarbeten under den kommande vintern

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVANBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Enligt vissa uppgifter i pressen synes arbetsmarknadsstyrelsen ha beslutat viss ändring i sina planer beträffande beredskapsarbeten under den kommande vintern. Meningen synes vara att man skall minska vägarbetenas andel av beredskapsarbetena och i stället söka få fram mindre kostnadskrävande arbeten.

Helt naturligt måste det nuvarande konjunkturläget få återverkningar på arbetsmarknadspolitiken och beredskapsarbetena i stort. Vi kan dock icke blunda för att det särskilt i landets norra delar även i detta konjunkturläge finns ett framträdande behov av sysselsättningsskapande åtgärder. I all synnerhet är läget besvärligt för äldre lokalt bunden arbetskraft och arbetslösheten är nu synnerligen besvärande. Av allt att döma synes behovet av beredskapsarbeten särskilt för dessa kategorier bli minst lika stort kommande vinter som under förra vintern.

Uppgifterna i pressen har väckt stor oro bland många som icke kan finna sysselsättning i hemortens öppna arbetsmarknad och som av olika skäl inte heller kan övergå till arbeten i andra delar av landet. Det är därför angeläget att ett klarläggande besked lämnas rörande planerna beträffande beredskapsarbetenas omfattning och inriktning under den kommande vintern. Med stöd av ovanstående anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

Hur bedömer statsrådet behovet av åtgärder för att biträda arbetslösa under kommande vintern?

Vilka åtgärder planeras för att bereda sysselsättning för dem som icke kan er-

Interpellation ang. tillgodoräknande i tjänstepensionshänseende av tjänstgöring i offentlig tjänst i annat nordiskt land

hålla arbete på den öppna arbetsmarknaden?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Interpellation ang. tillgodoräknande i tjänstepensionshänseende av tjänstgöring i offentlig tjänst i annat nordiskt land

Ordet lämnades på begäran till

Herr BRACONIER (h), som yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har man med glädje kunnat konstatera, att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden blivit en allt större realitet. För närvarande gäller den emellertid i stort sett endast löntagare i enskild tjänst. Att införa en fri marknad även inom den offentliga tjänsten har nämligen stött på flera svårigheter. Ett av de hinder, som i praktiken visat sig svårast att övervinna, sammanhänger med pensionsspörsmålet. En tjänsteman, som i ett land förvärvat sådan anställning, att han börjat intjäna rätt till pension, är ovillig att taga anställning hos myndighet i annat nordiskt land, om han inte får garanti för att han i det nya landet får tillgodoräkna vad han kan ha intjänat av tid för pension i sin anställning i det förra landet. Några regler, som ger sådan garanti, föreligger inte.

Frågan har varit föremål för betydande intresse inom Nordiska rådet. År 1957 rekommenderade rådet regeringarna att undersöka förutsättningarna för att införa en ordning, enligt vilken offentlig tjänst i ett land kan jämföras med tjänst i annat nordiskt land, vad angår rätten till pension. Av regeringarnas meddelanden i anledning av rekommendationen framgick emellertid, att möjligheterna att generellt medge tillgodoräknande av offentlig tjänstgöring i annat nordiskt land hindras av att inte alla offentligt anställda erhåller sin pension genom vederbörande lands

statliga pensionsordning. Det föreligger inte heller inom varje land någon utbyggd samordning mellan den statliga pensionsordningen och andra förekommande pensionskassor för anställda i offentlig tjänst.

Mot bakgrund härav fann Nordiska rådet det realistiskt att stegvis sträva mot en lösning av frågan, varvid det första steget lämpligen borde vara en samordning begränsad till arbetstagare, som åtnjuter pensionsrätt enligt den statliga pensionsordningen i varje land. Vid sessionen år 1963 antog rådet sålunda följande rekommendation (rek. nr 26/1963):

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att låta utarbeta samt antaga en överenskommelse mellan länderna, enligt vilken en i offentlig tjänst anställd och till den statliga pensionsordningen anknuten arbetstagare berättigas att i pensionshänseende tillgodoräkna anställningstid, som enligt annat nordiskt lands statliga pensionssystem berättigar till pension.

Frågan är av stor betydelse särskilt för den akademiska arbetsmarknaden. En verklig frihet att söka anställning vid alla nordiska högre läroanstalter för universitetslärare kan ej existera förrän pensionsfrågan lösts.

Sverige är koordinerande land för denna rekommendations genomförande. I avvaktan på ett svenskt initiativ har intet åtgjorts i grannländerna. Inom civildepartementet lär vissa undersökningar ha påbörjats.

Saken har nu sysselsatt Nordiska rådet i åtta år utan att några reella framsteg uppnåtts.

Mot bakgrund av det ovan anförda får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande interpellation:

När beräknas en ordning, enligt vilken tjänstgöring i offentlig tjänst i ett nordiskt land får tillgodoräknas för

tjänstepension även i ett annat nordiskt land, kunna träda i kraft?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 179, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning; och

från jordbruksutskottet:

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i visst fall från betalningsskyldighet till kronan.

§ 23

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr

1100, av herrar *Hermansson* och *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65.

Denna motion bordlades.

§ 24

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Larsson* i Borrby till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att stärka trafiksäkerheten inom inrikesflyget.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.46.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 26 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande november.

§ 2

Svar på fråga ang. tidpunkten för fram-
läggande av proposition om ersättning
åt polisman för vissa skador

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr
statsrådet *JOHANSSON*, som yttrade:

Herr talman! Fru Gunne har frågat
mig, när den proposition om ersättning

åt polisman för vissa skador som om-
nämnts i propositionsförteckning till
årets riksdag kommer att läggas fram.
Till svar på frågan får jag meddela, att
förslag i ärendet remitterats till lag-
rådet den 16 oktober i år och att pro-
position beräknas kunna framläggas
vid riksdagens början nästa år.

Vidare anförde

Fru *GUNNE* (h):

Herr talman! Jag hade hoppats att få
vara med om slutbehandlingen av en
fråga, om vilken jag och några kamra-

Svar på fråga ang. utlänningskommissionens verksamhet

ter tillsammans motionerade 1958 på förekommen anledning, nämligen om ersättning för kroppsskada som genom brottslig gärning åsamkats polisman i tjänsteutövning.

Under årens lopp har jag utan att interpellera eller framställa någon enkel fråga hållit ett öga på ärendets väg genom olika utredningsorgan. Helt nyligen förstod jag emellertid till min besvikelse att den proposition som aviserats till årets riksdag skulle komma att frysa inne, och det var därför jag frågade.

Nu gläder jag mig åt det svar jag har fått på min fråga, nämligen att propositionen kommer att föreläggas nästa års riksdag vid dess början. Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få uttala ett varmt tack för det besked som jag sålunda har erhållit.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. utlänningskommissionens verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hagberg har frågat, när förslag kommer att framläggas i syfte att avveckla utlänningskommissionen eller ändra dess instruktioner så att nuvarande praxis i fråga om behandling av utlänning avskaffas.

Såväl organisationen av den centrala handläggningen av utlänningsärenden som utlänningslagstiftningen är f. n. föremål för utredning av särskilda sakkunniga, den s. k. utlänningsutredningen. I organisationsfrågan kan förslag från utredningen väntas under 1965. Jag kommer att se till att förslaget blir föremål för skyndsammast möjliga behandling.

Därutöver bör snabba åtgärder kunna vidtas för att hjälpa utlänningarna att tillvarata sina rättigheter. För detta än-

damål kommer utlänningsutredningen inom de närmaste dagarna att avlämna förslag till upplysningsskrift rörande utlänningarnas ställning i vårt land.

Vidare anförde

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag tackar inrikesminister Johansson för svaret på min enkla fråga. Jag tackar också alldeles särskilt för det positiva innehållet i detta svar.

Det finns väl ingen svensk institution som varit så skandalomsusad som utlänningskommissionen, och det finns väl heller ingen som så ofta har retat upp den allmänna opinionen i vårt land. Förhållandena inom verket har varit föremål för utredning år 1950, de är föremål för en ny utredning för närvarande och på grundval av denna utredning har vi ett förslag att vänta, kanske redan nästa år.

Jag skall inte ta upp tiden med att erinra om alla de anledningar till missnöjesopinioner som har förelegat under de gångna åren; jag vill bara framhålla, att antagligen bara en mindre del av dem är kända vid den handläggning av ärendena som har skett. Många människor har vägrats att komma till vårt land, många människor har skickats ut ur landet, i något fall kanske till en säker död.

Det behövs, herr talman, nya personella resurser, det behövs nya instruktioner och det behövs en ny anda när det gäller behandlingen av utlänningar som vill leva i Sverige. Jag är därför särskilt glad över vad inrikesminister Johansson här säger om de snabba åtgärder som nu skall vidtagas för att underlätta för utlänningar i Sverige att tillvarata sina intressen. Jag tror att den principen bör införas, att utlänningar skall ha samma rättsliga status som vi för egen del anser självklar för oss och våra medmänniskor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har i en interpellation frågat, om jag avser att vidta åtgärder för att få till stånd en mer enhetlig bedömning av vanförheten vid beslut rörande vårdbidrag för svårt handikappade barn.

Fröken Elmén har ställt en enkel fråga, om jag vill medverka till en omedelbar översyn av de tillämpningsföreskrifter som gäller för vårdbidragen.

Det vårdbidrag om f. n. 2 500 kronor per år, som infördes den 1 juli i år, är en förmån inom den allmänna försäkringen för en kategori handikappade barn, vilkas situation kännetecknas av att de behöver betydligt mer tillsyn och vård än friska barn. Ingen åtskillnad har gjorts mellan olika slag av handikapp, och bidrag utgår alltså vid psykiska handikapp likaväl som vid fysiska, vid förvärvade likaväl som vid medfödda.

Under förarbetena till lagstiftningen stod det klart att det inte var möjligt att i lagtext närmare avgränsa kretsen av bidragsberättigade. I lagen angavs därför endast de grundläggande villkoren för rätt till bidrag, och det överläts i övrigt åt de tillämpande organen att utstaka gränserna.

Såsom förutsattes vid lagreglernas tillkomst har riks försäkringsverket efter samråd med medicinalstyrelsen utarbetat anvisningar för handläggningen av bidragsärenden i försäkringskassornas pensionsdelegationer. För att redan från början skapa förutsättningar för en såvitt möjligt enhetlig praxis har riks försäkringsverket dessutom före den nya lagstiftningens ikraftträdande anordnat en informationskonferens för cheferna för försäkringskassornas pen-

sionsavdelningar och för pensionsföredragandena i kassorna.

En garanti för likformighet i rättstillämpningen ligger också i möjligheten för pensionsdelegationerna att i tveksamma fall underställa riks försäkringsverket sina avgöranden. Riks försäkringsverkets beslut kan i sin tur underställas försäkringsdomstolen. För en enskild part som är missnöjd med ett underordnat organs beslut står på vanligt sätt besvärsvägen öppen.

I den allmänna debatten har förekommit kritik mot riks försäkringsverkets anvisningar. I anslutning härtill vill jag erinra om att vårdbidraget inte är — och naturligtvis inte kan vara — en ersättning för det lidande som ett svårt handikapp innebär för barnet och föräldrarna. Det avgörande för rätten till bidrag är barnets behov av tillsyn och vård. Det grundläggande stadgandet i 9 kap. 3 § lagen om allmän försäkring anger, att barnet skall vara i behov av särskild tillsyn och vård för avsevärd tid och i avsevärd omfattning. Bestämelsen överensstämmer med propositionsförslaget, och riksdagen gjorde ingen invändning mot detta. Däremot begärde riksdagen utredning rörande halva vårdbidrag m. m. Pensionsförsäkringskommittén har fått i uppdrag att utreda de frågor som riksdagen begärt utredning om.

Jag skall inte här gå in på de normer för bedömningen av olika typfall som riks försäkringsverket uppställt i sina anvisningar. Jag vill dock understryka, att anvisningarna inte träder i stället för lagen, utan är ett hjälpmedel för tolkningen av denna. Bedömningen måste ske med hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet.

Lagstiftningen om vårdbidrag är så ny, att någon egentlig rättspraxis inte hunnit utbildas. I pensionsdelegationerna har avgjorts omkring tusentalet ärenden. Av dessa hade till och med oktober ett 60-tal förts upp till riks försäkringsverket. Av dessa ärenden var det endast 18 som kommit till verket på

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

grund av att enskilda överklagat beslut av en pensionsdelegation. Varken riksförsäkringsverket eller försäkringsdomstolen har ännu tagit ställning i något ärende om vårdbidrag.

Redan när förslaget om vårdbidrag framlades för riksdagen i våras räknade jag med att reglerna om bidraget, som är en förmån av ny och oprövad typ, skulle behöva överses sedan någon tid gått och vissa erfarenheter samlats. En översyn kan också bli aktuell i anslutning till de frågor om vårdbidragets konstruktion, vilka f. n. utredes av pensionsförsäkringskommittén.

Enligt vad jag inhämtat har riksförsäkringsverket haft kontakt med företrädare för handikapporganisationer. I den mån dessa kontakter eller erfarenheter från den praktiska tillämpningen av lagstiftningen ger anledning därtill avser verket att göra erforderliga jämkningar i anvisningarna till försäkringskassornas pensionsdelegationer. Jag kommer att följa utvecklingen på området med största uppmärksamhet.

Herr talman! Sedan interpellationssvaret skrevs har jag, för några timmar sedan, fått ytterligare några aktuella uppgifter beträffande antalet till riksförsäkringsverket anmälda fall, som jag kan återkomma till.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Låt mig först framföra ett tack till socialministern för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att man, endast någon månad efter det vårdbidraget införts, har funnit att tillämpningsföreskrifterna är så utformade, att de bör omprövas. Enligt statsrådet kan en sådan översyn också bli aktuell i anslutning till de frågor om vårdbidragets konstruktion vilka för närvarande utreds av pensionsförsäkringskommittén. Detta är att notera med tacksamhet, och

så långt är jag alltså överens med statsrådet i vad han säger i svaret på min interpellation, vilket just utmynnar i ett uttalande om att anvisningarna eventuellt skall jämkas när det gäller denna omdiskuterade bedömningsgrund.

Herr talman! Här skulle jag egentligen kunna sätta punkt, men vad som ute i landet har hänt vid den praktiska tillämpningen av bidragsbestämmelserna ger mig anledning tillägga några ord.

Redan från början har den praktiska tillämpningen av bestämmelserna hämmats genom uppkomsten av en — jag vågar faktiskt kalla det så — byråkratisk paragrafdjungel. Försäkringskassorna har, jag vill inte säga godtyckligt men till den grad olikartat bedömt de av riksförsäkringsverket i samråd med medicinalstyrelsen utarbetade anvisningarna, att vårdbidrag inte har utgått till vanföra barn trots att det förelegat specialistintyg om behovet av sådant bidrag.

Jag har en bestämd känsla av att när riksdagen i våras beslöt om denna högst berättigade sociala reform, meningen var att bestämmelserna skulle tolkas generöst och inte ganska restriktivt, såsom tydligen har förekommit vid ett flertal tillfällen.

I riksförsäkringsverkets utsända PM om de fall då vårdnadsbidrag skall utgå har jag inte funnit något uttryck som talat om generositet, men väl ganska snäva och motsägande uppgifter, varför det inte är svårt att finna anledning till avslag, och detta tror jag, som nämnt, inte var meningen när vi i riksdagen fattade beslut om detta vårdnadsbidrag.

Det har i pressen under de senaste dagarna omnämnts exempel då sökande fått avslag på sina ansökningar, trots regelmässiga läkarintyg om barnens vanförhet. Jag skulle kunna berika dessa exempel med ytterligare från min egen bekantskapskrets i olika delar av landet men jag skall inte trötta kamma-

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

ren med alltför många sådana. Men jag vill ändå nämna ett par fall som ger belägg för att vi måste få en ändring till stånd.

Jag tar som exempel ett barn som saknar lårben och underarmar, med händerna missbildade och snedvridna. En specialist har i ett läkarintyg konstaterat att barnets vanförhet är sådan att behov föreligger av ständig tillsyn och vård långt utöver vad ett normalt utvecklat barn behöver, ävensom att skadan bedöms som varaktig.

Ett annat fall, där man inom försäkringskassans styrelse hade olika meningar, var följande. Barnet hade inga underarmar, saknade tummar och armarna — alltså de fragment av armar som fanns — var delvis förlamade, dessutom var benen inte fullt normala. I detta fall förelåg också ett läkarutlåtande i stil med vad som var förhållandet i det först nämnda fallet.

Ett ytterligare exempel är jag också angelägen omnämna. Kanske i detta fall fordras tilläggsföreskrifter — jag kan inte själv säkert bedöma detta — eftersom barnets far icke är svensk medborgare, men har vistats i Sverige i 10—12 år. Modern är svenska. Deras barn som är 5 år är en s. k. mongolit som helt naturligt fordrar samma skötsel och vård som vilket spädbarn som helst. Överläkaren på barnsjukhuset har lämnat ett fullt godtagbart intyg om vårdbehovet. Föräldrarna har fått avslag på sin ansökan om vårdbidrag, men först efter att de själva begärt besked hos försäkringsanstalten fick de veta att ansökan avslagits.

Jag känner å andra sidan till fall där vårdnadsbidrag beviljats trots att barnets skador inte är så allvarliga som i de uppräknade exemplen. Detta är väl ett klart bevis på att tillämpningsföreskrifterna beträffande denna lag antingen tolkas godtyckligt eller också är så vagt utformade att man kan göra tolkningarna nästan hur som helst. Jag

skulle tro att det sistnämnda är fallet.

Jag har velat nämna dessa exempel för att därigenom bevisa att här fordras en omprövning av bedömningsgrunderna.

Statsrådet erinrar i sitt svar om att vårdnadsbidraget inte är — och naturligtvis inte kan vara — en ersättning för det lidande som ett svårt handikapp innebär för barnet och föräldrarna. Det är alldeles riktigt, men föreskrifterna skall inte heller vara sådana att föräldrar — såsom jag känner till — drar sig för att söka bidrag. Jag tycker också att det är anmärkningsvärt att så kort tid efter ikraftträdandet den 1 juli i år har av kassorna 60 fall förts vidare till riksförsäkringsverket och av att bland dessa finns 17 överklaganden. Detta är väl ett bevis på att här måste en rättelse komma till stånd.

Det skulle ha varit intressant att något beröra en särskild grupp barn, för vilka också detta vårdnadsbidrag skall utgå, nämligen de neurosedynskadade barnen, vilkas skador orsakats av ett läkemedel som kanske släppts ut för tidigt här i landet. Men med hänsyn till det välvilliga besked som statsrådet lämnat om att tillämpningsföreskrifterna skall omprövas vill jag sluta med att tacka för svaret. Jag hoppas att denna omprövning snart leder till sådan ändring av tillämpningsföreskrifterna att vi slipper det kineseri som nu förekommer vid handläggningen av denna ytterst aktuella fråga.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Det kan tyckas mycket beskäftigt att begära en översyn av tillämpningsanvisningarna som inte varit i kraft ens ett halvt år. Det blir alltid gnissel i början när en reform skall genomföras, framför allt en reform som denna. Men jag tycker att missnöjet denna gång va-

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

rit ovanligt stort och berättigat i många fall som har tagits upp i pressen. Herr Persson i Heden har här också dragit fram en hel del sådana exempel.

Från sakkunnigt håll har många gånger uttalats önskvärdheten av att handikappade barn i så stor utsträckning som möjligt vårdas inom hemmet och slipper att år efter år vistas på institutioner. Därför var införandet av vårdbidraget en mycket bra reform, som syftade till att hjälpa och understödja föräldrarna att ta hand om barnen. Det är ju ett oerhört maktpåliggande och tungt arbete att vårda handikappade barn.

I många år har också väckts motio- ner i syfte att föräldrar med handikap- pade barn, som vårdar barnen i hem- met, skulle få ett extra bidrag. Herr Christenson i Malmö har flera gånger tagit upp denna fråga. Det har kallats extra barnbidrag, men syftet var att man skulle få ett sådant vårdbidrag.

Vi var alla glada när propositionen i denna fråga framlades. Jag håller ock- så med herr Persson i Heden om att propositionen andades en generositet som var glädjande, men tyvärr har till- lämpningen blivit alltför restriktiv. Lagtexten behöver kanske inte ändras, men man måste få andra tillämpnings- anvisningar, såsom också riksförsäk- ringsverket framhållit. Dels har till- lämpningsföreskrifterna blivit så all- mänt hållna att de tolkas olika på olika håll i landet, dels finns det i dessa före- skrifter generella bestämmelser som le- der till att en del grupper förs utanför det hela utan att någon hänsyn kan tas till de individuella fallen. Sådana fall blir helt enkelt inte föremål för någon handläggning, eftersom de inte inbe- greps i anvisningarnas formulering.

Reglerna är också ofta svårbegrip- liga. Sålunda förstår jag inte varför för- äldrarna till blinda barn i skolåldern skall få vårdbidrag oavsett barnets för- ståndsnivå, medan för hörselskadade

barn krävs att de skall vara behäftade med allvarliga psykiska rubbningar för att föräldrarna skall erhålla vårdbidrag. Man vet ju hur svårt det är med trä- ning på olika områden av hörselska- dade barn. Det är ett mycket hårt ar- bete, som föräldrarna i första hand måste utbildas till, för att de skall kun- na klara vårdsnaden av barnen.

Vidare framhålls i dessa anvisningar att för barn under tre år skall föräld- rarna i regel inte få vårdbidrag, om inte det medicinska tillståndet är så- dant att barnen är i behov av särskild sjukvårdsmässig eller likartad behand- ling. Denna generella bestämmelse le- der till svårigheter att få bidrag för barn under tre år som är gravt handi- kappade och som kräver mycket mer träning och vård än normala barn. I pressen talades häromdagen om ett barn på två och ett halvt år som inte hade några underarmar och som krävde mycken tillsyn men för vilket vårdbi- drag inte tilldelats föräldrarna.

Vidare är det naturligt att vårdbidra- get bortfaller för barn som är intagna på skolor och institutioner. Men det är egendomligt att det inte utbetalas något vårdbidrag till föräldrarna när barnen är hemförlovade, även om detta gäller ett par månader. Dessa barn kan också vara mycket svårskötta. Det kan t. ex. vara fråga om muskelförlamade barn, 12, 13, 14 eller 15 år gamla. Det är ett mycket tungt arbete att klä och passa dem, och föräldrarna borde där- för under barnens ferier erhålla ett extra bidrag för att kanske kunna skaf- fa hjälp att vårda barnen.

Man ställer sig också frågande till att så många föräldrar inte har sökt bidrag. Detta kan naturligtvis ha sina orsaker. Det har t. ex. visat sig att — trots att det i propositionen säges ifrån att det nya vårdbidraget inte skall inverka på de av landstingen utbetalade sjukvårds- bidragen till vissa familjer — hemsjuk- vårdsbidragen till och med dragits in

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

i avvaktan på att familjen skall få vårdbidrag. Därför söker en familj av detta slag kanske inte vårdbidrag, eftersom man resonerar som så, att man vet vad man har, men inte vad man får.

I anvisningarna framhålles också att man skall kunna påvisa kostnadssynpunkter så till vida som vården skall vara så intensiv och krävande att exempelvis modern kanske måste lämna sitt yrkesarbete för att kunna ta hand om barnet. Men 200 kronor i månaden kan inte ersätta en lön som kanske är ett nödvändigt tillskott till familjeinkomsten. Däremot kan detta vårdbidrag kanske göra familjen i stånd att engagera någon som kan hjälpa till med att se efter barnet. Jag tycker sålunda att den bestämmelsen är verklighetsfrämmande.

Jag skall inte för min del nämna några exempel på fall där restriktiviteten i tillämpningen kommit till uttryck. Herr Persson i Heden har redan gjort det, och sådana fall har även behandlats i pressen, som ofta varit mycket upprörd över vad som förekommit. De vanföras riksförbund hade en lokal sammankomst med ombud från södra Sverige. Där ansåg man också att de nuvarande bestämmelserna fått en olycklig utformning och man menade att en ändring av lagtexten borde göras. För egen del anser jag dock inte att lagtexten bör ändras, utan den måste vara generell. Det kan inträffa fall med nya typer av vanförhet, där föräldrarna också skall ha rätt till vårdbidrag. Däremot är utformningen av tillämpningsanvisningarna mindre lyckad. Jag tycker mig ha hört talas om att man redan nu på riksförsäkringsverket funderar över om anvisningarna inte är i behov av översyn.

Jag vill vädja till statsrådet att han ser till att tillämpningsbestämmelserna snarast möjligt blir sådana, att det inte blir så olika bedömning på olika håll i landet.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var väl inget annat att vänta än att socialministern skulle ha full förståelse för det problem det här gäller. Jag vill dock säga att skulden till missförhållandena också ligger hos oss själva här i riksdagen på grund av vår bristande fantasi. Ingen av oss trodde att lagen behövde kompletteras med några anvisningar, så att den inte skulle få så snäv innebörd. Jag tycker därför att det är sunt när riksdagen nu reagerar.

Man kan förstå att riksförsäkringsverket är restriktivt i början, eftersom det är fråga om ett nytt bidrag som är så knapphändigt definierat med avseende på vårdbehovet. Jag undrar om det inte har bidragit till restriktiviteten att man också har försäkringsdomstolen att räkna med som i andra fall när det gäller handikappade tillämpat en mycket snäv tolkning. Man är rädd för att få bakslag där. Det vore en olycka om försäkringsdomstolen skulle bli som det gamla RFA. Varje försäkringstagare tyckte då egentligen, att det var hopplöst att vända sig dit.

Herr Persson i Heden ville ha en större enhetlighet i tillämpningen. Jag vet inte om det är bristen på enhetlighet som är det mest upprörande. Om man bara hade tillämpat större generositet hade det inte varit så upprörande. Det är just därför att riksförsäkringsverket velat ha enhetlighet, som de påtalade reglerna som blivit så olyckligt utformade kommit till. Jag har samma åsikt som fröken Elmén, nämligen att det är ett plus att lagen inte har så detaljerade regler — då blir det bara ett kineseri. Det har ju visat sig när riksförsäkringsverket försöker att göra alltför noggranna tillämpningsbestämmelser, att det man funderat ut uppe i verket inte passar in på verkligheten.

Jag hade trott att det fanns en garanti mot sådant, genom att det sitter lekmän i kassorna och även i försäk-

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

ringsdomstolen. Jag är något förvånad över att de inte reagerat mer än de gjort.

Vad försäkringsdomstolen beträffar har jag ingen kännedom om huruvida dess domar publiceras, så att man kan följa verksamheten och f. ö. se om det finns reservationer t. ex. från lekmännen. Det skulle kunna vara av intresse att få veta detta.

Socialministern säger, att han haft kontakt med de handikappades organisationer. Jag sluter mig till att det då är fråga om De vanföras riksförbund. Det är för lagens fortsatta tillämpning värdefullt att observera, att det finns många andra kategorier än de rörelse-skadade, som mycket väl skulle kunna falla under de bestämmelser som gäller för vårdbidraget.

Jag har hört att det blivit praxis, att vårdbidrag inte utgår för handikappade barn, när det är fråga om de åldrar då även friska barn behöver ständig tillsyn. Det är väl en något felaktig syn, ty ett friskt barn och ett barn med ifrågavarande besvär tarvar säkerligen helt olika skötsel.

Jag vill nu bara beröra en grupp av dessa barn, nämligen de sockersjuka. Vuxna sockersjuka är inte handikappade, utan de kan ha full arbetsförmåga och möjlighet att skaffa sig fullständig utbildning. Med de sockersjuka barnen, som måste ha en mycket regelbunden diet och måste få sitt insulin regelbundet och över huvud taget ha en bevakad livsföring, är det en annan sak. Det betyder att föräldrar till ett sockersjukt barn är mycket bundna genom vårdnaden av barnet.

Nyligen sökte en mor med tvillingar, som hade diabetes sedan sitt första levnadsår och som måste ta insulin, att få vårdbidrag. Hon fick, enligt vad jag hört, avslag på sin ansökan trots att hon hade läkarintyg på att barnen krävde ständig vård.

Jag tror att socialministern kan kän-

na sig säker på hela riksdagens stöd för åtgärder, som ger en generösare tolkning. Över huvud taget tror jag inte att tolkningen kan bli för generös, ty ingen vill väl säga, att den familj som får 2 000 kronor i bidrag och som har ett handikappat barn är favoriserad. Och den vård, som far eller mor ger barnet i hemmet, är den billigaste. När det gäller de sockersjuka barnen har också läkarna bestämt uttalat, att det betyder mycket för sockersjuka barns utveckling, om det finns en mor hemma — oftast är det modern som ständigt har uppsikten över och vårdnaden av barnet. Utvecklingen blir då gynnsammare än om modern är tvingad att gå ut i förvärvslivet och låta någon annan sköta barnet på växlande villkor.

Det är inte bara det omedelbara vårdbehovet, som kan motivera ett vårdbidrag. Den vård barnet får kan ha avgörande betydelse för dess utveckling i fortsättningen. Därför kan vårdbehovet vara lika stort i dessa andra fall som för ett barn som inte kan röra sig, d. v. s. som företer de yttre tecken på hjälplöshet som man i dag kanske i första hand anser berättiga till vårdbidrag. Flera kategorier bör alltså komma i fråga. Generositeten kan inte bli stor nog.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag nämnde avslutningsvis i mitt interpellationssvar att jag hade möjlighet att inför kammaren lämna några aktuella sifferuppgifter, och jag avser att göra det nu.

De sifferuppgifter jag redovisade i interpellationssvaret avsåg läget vid utgången av oktober månad 1964. Vid denna tidpunkt hade omkring 3 900 ansökningar kommit in till riksförsäkringsverket. Uppgifter om antalet där efter inkomna ansökningar föreligger inte. En genomgång av de protokoll från pensionsdelegationer som sänts in till riksförsäkringsverket från och med

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

den 1 juli till och med mitten av november blev färdig för endast några timmar sedan. Den visar att vårdbidrag beviljats i 1 515 fall. Ansökningar om bidrag har avslagits i 316 fall på grund av att barnet ej ansetts uppfylla kraven i fråga om vårdbehovet och i 109 fall av andra skäl. Avslagen på grund av att vårdbehovet inte ansetts vara sådant som berättigar till bidrag ligger omkring 17 procent.

Till och med i dag, den 26 november, har 57 fall överklagats hos riks försäkringsverket, och 87 fall har av pensionsdelegationer underställts verkets prövning. Riks försäkringsverket har ännu inte avgjort något ärende om dessa vårdbidrag och naturligtvis har inte heller några ärenden förts upp till försäkringsdomstolen; jag vill framhålla detta med anledning av fru Erikssons i Stockholm påpekanden beträffande såväl riks försäkringsverket som försäkringsdomstolen.

Låt mig, herr talman, med några ord beröra de inlägg som här har gjorts! Då det gäller herr Perssons i Heden kommentarer till mitt interpellations-svar kan jag helt naturligt inte gå in i någon diskussion om de enskilda fallen. Jag hänvisar också till vad jag har sagt förut, nämligen att någon praxis ännu inte har utbildats av riks försäkringsverket eller försäkringsdomstolen och att verket avser att justera anvisningarna i den mån erfarenheterna från den praktiska tillämpningen ger anledning härtill. Jag vill påpeka detta med tanke på att jag i mitt svar framhöll att reglerna om bidraget, som är en förmån av ny och oprövd typ, kan komma att behöva överses sedan någon tid gått och vissa erfarenheter samlats. Jag påpekade också att en följande översyn kan bli aktuell i anslutning till de frågor om vårdbidragets konstruktion, vilka f. n. utredes av pensionsförsäkringskommittén.

Som jag också framhöll är denna re-

form ny. Det är alldeles riktigt som fröken Elmén påpekade att när man genomför en reform som innefattar behovsprövning — vilket denna reform gör, därtill en medicinsk sådan — är det klart att det i ett inledningsskede kan uppstå besvärligheter i prövningsledet. Jag är den förste att förstå det, och det underströk fröken Elmén.

Vi kommer så in på frågan om de anvisningar som riks försäkringsverket har utfärdat. Det kunde kanske ha legat nära till hands att man i anvisningarna använt exakt samma ordval som i betänkandet, där det heter — jag citerar:

— — — att utformningen av grunderna för utgivande av vårdbidrag är förenad med betydande svårigheter. Dessa svårigheter jämte den omständigheten att det är en ny och oprövd förmånsform talar för att en viss försiktighet iakttages vid angivandet av villkoren för rätt till den nya förmånen. En omprövning kan finnas påkallad när erfarenhet av reformens verkningar vunnits.

Jag vill gärna deklarerera, herr talman, att skulle det vara så att verkets formuleringar föranlett missförstånd vid tillämpningen, förutsätter jag att tillämpningen bringas i överensstämmelse med lagens förarbeten.

Fröken Elmén tog upp en annan fråga, och jag vill säga några ord om den, eftersom jag också sett att den ibland varit föremål för diskussion i pressen. Fröken Elmén undrade, varför det hade kommit in så få ansökningar. Nu är inte antalet ansökningar så litet. Jag har redovisat de aktuella siffrorna för en stund sedan, och det är uppenbart att nya ansökningar tillkommer för varje dag. Jag vill erinra om att man i socialpolitiska kommitténs förslag ganska ingående diskuterade hur stort antal barn det kunde komma att gälla. Bland annat säges i förslaget följande:

— — — att det är ytterst vanskligt att bedöma hur många barn som kan

Svar på interpellation och fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om vårdbidrag för svårt handikappade barn

antas bli berättigade till vårdbidraget. Inledningsvis har man nämnt siffran 15 000 som ett sannolikt maximum för det totala antalet i hemmen vårdade handikappade barn. En väsentlig del av dessa måste dock anses inte ha så kvalificerat vårdbehov som krävs för rätt till vårdbidrag. I brist på säkra hållpunkter måste beräkningen av kostnaderna bygga på en grov kalkyl beträffande antalet vårdbidragsberättigade barn. Kommittén höll för sannolikt att antalet barn kunde bli av storleksordningen 5 000.

Bedömningen är alltså mycket approximativ. Det kan nog också sägas att dess underlag på sitt sätt måste vara osäkert. Socialpolitiska kommittén drog alltså själv den slutsatsen att ett av tre handikappade barn skulle antas få rätt till vårdbidrag.

Jag utgår från att de familjer, vilka har handikappade barn med skador som kan berättiga till bidrag, också lämnar in sina ansökningar. Har de inte gjort det än, så föreställer jag mig att de kommer att uppmärksamma denna reform, som jag i likhet med fröken Elmén tror kommer att få stor betydelse.

Det är klart att när en reform av detta slag blir introducerad, tar det en tid innan man har vunnit erfarenheter i olika avseenden. Jag föreställer mig att man i en rad fall, där man nu har fått avslag, också kommer att begära omprövning — den rätten föreligger ju för alla. Jag vill säga det till herr Persson, eftersom han tog upp en rad olika fall, där han tydligen själv hade den uppfattningen att bidrag kunde anses berättigade. Jag kan inte ha någon mening härom — det blir vederbörande instanser som får pröva detta så småningom.

Jag skall inte förlänga debatten. Jag tror visst, som fru Eriksson här sade, att det är värdefullt att riksdagen blir i tillfälle att även efter en reform diskutera dess tillämpning. Vi är väl alla

besjälade av en önskan att en reform skall fungera på bästa möjliga sätt efter de intentioner som har legat till grund för dess tillkomst.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles självklart att en så stor reform som den här inte kan klaffa i alla detaljer från början. Men att något fel måste finnas i tillämpningsföreskrifterna är uppenbart, när så många fall har tagits upp till närmare undersökningar. Jag vill säga herr statsrådet att det inte är min bedömning som gör sig gällande när jag talar om att föräldrar har blivit vägrade vårdnadsbidrag, utan det är läkarnas. Det är inte fråga om vilka läkare som helst, utan om specialläkare på barnsjukhus, ortopediska kliniker o. d., som alltså har skrivit dessa utlåtanden. Men ändå har det blivit avslag, vilket då måste bero på att bedömningsreglerna är så vaga att inte försäkringskassorna kan tyda dem. Dessutom är det väl talande nog att det finns fall där styrelsemännen i dessa försäkringskassor varit av olika mening.

Jag är glad över det uttalande statsrådet gjort, att de missförstånd som uppstått skall rättas till. Vi har väl anledning att hoppas att så skall bli fallet även i praktiken.

Fru Eriksson i Stockholm sade att det berodde på riksdagen att tillämpningen kommit till detta uttryck. Jag är inte alldeles säker på det, ty när riksdagen behandlade denna fråga fördes det inte något resonemang om att ärendena borde behandlas restriktivt. Man kan inte heller i lagtexten finna uttrycket »restriktivt» eller någonting som motsvarar detta. Och socialministern har inte i sitt uttalande i propositionen, såvitt jag förstår, nämnt ordet restriktivitet eller motsvarande. Andra lagutskottet, som behandlat propositionen, har heller inte sagt någonting om restriktivitet,

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

och jag tror inte att man i protokollet över riksdagens debatt i frågan kan finna ett sådant uttalande. Riksdagen kan därför inte ha skulden till att det har blivit så olika bedömningsgrunder.

Däremot har det vid många tillfällen talats om generositet. När propositionen behandlades i riksdagen hade vi en motion, där det föreslogs vårdnadsbidrag som beräknades efter 75 procent av ATP:s basbelop. En del ledamöter i andra lagutskottet — jag vill minnas det var fem eller sex ledamöter — reserverade sig också för denna generösare linje och fullföljde denna ståndpunkt i riksdagsdebatten och vid voteringen.

Jag tror därför inte att riksdagen bär skulden för någon restriktivitet i detta sammanhang.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort gemäle:

Herr talman! Jag menar att om vi hade varit tillräckligt förutseende, skulle vi ha kunnat omge lagtexten med sådana spärrar, att den inte hade kunnat missförstås på detta sätt. Det är där vår skuld ligger.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Som suppleant i vår pensionsdelegation i länet hade jag för någon tid sedan tillfälle att delta vid behandlingen av en del frågor av detta slag, och jag måste tyvärr säga att jag då inte riktigt kände igen det beslut vi fattade här i riksdagen i våras. Detta gäller särskilt kravet på vårdbehov. Därvidlag var man ganska tveksam i delegationen, och jag fattade det så att man beträffande detta krav tolkade tillämpningsföreskrifterna mera restriktivt än vad vi utgick från här i riksdagen. Men pensionsdelegationen bedömde troligen riksförsäkringsverkets tillämpningsföreskrifter såsom något hårdare än man från verkets sida räknat med.

Vid nämnda sammanträde var också

en representant för riksförsäkringsverket närvarande, och detta var mycket värdefullt. Ty även om det ordnas informationskonferenser för pensionsdelegationernas föredraganden, så är ju svårigheten ändå att fatta beslut i det enskilda fallet. Därför tror jag det är nödvändigt att ha en representant för riksförsäkringsverket med vid pensionsdelegationernas sammanträden, så att vi så småningom får en enhetlig bedömning av ärendena. Det är mycket olikartade fall man skall ta ställning till, och som socialministern säger i interpellationssvaret måste bedömningen göras med hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet. Riksdagen har inte, fru Eriksson i Stockholm, någon möjlighet att skriva lagtexter, som omfattar alla de olika fall som kan komma upp till bedömning. Därför är det nödvändigt att vi får en enhetlig bedömning, så långt detta är möjligt och att det inte förekommer så restriktiva bedömningar som hittills ofta har skett. Den saken har jag blivit på det klara med.

Den diskussion riksdagen hade i våras och det beslut som då fattades att utreda frågan om halva vårdbidrag tror jag också kan göra det lättare för pensionsdelegationerna att ta ställning och träffa sitt avgörande. Vi måste komma dithän att den praktiska tillämpningen av denna lag står i överensstämmelse med riksdagens intentioner vid fattandet av beslutet om denna viktiga reform.

Med detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i en interpellation ställt följande frågor till inrikesministern:

1) Anser herr statsrådet att de korrektionsmedel som nu står till buds för att återföra missanpassad ungdom till normalt samhällsliv är tillräckliga?

2) Om så inte är fallet, vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidta i syfte att snarast möjligt söka eliminera de brister främst i form av personella resurser som nu föreligger?

3) Avser statsrådet föreslå några ändringar i de förefintliga korrektionsmedlen för att hos den i interpellationen berörda ungdomen väcka respekt för de samhälleliga åtgärder som ett brottsligt handlande måste leda till och därmed i möjligaste mån söka effektivare motverka ungdomsbrottsligheten?

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Med antagandet av den nya brottsbalken, som träder i kraft den 1 januari 1965, har statsmakterna efter ett långvarigt förberedelsearbete och ingående diskussioner i riksdagen tagit ställning till, vilka ingripanden som kan anses lämpliga i fråga om ungdomar som begått brott. Jag skall inte närmare redogöra för brottsbalkens innehåll i dessa delar. Jag vill endast konstatera, att huvudprincipen är, att åtgärder mot ungdomar över 18 år bör vidtagas inom kriminalvårdens ram och att ingripanden mot ungdomar under denna ålder ankommer på barnvården. Denna princip var vägledande för statsmakternas ställningstagande även vid tillkomsten av 1960 års barnvårdslag. Vilka ingripanden som bör ifrågakomma beträffande missanpassad ungdom var vid det tillfället föremål för noggrant övervägande. Det är enligt min mening inte lämpligt att för närvarande komma med nya förslag till åtgärder mot ungdomar som begått brott.

Herr Börjesson uppehåller sig i sin interpellation särskilt vid ungdomsvårdsskolorna. Under det senaste decenniet har en kraftig utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna ägt rum, och platsbristen på dessa skolor är numera i huvudsak hävd. Samtidigt som denna utbyggnad ägt rum har ett intensivt utredningsarbete pågått i frågor som berör vården och behandlingen inom ungdomsvårdsskoleorganisationen. Med anledning av förslag från 1961 års utredning om effektivare åtgärder för vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever har riksdagen förra året beslutat inrätta 12 nya tjänster vid ungdomsvårdsskolorna. Innehavarna av dessa tjänster skall helt syssla med frågor som rör vård utom skola, främst s. k. familjevård. Det är all anledning att räkna med att denna förstärkning av personalen vid ungdomsvårdsskolorna kommer att få ett gynnsamt inflytande, när det gäller elevernas anpassning i samhällslivet.

Samma utredning har under innevarande år framlagt förslag om ökade resurser för vård utom skola av de elever, som inte lämpligen kan placeras i familjevård. Vidare har kommittén för behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna framlagt förslag rörande sådan forskning. Det må därutöver nämnas att utredningen angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten beräknas slutföra sitt arbete inom den närmaste tiden.

Slutligen bör nämnas, att Kungl. Maj:t den 2 oktober i år beslutat tillätta ett samarbetsorgan för behandlingen av frågor angående åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. I samarbetsorganet skall ingå företrädare för riksåklagarämbetet, fängvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, rikspolisstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens ungdomsråd, domstolsväsendet samt den kommunala barn- och ungdomsvården. Organet

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

ska få förtjäna följa brottslighetsutvecklingen och resultaten av de åtgärder samhället vidtager mot unga lagöverträdare.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Något konkret svar på mina frågor eller besked om hur socialministern ser på den ökade brottsligheten har inte lämnats i svaret. Jag beklagar detta, eftersom jag anser att saken är av den betydelse att vi har anledning att ingående dryfta den. Socialministern nöjer sig med att erinra dels om den nya brottsbalken, som träder i kraft den 1 januari 1965, och dels om redan kända åtgärder som vidtagits på området. Bland annat anser statsrådet att de tolv nya tjänster vid ungdomsvårdsskolorna, som riksdagen förra året beslutade, kan tillmätas stor betydelse samt att denna förstärkning av personalen vid ungdomsvårdsskolorna säkerligen kommer att få ett gynnsamt inflytande, när det gäller elevernas anpassning i samhällslivet. Detta är, herr talman, gott och väl om vi också kunde räkna med att dessa tjänster vore besatta. Från ungdomsvårdsskolehåll vitsordas, att många väsentliga tjänster, bl. a. psykolog- och psykiatertjänsterna, står vakanta. Vidare understryks det stora behovet av psykolog- och psykiaterstöd vid vård utom skolan.

Innehavarna av de nämnda tjänsterna skulle enligt socialministern syssla med frågor, som rör vård utom skolan, främst s. k. familjevård. Det vore enligt min mening ytterst värdefullt, om man verkligen kunde effektivisera denna del av den ungdomsvårdande verksamheten. Härigenom torde antalet återfall väsentligen kunna reduceras, efter-

som av ett uttalande att döma just den närmaste tiden efter utskrivningen från ungdomsvårdsskolan kan innebära stora påfrestningar och svårigheter för de unga när det gäller att återanpassa sig till ett normalt samhällsliv.

Socialministern nämner i sitt interpellationssvar en utredning angående försöksverksamhet med ungdomsbrottslighet. Det skulle ha varit av intresse att få en närmare redogörelse för vad man över huvud taget avser med försöksverksamhet i detta sammanhang. Även om utredningen i fråga inom kort tid beräknas vara klar med sitt arbete, hade det dock haft sitt givna värde att åtminstone få veta, vilka direktiv utredningen haft för sitt arbete. Jag förstår att socialministern kanske inte vill förekomma utredningen, men jag anser dock att dess uppgift ganska nära kan beröra de frågor jag ställt i min interpellation.

Herr talman! Vad jag närmast ville påtala var förhållandet, att de gällande samhälleliga åtgärderna enligt min mening inte är av sådan art, att de väcker respekt hos den ungdom som visar asociala tendenser. Denna kategori ungdomar kan nämligen begå en rad mer eller mindre grava lagstridiga handlingar utan att något göres, som verkligen kan ge de unga den nödvändiga tankeställaren, att samhället inte accepterar deras handlingssätt. De unga är själva medvetna om detta. Det måste med andra ord inträffa något verkligt påtagligt till stor skada för oskyldiga samhällsmedborgare, innan lagöverträdaren blir föremål för ett samhällsinsgripande. Det förefaller som om det förflyter en alltför lång tid mellan de brott han gjort sig skyldig till och de åtgärder, som verkligen visar att samhället inte tolererar lagstridiga handlingar. Man har enligt min mening inte heller i dessa avseenden tagit hänsyn till andra medborgares rättssäkerhet.

Den tragiska händelse, som nyligen

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

utspelades här i Stockholm, då en tjugorårig vettvilling, välkänd hos polisen för brott han tidigare begått, blev skyldig till en adertonårings död, är bara ett exempel på vad som kan förekomma.

Enligt vad jag inhämtat från Göteborg av kommissarie Folke Elwien påtalar denne de bristfälliga resurser man på polishåll har till sitt förfogande för att komma till rätta med ungdomsligor. I Göteborg kunde man notera en tio-procentig ökning av ungdomsbrotten i oktober detta år i jämförelse med föregående år. På min förfrågan framhåller kommissarien att tre av fyra brott aldrig blir uppklarade. Han anför också några exempel: En liga på 15 pojkar hade begått 182 brott innan ligamedlemmarna blev gripna. En annan liga hade gjort sig skyldig till 126 brott innan man kunde gripa ungdomarna.

Kommissarien understryker vidare att också mentalsjukvården när det gäller de unga lämnar mycket övrigt att önska. Det har ofta visat sig att ledaren för en liga varit mentalt rubbad, men han har lyckats få med sig andra ungdomar, som attraherats av den tuffa attityden.

Det kan, herr talman, i vissa fall gå enligt uppgift tre à fyra månader innan t. ex. en övervakning sätts in. Det är därtill allmänt bekant att övervakarna inte alltid infriar de förväntningar man har anledning ställa på dem. Erfarenheterna har nämligen visat, att en del av övervakarna inte tar någon som helst kontakt med vare sig sin klient eller föräldrarna, om dessa finns. Vi vet att ersättningen är mycket låg för övervakningsuppgiften, och det tarvas kanske en ändring i detta avseende.

Till de allmänpreventiva medel som enligt min mening kräver större uppmärksamhet hör avsevärt ökade resurser inte bara för kriminalpolisen utan även för ordningspolisen. En personalförstärkning kunde verksamt bidra till att stoppa ungdomarna innan de blir

genomkriminaliserade. Över huvud har jag i min interpellation, herr talman, sökt fästa statsrådets uppmärksamhet just vid det förebyggande arbetet när det gäller ungdomsvården. Och det är också här jag anser att bristerna i första hand ligger.

Eftersom det förekommit pressdebatt kring dessa spörsmål även i samband med min interpellation är jag angelägen framhålla, att avsikten med interpellationen ingalunda varit att kräva åtgärder som strider mot de humanitets- och rättsprinciper som ligger till grund för vår kriminalvård. Syftet från min sida har aldrig varit att — såsom i debatten framskymtat — t. ex. *kräva ett frihetsberövande för ungdomar som inte gjort sig skyldiga till några brott*. Däremot har jag — vilket även torde ha framgått av mitt anförande — bestämt hävdad åsikten, att de förebyggande åtgärderna bör bli av den art att de stämmer ungdomar som är på glid till eftertanke. Ungdomar som visar klart asociala tendenser måste bli föremål för en effektiv övervakning eller annan åtgärd.

Herr talman! För undvikande av ytterligare missförstånd vill jag också erinra om att den kategori ungdomar det här gäller endast utgör en ringa del av vår svenska ungdom, som i övrigt är mycket skötsam. Vi ägnar med all säkerhet alltför litet uppmärksamhet åt denna ungdom och dess insatser. Det beror, skulle jag tro, i hög grad på att vi har alltför stora problem med den ungdom som inte kan anpassa sig till ett ordnat samhälle. Inte minst av den anledningen är det skäl att diskutera alla framkomliga vägar för att få en bättring till stånd.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret på min interpellation.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Bara några ord i anslutning till förevarande fråga — en

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

fråga som har intresserat oss under många år och varit föremål för behandling i riksdagen gång efter annan. Särskilt inför ett spörsmål vill jag stanna ett ögonblick, nämligen våra ungdomsvårdsskolor.

Det är ju rätt märkligt att 80 procent av de unga brottslingar som vistas på ungdomsvårdsskolorna kommer från stympade eller olämpliga hem. Jag tycker man skall ha detta i blickfältet när man talar om ungdomsvårdsskolorna och bedömer resultatet av deras verksamhet.

Jag var för några år sedan med på en resa då första lagutskottet besökte tre ungdomsvårdsskolor. Doktor Englund, som var bland deltagarna, och jag stannade kvar några timmar efter det att övriga deltagare rest och gick igenom journalen. Det var, måste jag säga, ett mycket dystert studium. Det visade sig nämligen att av de 58 pojkar som vistades på skolan kom inte mindre än 56 från hem som var mer eller mindre allvarligt infekterade av alkohol.

Det blev för både mig och doktor Englund en tankeställare. Man måste efter att ha tagit del av ett sådant material resa frågan: Vad kan möjligen göras härvidlag? Utgångsläget för dessa unga människor var med andra ord så dystert, att man måste fråga sig själv: Var hade jag hamnat om jag haft ett sådant utgångsläge i livet? Då blir man inte så böjd att fälla hårda domar omedelbart som många kanske eljest är.

Jag träffade på denna anstalt en 16 års pojke. Jag satt och samtalade förtroendefullt med honom, och han sade ungefär så här: Första gången i mitt liv som jag mött någon människa som låtit mig förstå att jag trots allt har något av värde var när jag kom hit till anstalten och chefen samtalade med mig. Jag fick sitta på hans kontor, mitt emot honom, och han samtalade faktiskt med mig som en jämlike. Den kvällen, sade den 16-åriga pojken, grät

jag mig till sömns, kanske för första gången i mitt liv.

Den här pojken skulle stanna på skolan till dess att han blev en om inte utlärld så dock någorlunda konstförfaren snickare. Chefen, sade han, var som en far för honom. Den pojken hade upphört att vara ett problem, och jag vill gärna nämna honom som ett exempel bland alla de många andra dystra fall som man får ta del av, inte minst när man betänker att omkring 72 procent av alla elever som vistas på ungdomsvårdsskolorna i större eller mindre utsträckning blir återfallsproblem. I varje fall var detta förhållandet för ett par tre år sedan.

Visst skulle jag, herr talman, mot bakgrunden av att polisen är för fåtalig då det gäller att klara upp en hel del fall vilja förorda, att vi skaffar fler poliser. Och om domstolarna är överbelastade, så att de icke inom rimlig tid kan avdöma brotten utan den unge brottslingen får gå fri i årtal innan hans förseelse kommer upp till behandling och han under tiden hinner begå ytterligare brott, så är det inte annat än jag kan förstå något galet med hela systemet. Då är frågan vad man egentligen kan göra för att bota i detta avseende.

Om man därtill bibringas den uppfattningen, att ett övertramp inte är så farligt, eftersom det alltid blir åtals- eftergift åtminstone någon gång och därefter villkorlig dom kanske fem, sex eller ännu fler gånger, är det väl inte så underligt om man frågar sig, om det inte är något fel med samhällets sätt att reagera mot brottsligheten.

Herr Börjesson i Falköping gick i sitt anförande något in på frågan om uppklaringsprocenten. Jag tycker detta är en ytterst allvarlig fråga. Förr hette det att brott inte lönar sig. Den satsen får vi stryka nu. Moraliskt lönar det sig inte, men frågan är om man inte kan hävda att det lönar sig ekono-

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

miskt med hänsyn till den ringa uppläringsprocent som faktiskt föreligger.

Jag håller gärna med om att allt som kan göras för att på forskningens väg komma till klarhet om varför en människa blir brottsling också skall göras. Men, herr talman, jag har också tänkt ibland: Vad hjälper den vetenskapliga forskningens resultat, om man inte är beredd att på olika sätt söka hindra människor att falla ned i bråddjupet.

Förra sommaren bilade jag över Alperna. Vägen gick över Sankt Bernhardspasset. Ett stycke på vägens högra sida var stenbarriären mot bråddjupet borta. Någon galghumorist hade satt upp ett plakat vid kanten, där det stod: »Kör försiktigt! Här utanför behövs flygmaskin.»

Gör vi verkligen vad vi kan för att hindra människor — i synnerhet de unga — att falla utför branten? Finns det inte all anledning att ställa frågan, om vi gör vad vi kan för att ta bort de risker som finns för att människorna skall falla över kanten till bråddjupet?

Även i de fall där vi känner till orsakerna till brott står vi ibland rätt handfallna. Det sägs ofta att vi talar för mycket om den ringa procent unga människor under 18 år som är kriminell. Det kanske vi gör, vi kanske tjarar onödigt mycket. All den goda och präktiga ungdom vi har — sådan ungdom har vi, det skall sägas så att det hörs tydligt; det visar inte minst trängseln vid skolportarna — behöver man inte tala så mycket om. Vad vi behöver diskutera är de 2,5 eller 2 procent ungdomar under 18 år, som blir kriminaliserade. Jag är inte säker på den exakta siffran — man har nämnt bada. Men när man säger att den procenten är så liten, reagerar jag våldsamt. För den unga människa det gäller innebär det ju en fruktansvärd tragedi att bli kriminell och likaså för hemmet och för samhället. De nämnda procentsiffrorna är för övrigt så till vida inte

adekvata, som de avser antalet ungdomar i kriminalregistret, om jag inte minns fel. Åtalseftergifter är inte medräknade och inte heller de som vistas på ungdomsvårdsskolorna, de som fått bötesstraff och vissa andra kategorier. Egentligen är ungdomsbrottsligheten därför nog större, men jag skall inte nu fördjupa mig i den saken.

Jag skulle gärna vilja fråga socialministern som jag vet är djupt engagerad och tar mycket allvarligt på dessa frågor: Finns det inte möjlighet att inom den allra närmaste framtiden få till stånd bättre yrkesutbildning på en del ungdomsvårdsskolor? Jag har en känsla av att man lider brist i en del skolor och att man med inte alltför stora ekonomiska uppoffringar skulle kunna få en ändring till stånd, så att skolorna kan ge både utbildning i flera branscher och bättre utbildning.

En annan fråga, som jag har funderat på ibland, är denna: Kan man inte ge rimligare proportioner mellan vad det kostar att ha en ung människa på ungdomsvårdsskola och vad samhället kostar på den som får vara i ett privat hem, där man tar hand om och hjälper vederbörande på skilda sätt. Jag har en känsla av att den ekonomiska »belöningen» för att en familj tar hand om en vilsekommen ung människa är i allra minsta laget, under all kritik. Anstaltsvärden i all ära, herr talman, men man skulle kunna göra en insats genom att höja bidragen för privat vård. Jag vet att många myndighetspersoner ser på samma sätt på detta problem: det vore bättre om man kunde få mera effektiv och god vård i privata hem.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill göra detta inlägg till en kort kommentar till de frågor som herr Gustafsson ställde till mig i slutet av sitt anförande.

Svar på interpellation ang. korrektionsmedlen för att återföra missanpassad ungdom till ett normalt samhällsliv

Han frågade om det inte var möjligt att få till stånd bättre yrkesutbildning på ungdomsvårdsskolorna. Till detta är att säga, att det gäller ett klientel som vistas på skolorna under en relativt kort tid. Det kan bli fråga om yrkesorientering men inte djupare sett om yrkesundervisning som ju kräver år av engagemang. Det är svaret på den frågan.

Jag skall inte, herr talman, gå in på det stora komplex som de båda talarna har berört ur många aspekter. Ett par reflexioner inställer sig spontant. Det är lätt att tala om dessa ting. Det är lätt att uttala bekymmer — det kan vi alla göra — men det är mycket svårare att presentera konkreta förslag. Jag skall inte kritisera herr Börjesson i Falköping och herr Gustafsson i Borås, men jag vill säga till båda: Kom gärna med förslag, konkreta förslag, ty visserligen kan diskussion och debatt i och för sig ha ett värde, men jag antar att de ärade riksdagskollegerna är överens med mig om att det är värdefullare för den sak vi diskuterar om vi verkligen kan göra målinriktade insatser.

Dessa ungdomsproblem är inte något specifikt för vårt samhälle. I många avseenden är det problem som återfinns i alla länder i Västerlandet och säkerligen även i övriga delar av världen. Det är svåra problem. Det är möjligt att vi kan nå framsteg genom forskning. Denna fråga, det är jag väl medveten om, har också en djup social bakgrund. Det kan vara fråga om söndrade hem och mycket annat.

Diskussionen om detta problem vinner på om vi vid bedömningarna och värderingarna iakttagit måttfullhet. Jag noterar att ingen av talarna — de var bägge angelägna understryka det, och det är jag tacksam för — eftersträfvade inhumana metoder.

Herr Börjesson önskade flera poliser. Man kan inte göra denna fråga så enkel, att man bara svarar att det är den ena eller andra insatsen som behövs. Pro-

blemet är större än så. Vi har haft en upprustning av ungdomsvårdsskolorna, och jag tror det har betytt mycket. En rad utredningar har arbetat såsom jag redovisade. Det är möjligt att vi så småningom kan finna metoder att effektivisera behandlingen. Jag är den förste att understryka att det är angeläget att med hjälp av bl. a. yrkesutbildning göra det möjligt för dessa ungdomar att komma ut i arbetslivet.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag håller fullkomligt med socialministern om att denna fråga har sådana djupdimensioner, att man säkerligen inte på en gång kan komma till rätta med den. Ingen kunde nog heller ur mitt anförande utläsa att jag trodde mig ha några patentlösningar till hands.

Detta hindrar inte att jag har hört önskemål på ledande håll i åtskilliga ungdomsvårdsskolor om att det skulle vara i hög grad önskvärt att ha större rent praktiska resurser för att kunna sätta ungdomarna i arbete på olika områden, så att de finge välja verksamhet efter sitt eget kynne. Det är möjligt att det har skett stora förändringar på de senaste två, tre åren och att jag därför står och talar om saker som varit, men det skulle förvåna mig om man på alla skolor redan har fått de resurser man faktiskt behöver. Detta, det skulle jag vilja säga till socialministern, är ett område där man skulle kunna satsa litet mera på praktiska åtgärder.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill särskilt tacka statsrådet för hans sista inlägg. Jag är medveten lika väl som statsrådet om att denna fråga inte är så enkel. Man löser inte problemen enbart genom att öka antalet poliser. Men även på den vägen skulle man kunna komma till rätta med åtminstone en del av de nu ouppklarade brotten.

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtariffering

Jag har framför mig en tidningsnotis där ett yttrande återges av en poliskommissarie. Jag har i dag varit i kontakt med denne och fått löfte att återge uttalandet. Kommissarien säger: »Våra resurser är ansträngda till bristningsgränsen. Ge oss mer folk så vi kan stoppa ungdomarna innan de blir genomkriminaliserade. Bygg snabbt ut den mentala ungdomsvården, ty det är ofta mentalt sjuka ungdomar som tar initiativen, bildar gängen.»

De ouppklarade brotten kan medföra nya brott. Får jag ta ett exempel. Anders, en mycket hygglig och snäll pojke, träffar en pojke som heter Kalle. Den här Kalle är en liten kriminell pojke. Kalle säger: »Hör du Anders i kväll skall vi göra ett intjack.» — »Nej», säger Anders, »det vågar jag inte. Du förstår, polisen kan ta oss.» — »Visst inte! Jag har gjort tio sådana här intjack och polisen har inte tagit mig. Nej du, det är ingen fara alls. Polisen tar inte oss.» Och så kommer denne hygglige Anders in på brottets bana, vilket han kanske inte hade behövt göra, om man hade kunnat stoppa Kalle efter andra eller tredje inbrottet.

Nu säger kanske statsrådet, att detta är att förenkla det hela. Ja, det kanske man kan säga, men man får därmed inte undervärdera polisens arbete i brottsförebyggande syfte.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtariffering

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat mig *dels* om jag uppmärksammat de negativa verkningar, som SJ:s nya volymtariffering medför för framför allt

norrländska tillverkare av skrymmande stycke gods, *dels* om jag är beredd att verka för att dessa negativa verkningar undanröjes.

SJ:s kostnader för transport av stycke gods bestäms i hög grad av volymen hos det gods, som mottages för befordran. Tidigare betraktades i huvudsak endast vissa bestämda varor såsom skrymmande vid fraktsättningen, och frakten räknades som regel på den dubbla verkliga vikten. Järnvägsstyrelsen har funnit, att denna schablonregel inte givit tillfredsställande uttryck för skillnaden i järnvägens kostnader för hantering, magasinering och transport av stycke gods av olika slag. Det har även visat sig, att det tidigare beräkningssättet medfört ett ogynnsamt läge för SJ i konkurrensen med lastbilarna. Lastbilstrafiken har nämligen i första hand inriktats på det tyngre och mindre skrymmande stycke godset. Från företagsekonomisk synpunkt har styrelsen därför funnit angeläget att ersätta den tidigare stycke godstaxan med en taxa som tar hänsyn till kostnadsförhållandena för det skrymmande godset.

Jag kan nämna, att volymbestämmelser av i princip det slag SJ nu infört sedan flera år tillämpas vid järnvägarna i Danmark, Finland, Norge och flertalet länder på kontinenten. I godstrafiken mellan de nordiska järnvägarna har sedan flera år volymtariffering funnits. Den svenska lastbilstrafiken och sjöfarten tillämpar likaså samma beräkningsmetod.

Det är givet, att det genom den nya taxan i vissa fall kan uppkomma ökade fraktkostnader för de kunder, som skickar skrymmande stycke gods på järnväg. Från SJ:s sida har därför ansträngningar gjorts för att bereda kunderna tid att vidtaga åtgärder för en anpassning till det nya fraktläget. Taxeändringarna genomföres i två etapper. Näringslivets organisationer och de kunder, som man vet berörs av de nya bestämmelserna, har under våren i år skriftligen under-

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtarifiering

rättats om de förestående ändringarna. I vissa fall har även representanter för SJ besökt kunderna för att ge dem önskade råd och upplysningar.

De nackdelar en volymtarifiering innebär i förhållande till tidigare tariffer berör inte speciellt Norrland. Fördelarna av den mera rättvisa kostnadsfördelning på olika slag av stycke godsbefordran, som volymtarifieringen ger, är fördelade över landet och kan åtnjutas i Norrland lika väl som i andra delar av landet.

En volymtarifiering innebär en bättre anpassning av taxan för det skrymmande stycke godset till järnvägens kostnader för befordring av dylikt gods. Därmed ges möjligheter att hålla frakten för det icke skrymmande från transportsynpunkt mindre kostnadskrävande godset på en förhållandevis lägre nivå. Enligt min mening är en sådan kostnadsanpassning av stycke godstaxorna i överensstämmelse med riktlinjerna för trafikpolitiken.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Skoglund för svaret på min interpellation.

Samtidigt som jag med erkännande konstaterat att kommunikationsministern inte skjutit frågan ifrån sig utan ägnat den ett tämligen utförligt svar måste jag framhålla, att svaret från min synpunkt ingalunda är tillfredsställande. Statsrådet Skoglund har tydligen observerat de negativa verkningar, som SJ:s nya volymtarifiering medför för tillverkare av skrymmande stycke gods, men han synes inte vara beredd att verka för att dessa negativa följder undanröjes. Jag måste beklaga, att kommunikationsministern intar denna hållning.

Jag har i min interpellation påvisat hur ogynnsamt de nya taxorna verkar när det gäller befraktning av lätta och skrymmande varor. Kostnadsökningen

efter den nya taxesättningen uppgår i flera kända fall till mellan 50 och 100 procent. Det är inte ovanligt att fraktkostnaderna för exempelvis möbler uppgår till cirka 5 à 6 procent av varans värde, under det att man tidigare kunde kalkylera med en fraktkostnad av 2,5 à 3 procent. De som framför allt drabbas av fördyringarna är de tillverkare av lätta och skrymmande produkter, som har större delen av sin kundkrets på långt avstånd från tillverkningsorten.

Låt mig ta ett närliggande exempel. I min hembygd finns en stolfabrikant, som tillverkar cirka 100 000 stolar per år. Om han sände 12 stolar på ett avstånd av 65 mil — ungefär avståndet mellan min hembygd och södra Västergötland — kostade det före 1 oktober 1964 kr 15:50. Efter den höjning som genomfördes den 1 oktober kostar det 24 kronor. Om man genomför den planerade höjningen den 1 januari 1966, kostar samma sändning kr 34:50. Det innebär alltså i det första fallet en ökning med 70 öre per stol. Per år blir det ungefär 70 000 kronor i ökade kostnader. I det senare fallet blir ökningen kr 1:57 per stol. Hade fabriken i fråga varit belägen i Piteå, hade verkningarna av den nya tarifieringen blivit än mer kännbara. Då hade fraktkostnaderna från september 1964 till januari 1966 ökat med 2:50 per stol.

Nu säger kommunikationsministern i sitt svar, att de nackdelar som volymtarifieringen innebär inte speciellt berör Norrland, och det är givetvis riktigt, men det är ofrånkomligt med nuvarande taxesystem beträffande det långväga godset, att det blir särskilt kännbart i de fall, då avståndet mellan tillverkningsort och kundkrets är stort. Här kommer onekligen en lokaliseraspekt fram på hela detta problem. Men det är kanske inte riktigt att ta upp den aspekten i det här sammanhanget, eftersom vi får tillfälle att återkomma till detta vid ett senare tillfälle. Men nog ser det underligt ut att man just i en situa-

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtarifiering

tion, där man satsar på en lokalisering med speciell inriktning på Norrland genomför en sådan taxereform. Den reflexionen kan man inte undgå att göra.

Det bör även observeras att här gäller det en ensidig höjning av taxorna på skrymmande gods utan motsvarande sänkning på annat håll, vilket förhållande knappast kunde sägas framgå av interpellationssvaret. Av detta får man lätt det intrycket, att det här varit fråga om en omfördelning av fraktkostnaderna, men så tycks inte vara fallet. Enligt uppgifter som jag har från SJ var den enda ändring man genomförde den 1 oktober att man höjde taxorna på det skrymmande godset.

Kommunikationsministern framhåller i sitt svar att de tidigare taxebestämmelserna medfört ett ogynnsamt läge för SJ i konkurrensen med lastbilarna. Det är onekligen en mycket intressant upplysning, som man skulle kunna knyta många reflexioner till, men jag skall inte göra det nu.

Men jag vill fråga: Har statsrådet sig bekant att en hel del företag för närvarande undersöker möjligheterna att överföra befraktningen av berörda varor till lastbilar? En utveckling i den riktningen är redan på gång. Man håller på att bilda företag, som skall sköta befraktning på landsväg med lastbilar, i stället för att anlita järnvägen. En sådan utveckling kan väl knappast anses vara gynnsam för SJ eller förbättra SJ:s konkurrensläge.

Att volymbestämmelser av ett slag liknande SJ:s tillämpas i våra nordiska grannländer kan knappast vara någon tröst. Den upplysningen är intressant endast under den förutsättningen, att man känner till och kan jämföra alla de faktorer som påverkar ett ställningsstagande.

Herr talman! Jag vill gärna understrika att SJ på ett föredömligt sätt berett kunderna tillfälle att företa en anpassning till det nya läget, och jag uppskattar livligt att SJ beflitat sig om

att kontakta kunderna för att diskutera och ge råd i befraktningsfrågor. Kunderna har på det sättet fått tid att vidta åtgärder för en anpassning till det nya läget. Att man vidtagit sådana åtgärder har framgått av vad jag redan tidigare har sagt.

Att taxeändringarna genomföres i etapper är givetvis också en fördel. Men detta tar dock inte bort de negativa verkningarna av det så utomordentligt förändrade läget i fråga om fraktkostnaderna.

När statsrådet till sist framhåller, att en »volymtarifiering innebär en bättre anpassning av taxan för det skrymmande styckegodset till järnvägens kostnader för befordring av dylikt gods» vill jag ingalunda jäva det påståendet. Men om den anpassningen får negativa verkningar för såväl befraktarna som för SJ, kan man ifrågasätta om inte nackdelarna vida överväger fördelarna av de genomförda taxeändringarna.

De nya taxorna innebär såvitt jag förstår en kraftig belastning för de industrier som tillverkar lätta och skrymmande produkter, särskilt om dessa industrier är belägna på långt avstånd från större delen av kundkretsen. Vidare försvarar de dessa industriers konkurrensläge och driver därigenom företag att etablera sig så nära större delen av kundkretsen som möjligt. För SJ kommer det att innebära en minskad andel av styckegodsbefraktningen. Därför kommer de fördelar som man tror sig vinna sannolikt att utebli.

Jag skulle därför, herr talman, vilja vädja till kommunikationsministern att följa utvecklingen på det berörda området och att vidta de åtgärder som är möjliga för att undanröja de negativa verkningarna av den ändrade tarifieringen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill bara påminna herr Westberg om vad han var med om

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtariffering

att besluta i våras, nämligen en ny trafikpolitik. Han var också med om att träffa ett avgörande angående SJ:s ekonomi, då vi bl. a. fastställde priset på den s. k. kollektivbiljetten.

Vad SJ måste eftersträva är att få ekonomi i sina affärer. Vi kommer inte förbi, herr Westberg, att statens järnvägar är ett affärsdrivande verk. Det är som ett sådant SJ även i fortsättningen måste handla — på riksdagens uppdrag.

Det är i anledning av detta som SJ nu har vidtagit en anpassning av befodringsavgifterna till de faktiska kostnaderna. Tidigare var avgifterna för skrymmande gods inte kostnadsanpassade. De var för låga.

I och med att man nu vidtar en sådan åtgärd — vilket varje affärsföretag måste göra, även storfabrikören i Njutånger, om han skall kunna fortsätta sin verksamhet — uppstår situationer som denna.

Herr Westbergs resonemang leder ju fram till att vi, vid sidan av vad vi tidigare har beslutat, skulle införa en form av subvention. Vidare tycker jag att herr Westberg ändå efter sina ingående studier i detta ämne borde ha upptäckt att kostnaderna för vagnslastbefordringen har undergått en sänkning.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Den sista upplysningen, som kommunikationsministern lämnade, tycker jag var utomordentligt intressant. När det gäller vagnslasttrafiken, har man tagit hänsyn till avlägsen belägna företag och hjälpt dem till rätta, vilket hälsas med synnerligen stor tillfredsställelse.

Då frågar man sig: Varför skulle det vara alldeles omöjligt och orimligt att tänka i samma riktning när det gäller styckeodstrafiken? Men det är väl i viss mån en annan sak än den vi just nu diskuterar. Kommunikationsminis-

terns upplysning var emellertid synnerligen intressant.

Nu säger statsrådet att SJ måste eftersträva att få ekonomi i sina affärer. Jag har i mitt tidigare anförande försökt klargöra, att denna nyordning enligt min uppfattning innebär en försämring av SJ:s affärer. Jag tror det är svårt att göra gällande att denna uppfattning är felaktig. Erfarenheten får visa vad som är riktigt, men att i dag bevisa att min uppfattning inte stämmer med verkligheten tror jag blir mycket svårt. Blir det så, att SJ inte får ifrågasvara befaktning utan den går över till landsvägstrafiken, kan det knappast förbättra SJ:s ekonomi.

Vidare sade kommunikationsministern, att herr Westberg var själv med om att besluta och att ge direktiv. Han framhöll också, som jag nyss nämnde, att SJ måste eftersträva att få ekonomi i sina affärer. Jag vill därför med skärpa framhålla, att jag ingalunda har vänt mig mot SJ:s strävan att få ekonomi i sina affärer. Men det är en sida av saken. Den andra sidan är avvägningen mellan olika taxor. Det jag har vänt mig mot är att man har skärpt belastningen så oerhört — såsom jag har exemplifierat — just på befordringen av lätt och skrymmande gods. Om jag har velat ha en annan fördelning när det gäller taxesättningen, har jag väl därför inte velat undergräva SJ:s ekonomi. Det vore mig främmande att försöka verka i den riktningen.

Kommunikationsministern påpekade, att SJ:s taxor för skrymmande gods tidigare varit för låga. Det är väl inte alldeles säkert att detta är riktigt. Det finns många faktorer som inverkar härvidlag. Det kan ju vara så, att de taxorna varit de högsta man har kunnat få ut, om man över huvud taget velat behålla denna befaktning. Då kan ju taxorna inte ha varit för låga. Höjer man dem så mycket, att man skrämmer bort befaktarna, har man väl gått för långt i fråga om taxehöjningar.

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtariffering

Jag kan inte förstå kommunikationsministerns uppfattning, att mitt synsätt här skulle innebära att jag ville ha subvention av fraktkostnaderna för lätta och skrymmande varor. Mitt synsätt betyder en trafikpolitik, som är anpassad till behovet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill göra klart en sak. När man diskuterar taxesättning för stycke gods och vagnslast gods, skall man hålla i minnet att stycke gods fordrar mycket dyrare hantering. Härför krävs mycket mera manuellt arbete än för vagnslast gods, för vilket man kan använda maskiner i mycket högre grad. Detta är en faktor som man får ta hänsyn till. I varje fall gör lastbilstransportörerna det. De tillämpar precis samma princip som statens järnvägar. Det är bara den skillnaden, att de har möjlighet att välja de bästa bitarna, och sedan får statens järnvägar ta det som blir över, ty SJ har transportskyldighet. Herr Westberg kanske skall lägga på minnet denna valfrihet för lastbilsföretagen.

Ja, säger herr Westberg, jag var med om att besluta, och jag står fast vid det. Det skall vara ekonomi i SJ:s affärer, det skall vara balans mellan utgifter och inkomster, och jag vill inte vara med om någon subvention i fråga om det skrymmande godset. Det var intressant det, herr Westberg, men det påminner om gungorna och karusellen. Herr Westberg vill alltså att man skall sänka transportkostnaderna för det skrymmande godset. Det som SJ härigenom mister i intäkter skall enligt herr Westbergs egen ekvation — om den nu skall stämma, och det skall den väl göra — tas ut genom höjning av avgifterna för annan godsbefordran. Om det skall bli höjning av avgifterna för vagnslast gods eller annat stycke gods, som inte är skrymmande, det blir herr Westbergs bekymmer och inte mitt.

Herr Westberg har förklarat att man skall sänka taxorna på det skrymmande stycke gods. Han vill emellertid inte att den intäktsminskningen skall gå ut över SJ:s affärer. Det skall gå ihop lika fullt. Då återstår att besvara den andra delen av frågan, och det ber jag herr Westberg göra nu.

Herr **WESTBERG** (fp):

Herr talman! När man räknar får man inte glömma att ta med alla faktorer. Man får inte hoppa över någon, ty då kan det hända att svaret blir alldeles missvisande. Kommunikationsministern tog inte med den faktor, som jag har berört här i två tidigare anföranden, nämligen att SJ genom denna taxepolitik går förlustig en väsentlig del av sin befraktning, vilket innebär ett inkomstbortfall och en försämring av SJ:s ekonomi. Jag har mig bekant — kommunikationsministern kanske inte känner till detta — att man står i begrepp att bilda trafikbolag som skall ombesörja t. ex. möbeltransporter från södra delarna av Sverige upp emot Stockholm och övre delarna av landet som en följd av SJ:s taxepolitik.

Jag menar alltså att det här uppkommer ett inkomstbortfall, som innebär att den ändrade taxan inte ger någon inkomstförstärkning. Jag tycker nog att man inte skall negligera den sidan av saken.

Sedan är det klart att dessa frågor om taxorna är mycket intressanta och att det går att anlägga många synpunkter på dem. Det vet jag mycket väl. Jag har för några dagar sedan framlagt en motion, vari jag föreslagit att dessa frågor skall tagas upp till allsidig behandling. Jag har framställt förslag som syftar till ändring av relationerna mellan taxorna för långväga och kortväga godstrafik. Jag tror att dessa spörsmål är väsentliga för företagsamheten runt om i landet, och inte bara för Norrland. Även om nuvarande system speciellt drabbar Norrland, är dessa frågor så viktiga för

Svar på interpellation ang. verkningarna av SJ:s nya volymtarifiering

stora delar av landet, att man har anledning att ägna dem stort intresse.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Herr Westberg svarade förstås inte på min fråga utan gick över till att tala om någonting annat, vilket naturligtvis var behagligare för honom. Jag förstår honom fuller väl.

Han säger att den nya taxan medför att det skrymmande godset alltmer förs över från järnväg till lastbil. Jag sade att så gör man redan nu i alla de fall då man kan få tag på lastbilar som är beredda att ta bekvämare gods och kanske också det gods som inte är särskilt ömtåligt.

Men hur går det, herr Westberg — och det var den frågan vi nu skulle ta upp till besvarande — om man sänker taxan på det skrymmande godset? Då skulle alltså järnvägen få behålla det för dagen, menar herr Westberg, och det skulle inte övergå till att transporteras med lastbilar. Ja, det är svårt att yttra sig om detta, ty vi vet ju inte vilken verkan det blir, eftersom hela kungörelsen ännu inte har trätt i kraft. Herr Westberg framträder mera som en profet än som en reell politiker. Men om man nu alltså inte skall företa den här sänkningen av priset på skrymmande styckegods för att hålla den ekonomiska balansen, så måste man ju behålla taxan på vanligt styckegods, och finns det då någon garanti för att inte detta gods kommer att forslas på lastbilar? Kan inte vagnslastgods gå över till lastbilar? Det som vi syftade till, när vi började med liberaliseringen av hela trafikpolitiken, var ju att SJ och lastbilstrafiken skulle kunna konkurrera på jämställd fot. Herr Westberg kommer inte ur den ekorrhuren hur han än bär sig åt. Men jag skulle gärna vilja veta vilken höjning vi skall rekommendera SJ att företa för att hjälpa herr Westberg och det skrymmande godset.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Det kanske inte bara är jag som har hamnat i en ekorrhur; det är inte utan att man får intrycket att någon mer har gjort det.

Jag tycker för min del att om man nu höjer taxorna, så skall man inte sätta in ett dråpslag på en liten del, som är särskilt känslig, utan i så fall får man höja litet över ett vidare fält, så att höjningen inte drabbar så hårt. Det vore en rimlig lösning, om det är nödvändigt att företa en sådan här höjning. Däremot har jag svårt att förstå att man skall behöva göra en höjning för en del varor, därför att man förlorar på befraktning av andra. Därigenom ådrar man sig ju en försämrad ekonomi, då man utestänger en del av befraktarna. Man tar alltså med öppna ögon ett inkomstbortfall, om mitt resonemang stämmer. Kommunikationsministern säger att jag profeterar. Det är väl så att vi ser en del och profeterar en del. Jag har emellertid mina upplysningar från säker källa och har fakta som stöder mitt resonemang. Alldeles hypotetiskt är det därför inte.

Jag förstår mycket väl att man behöver ha en kostnadsanpassad taxa, det är vi fullt ense om. Men man får inte vidta sådana åtgärder, att man stänger ute en betydande del av trafikunderlaget och samtidigt förorsakar dessa befraktare så stora och kännbara fördyringar som det här är fråga om och som jag har anfört exempel på.

Det kanske inte är någon idé att för dagen föra denna diskussion vidare. Jag vill därför sluta med att ge SJ ett erkännande för det sätt varpå SJ dock skött detta. Jag vet att SJ med sina kontakter med kundretsen försökt träffa individuella fraktavtal för att göra det möjligt för företagen att leva vidare. Det är jag mycket glad och tacksam för. Sådana här punktåtgärder kan emellertid verka mycket orättvist, och jag tror att man om möjligt bör undvika den vägen. Det anser jag att man skulle kunna

göra genom att generellt hålla lägre taxor än dem som man infört den 1 oktober i år eller fastställt till införande den 1 januari 1966.

Jag ber att få tacka kommunikationsministern för denna intressanta diskussion.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1100.

§ 8

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Svanberg*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående planerna beträffande beredskapsarbeten under den kommande vintern, och

herr *Bracœnier*, till herr statsrådet och chefen för civildepartementet an-

gående tillgodoräknande i tjänstepensionshänseende av tjänstgöring i offentlig tjänst i annat nordiskt land.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 9

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Larsson* i Borrbj, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående trafikledningsbestämmelserna och inflygningshjälpmedlen vid vissa flygfält, och

fru *Forsling*, till statsrådet fru Lindström angående anonymitetsskyddet vid anmälan om barnmisshandel.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 27 november

kl. 13.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till Riksdagen

Med anmälan att ledamoten av riksdagens andra kammare G. Tore E. Bengtsson, vilken den 15 maj 1963 utsetts till suppleant för fullmäktig i riksbanken för valperioden 1963—1966, avlidit den 20 november 1964, får bankofullmäktige härigenom hemställa, att val av en suppleant för fullmäktig efter den avlidne måtte jämlikt § 71, jämförd med

§ 70 mom. 1, riksdagsordningen verkställas för återstående delen av sagda valperiod.

Stockholm den 26 november 1964

Å Fullmäktiges vägnar:

Krister Wickman

Karin Winberg

Kammaren biföll denna hemställan och beslöt, att val av en suppleant för fullmäktig i riksbanken efter herr Bengtsson i Halmstad skulle i föreskriven ordning anställas.

§ 2

Interpellation ang. rekryteringen av reservbefäl

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÄLLDIN (cp), som yttrade:

Herr talman! Under senare år har rekryteringen av reservofficerare till försvaret varit otillfredsställande. Arméledningen har därför fört fram tanken på tvångsuttagning för att säkerställa krigsmaktens behov av befäl i olika funktioner. Enighet råder om nödvändigheten av en mer omfattande såväl utbildning som fortbildning av framför allt reservofficerarna, som ges förhållandevis kvalificerade befattningar. I takt med organisationsförändringar och införandet av nya vapen och ny materiel framstår t. o. m. behovet av ren omskolning.

Generellt sett torde man våga om dömet att kravet på dagens och framtidens reservbefäl är väsentligt större än tidigare. Dessa ökade krav har emellertid inte mötts med motsvarande nödvändiga åtgärder på förmånssidan, och därför har intresset för frivilliga åtaganden minskat. Rekryteringen i framtiden torde komma att stå i ett nära förhållande till hur nuvarande reservofficerare uppfattar relationerna mellan krav och förmåner, eftersom man har anledning tro att varje intresserad värnpliktig, som kommer i kontakt med reservofficerare, fäster vikt vid deras omdöme om nuvarande förhållanden.

Givetvis är det många faktorer och förhållanden som avgör den enskildes ställningstaganden. Det är inte min avsikt att i detta sammanhang ta upp mer än några få detaljer, som dock ofta gör sig påmind.

Många av de kurser för fortbildning som är nödvändiga är av olika anledningar centraliserade, varav följer att många av eleverna har långa resvägar till tjänstgöringsorten. Enligt nu gällande regler kan lön ej utgå för resdagar, utan lön betalas i regel först från den dag vederbörande anländer till

tjänstgöringsorten och slutar utgå samma dag som vederbörande anträder hemresan. Den som råkar vara bosatt långt från kurs- eller tjänstgöringsorten tvingas på så sätt att »själv avlöna sig» under både två och fyra dagar i samband med in- och utryckning. Av någon anledning utgår dock traktamente under dessa dagar. I detta avseende har man tydligen accepterat att vederbörande reser i försvarets tjänst. Allt talar då enligt min mening för att lön utgår även under resdagarna.

Under resdagarna uppbär reservofficer traktamente enligt statens resereglemente, traktamentsklass B, d. v. s. 32 kronor för dag och 23 kronor för natt, men från och med den dag vederbörande inställt sig på kurs- eller tjänstgöringsorten utgår s. k. reservbefälstraktamente, vilket utgår med 9 kronor för natt och 11:25 för dag om vederbörande har eget hushåll på hemorten. Den som icke har eget hushåll erhåller endast natttraktamentet. Enligt min mening finns det inga som helst skäl att förutsätta att just reservofficerare skulle vara i stånd att för en vistelse under 20, 34 eller 45 dagar klara de fördyrade levnadskostnaderna med det traktamente som utgår. Det föreligger inte något skäl att bibehålla det speciella reservbefälstraktamentet. En övergång till vanliga och i övriga fall gällande traktamentsbestämmelser skulle innebära både en välkommen förbättring och en lika välkommen förenkling. Förenkligen framgår väl t. ex. av att f. n. gäller sådana bestämmelser att om kursens elever genomför någon övning under mer än 6 timmar mer än 5 km från det s. k. tjänstestället så utgår ännu en form av traktamente och detta är då större (13:—) än reservbefälstraktamentet för hel dag (11:25).

Detta är företeelser som reservbefälet möter i större eller mindre grad vid varje tjänstgöringstillfälle och har därför vid sidan av frågor som meritvärdering och olika former av premier, deras storlek och beskattning o. s. v., icke så liten betydelse för den enskilde

Interpellation ang. rekryteringen av reservbefäl

vid hans ställningstagande till eventuell anställning som reservofficer. Innan man på allvar börjar diskutera införandet av tvångskommendering borde en anpassning av utgående ersättningar och förmåner till de efter hand ökade kraven företagas.

Med stöd av vad jag ovan anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande frågor:

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder som är ägnade att underlätta försvarets möjligheter att på frivillig väg rekrytera därför lämpade värnpliktiga till tjänst såsom reservbefäl?

Är statsrådet i så fall beredd att vidtaga en översyn av de förhållanden som gäller i de avseenden jag berört i interpellationen?

Denna anhållan bordlades.

§ 3

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående ersättning för kommunala uppdrag,

nr 36, i anledning av väckta motioner angående heltidsanställda kommunala förtroendemän, och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 174, i anledning av väckta motioner om besparingar inom försvaret,

nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försvarsattachéorganisationen,

nr 176, i anledning av väckta motioner om utredning om införande av en allmän förskoleundervisning,

nr 177, i anledning av väckta motioner angående den framtida användningen av Bogesunds slott,

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet,

nr 179, i anledning av väckt motion om förenkling av det tekniska avräkningsförfarandet mellan stat och kommun, och

nr 180, i anledning av väckta motioner om fördelning mellan stat och kommun av kostnaderna för grundskolan och ålderdomshemmen samt om maximering av kommunernas utgifter för det obligatoriska skolväsendet;

bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om beskattning av ersättning vid övergången till högertrafik, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels framställning från kommittén för utredning rörande riksbankens jubileumsfond angående närmare bestämmelser rörande fondens handhavande och utnyttjande, dels i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående handläggningen av frågor om lokala trafikföreskrifter m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckta motioner angående konsultarvodenas inverkan på byggnadskostnaderna,

nr 51, i anledning av väckta motioner om utarbetande av ett miljöpolitiskt handlingsprogram, och

nr 52, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder mot kriminaliteten och dels angående miljöförändringars inverkan på kriminaliteten bland de lägsta åldersgrupperna.

§ 4

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avveckling av vis-

sa av städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 337, i anledning av väckta motioner angående revisorer i aktiebolag;

nr 338, i anledning av väckta motioner om jämkning av rättegångskostnad, m. m.; och

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

§ 5

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 204, angående lån till Upplands-Bro kommun, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

---

§ 6

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 1101, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65.

Denna motion bordlades.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 13.04.

In fidem

Sune K. Johansson